

FREDRIKIN,

Ympäristöhistoriallinen selvitys,
kehittämisperiaatteet ja
kunnostussuunnitelma

TORI

Veera Soikkeli | maisema-arkkitehtuurin diplomityö
Aalto-yliopisto

FREDRIKIN-

Ympäristöhistoriallinen selvitys,
kehittämisperiaatteet ja
kunnostussuunnitelma

TORI

tekijä	Veera Soikkeli
työn nimi	Fredrikintori - ympäristöhistoriallinen selvitys, kehittämisperiaatteet ja kunnostussuunnitelma
laitos	Arkkitehtuurin laitos
professori	Maiseman suunnittelu ja rakentaminen
valvoja	Jyrki Sinkkilä, professori
ohjaaja	Matti Liski, maisema-arkkitehti
vuosi	2022
sivumäärä	132
kieli	suomi
avainsanat	Fredrikintori, ympäristöhistoriallinen selvitys, kunnostussuunnitelma, maisema-arkkitehtuuri, julkinen kaupunkitila, torit, Punavuori

TIIVISTELMÄ

Maisema-arkkitehtuurin diplomityö tarkastelee Helsingin Punavuorella sijaitsevan Fredrikintorin historiaa, arvoja ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Työssä esitetään torin kunnostussuunnitelma, joka huomioi ympäristöhistoriallisessa selvityksessä määritetyt arvot ja kehittämisperiaatteet.

Kulttuurihistoriallisten ympäristöjen kunnostus on yksi maisema-arkkitehtuurin osa-alueista ja historiaselvityksen avulla kunnostussuunnittelussa tehtäville valinnoille saadaan perusteita. Fredrikintorin historiaa ei ennen tätä työtä ollut systemaattisesti kartoitettu ja sen kunnostussuunnittelu hämöttää lähitulevaisuudessa. Ympäristöhistoriallisen selvityksen tarkoituksena oli muodostaa käsitys Fredrikintorin vaiheista sen muotoutumisesta 1800-luvun loppupuolelta alkaen. Työssä tuotettu aineisto koostuu arkistoaineistoista, historiallisista valokuvista sekä kartta- ja suunnitelma-aineistoista, aikalaiskertomuksista ja historiankirjoituksista.

Historiaselvitysohjetta seuraavan kunnostussuunnitelman tavoitteena oli löytää kaupunkikuvalliset ja toiminnalliset seikat yhdistävä tapa torin kunnostamiselle. Suunnitelma pyrkii säilyttämään paikan nykyisen luonteen, mutta yhdenmukaistamaan ja parantamaan torin ilmettä ja tilanjaottelua. Päämääränä on entistä viihtyisämpi, avoin kaupunkitila.

Diplomityössä selvitettiin torin historialliset vaiheet luotettavasti useisiin lähteisiin pohjautuen. Torin arvojen määrittely korostaa paikallishistoriallisten ominaisuuksien lisäksi torin kaupunkikuvallista asemaa, kaupunkirakenteellisen sijoittumisen ja rajautumisen omaperäisyyttä sekä toiminnallisia seikkoja. Esitetty kunnostussuunnitelma säilyttää nämä torin tärkeät ominaispiirteet. Tori pidetään avoimena kivettynä aukiotilana, jota rajataan istutuksin. Tärkeimmät näkymälinjat ja kulkureitit avataan vapaaksi kalusteista ja rakenteista. Toritila hahmottuu edelleen yhtenäisenä, mutta torilta on mahdollista löytää nykyistä monipuolisempia oleskelun paikkoja. Fredrikintorille oleellisten toimintojen, kuten torimyynnin ja terassien toimintaedellytyksiä parannetaan.

Diplomityössä esitelty Fredrikintori on esimerkiksi kohteesta, jonka historiallisia elementtejä ei ole juurikaan säilynyt. Työssä esitetään tapa tuoda esille paikan historiaa historiallisen vaiheen rekonstruointia välttäen. Suunnitelma antaa maisema-arkkitehtuurin keinoin viitteitä torin historiaan ja kohentaa sen kaupunkikuvallista merkittävyyttä torin ilmasua yhtenäistämällä. Suunnitelman ehdottamat ratkaisut ovat toteuttamiskelpoisia, mikäli suunnitelman työstämistä kohti rakennussuunnitelmaa jatketaan.

author	Veera Soikkeli
title	Fredrikintori square - its environmental history, principles of development, and a renovation plan
department	department of architecture
professorship	landscape design and construction
supervisor	Jyrki Sinkkilä, professor
advisor	Matti Liski, landscape architect
year	2022
number of pages	132
language	Finnish
key words	Fredrikintori, environmental history report, renovation, landscape architecture, urban environment, marketplaces, Punavuori

ABSTRACT

This master's thesis of landscape architecture studies Fredrikintori square located in Punavuori, Helsinki. The aim of the study is to determine the evolutionary phases of Fredrikintori, its key values and the possibilities for its future development. Also presented is a renovation plan that takes into consideration the values specified in the historical survey.

Renovating cultural-historic environments is a field in landscape architecture. Through the analysis of historical elements, some grounds can be set for designing such spaces. Prior to the thesis, no complete study has been conducted of the history of Fredrikintori square. The main goal for the historical survey was to form a timeline from the formation of the square in the late 19th century until today when its renovation is waiting to happen in the near future. The research material consisted of archival material, historic photographs, city plans and square design plans as well as narratives of the contemporaries and historical texts.

The proposed renovation plan aims to find the applicable means to improve the current state of the square in terms of the cityscape and functionality. The comfortable atmosphere is intended to remain inviolable but the design aims to integrate and improve the visual appearance and the subdivision of the square.

The objective is a more pleasant urban open space.

The environmental history study found the phases of the square's historical evolution based on multiple sources. The determination of the values of Fredrikintori emphasises aspects of local history as well as the cityscape, originality in city structure, spatial enclosure, and functionality of the square. The proposed renovation plan retains these key features. Bordered with plantings, the square is kept as an open space. The main visual connections and passageways are freed from street furniture and structures. The space remains visually coherent but the places to sit and stay are more varied. Requirements of lively functions such as the marketplace and the terrace are improved.

Fredrikintori square is an example of a space where only few historical elements have remained. The design plan proposes a subtle way to highlight the history of this urban space while abstaining from reconstructing a particular historical phase. The plan uses elements of landscape architecture as means to refer to history and enhance the cityscape by integrating the visual appearance of Fredrikintori. Proposed design solutions are feasible with continued detailed planning.



Diplomityön tekijä Fredrikintorilla syyskuussa 2021. Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.

ALUKSI

Viimeinen työni maisema-arkkitehtuurin opiskelijana upotti minut kiinnostavaan, monilla tavoin ja monessa ajassa tutkittuun teemaan, aukioihin. Vielä ennen työn aloittamista en tuntenut erityistä viehätystä juuri aukioita kohtaan, vaikkakin Fredrikintori oli yksi pitkäaikaisista suosikkiloistani Helsingissä. Muistan ihailleeni jo vuosia ennen arkkitehtuurin opiskelua sen intiimiä mittakaavaa, liiketiloja torin reunoilla ja sitä ympäröiviä, kauniita vanhoja rakennuksia. Työ tämän tilan ympärillä on saanut minut ihastumaan myös aukioihin kaupunkirakennustaiteellisena ilmiönä. Niiden historiallinen kehitys on ollut vivahteikasta ja läpi ajan ne ovat heijastelleet ympäröivien yhteiskuntien tilaa, taloutta, valtaa, niiden asukkaita.

Tieni maisema-arkkitehtuurin opiskelijana on ollut innostava ja polveileva. Diplomityössäni olen päässyt yhdistämään useita tärkeitä kiinnostuksen kohteitani: historiallisia ympäristöjä, tutkivaa työskentelyä ja tarkkaakin toteutussuunnittelua, vielä itselleni merkityksellisessä kaupunkitilassa. Mielestäni työssä yhdistyvät maisema-arkkitehtuurin monet puolet ja mittakaavat, ja koen päässeeni käyttämään opiskelun aikana kerryttämäni tietoutta laaja-alaisesti diplomityön parissa.

Työn tekeminen ei olisi ollut läheskään yhtä mieluisaa ilman prosessiin osaltaan osallistuneita henkilöitä. Tuesta, keskusteluista ja kannustavasta suhtautumisesta työhön kiitän lämpimästi työpaik-

kaani Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy:ta ihmisineen, etenkin työni ohjaajaa Matti Liskiä. Kiinnostavista keskusteluista sekä neuvoista diplomityöprosessin ja studioiden aikana kiitos valvojaleni, professori Jyrki Sinkkilälle. Kiitos myös Helsingin kaupungin ohjausryhmälle yhteistyöstä työn parissa. Uusista näkökulmista, kahvilähetyksistä ja oikoluvusta kiitos ystävilleeni. Osuvia huomioita ja tärkeitä viimeisiä silauksia ovat antaneet perheeni, sekä innostusta, kannustusta, näkökulmia ja upeita kuvia tukipilarini Kalle.

Yksi toiveistani työlle oli, että pääsisin tutkimaan syvällisesti itseäni kiinnostavaa aihetta. Maisema-arkkitehtuurin ollessa nuori, käytäntöön kietoutuva ala, on myös tutkimukseen suhtauduttava eri tavalla kuin perinteisillä tutkittavilla aloilla. Kuten Deming ja Swaffield (2011) kirjoittavat, maisema-arkkitehtuurin tutkimuksessa uuden tiedon tuotanto ei ole yksisuuntainen tie ja parasta on, jos kerätty tieto voidaan kanavoida käytännön tekemiseen. Kirjoittajat haastavat suunnittelijoita tarttumaan haasteisiin ja käyttämään suunnittelukohteita koelaboratoriona uudelle tiedolle – kuten ne jo historiassa ovat olleetkin. Fredrikintorin historian tutkimista seuraten kirjoitin ja sovelsin, toteuttaen tavallani tätä ohjetta. Toivon kokeilun ja oppimisen jatkuvan tulevalle työurallani, ja alan tutkimusmenetelmien kehittyvän entistä taitavammaksi tulevaisuuden haasteisiin vastaamisessa.

Helsingissä 17.5.2022

Matti Liski

SISÄLLYS

Tiivistelmä	5
Abstract	7
Aluksi	9
Johdanto	13
Työn lähtökohdat ja tutkimuskysymykset	13
Teoreettinen lähtökohta ja käsitteet	14
Tutkimusaineisto ja tutkielman rakenne	16
Alueen perustiedot ja sijainti	19
OSA I. YMPÄRISTÖHISTORIALLINEN SELVITYS	20
Historian vaiheet	23
Aika ennen 1800-lukua: harvaan asuttu, kalliainen Punavuori	23
1800-luku: alueen kehittyminen ja torin synty	24
1900-luvun alku: kolmiopuistikkojen aika	32
1930 – 1950-luvut: neliömäisten puistikoiden kausi ja pohjoisen puistikon pienentäminen	36
1980-luku: Fredrikintorin nykyasun muotoutuminen ja varsinaisen torin perustaminen	41
Kooste torin kehityksen vaiheista	44
Torin historian aikajana	46
Nykytila ja säilyneisyys	49
Liittyminen ympäristöön	51
Nykytila	55
Säilyneisyys	63
Hävinneet elementit	67
Toiminnallisuus	68
Arvot ja kehittämisperiaatteet	72
Arvot	75
Kehittämisperiaatteet ja kunnostuksen tavoitteet	78

OSA II. SUUNNITELMA	80
Arvojen suhde suunnitteluun	82
Historiallisen kohteen suunnittelusta	83
Referenssikohteita	85
Lähtökohtia alueen suunnittelulle	88
Suojelutilanne	90
Kaavoitustilanne	90
Maa- ja kallioperä	92
Puusto	92
Kuivatus	92
Maanalaiset järjestelmät	92
Toritoiminnan vaatimuksia	92
Tuuli- ja valoisuusolosuhteet	94
Näkymät	95
Tilan rajaus	95
Torin rooli kaupungissa	96
Väestö ja saavutettavuus	98
Suunnitelman esittely	100
Konsepti	100
Ideasuunnitelmat – torin kehityksen kaksi vaihtoehtoista suuntaa	103
Kunnostussuunnitelma	107
Vesi	109
Oleskelu	113
Puusto ja kasvillisuus	113
Terassit ja torimyynti	117
Valaistus ja tekniset rakenteet	120
Yhteenveto ja päätelmät	124
Kirjallisuus ja lähteet	128



Johdanto

Työn lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Diplomityö syntyi tarpeesta kartoittaa Helsingin Punavuorella sijaitsevan Fredrikintorin historiaa ja mahdollisia suuntia sen tulevaisuuden kehitykselle. Fredrikintori on pieni, pidetty kaupunginosatori, jonka kunnostamiseksi on tehty useita aloitteita asukkaiden ja Helsingin kaupunginvaltuuston tahoilta¹. Varsinaisen kunnostuksen suunnitteleminen hämmöttää vielä tulevaisuudessa, mutta ympäristöhistoriallisen selvityksen laatiminen kunnostussuunnittelun pohjaksi on välttämätöntä, etenkin kun torin historiaa ei ole aiemmin laajamittaisesti kartoitettu. Esitän työssä selvityksen löydöksiin pohjautuvan kunnostussuunnitelman, jonka työstäminen on tapahtunut historiaselvityksen kanssa rinnakkain. Työ on toteutettu osittain Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimeksiantona ja ympäristöhistoriallinen selvitys julkaistaan erikseen osana kaupungin julkaisusarjaa.

Ympäristöhistoriallisen selvityksen tarkoituksena on muodostaa torin kehityksen aikajana tuote-

tun tutkimusaineiston perusteella. Osan I. analyysi pohjautuu laadulliseen sisällönanalyysiin konstruktivisesta näkökulmasta. Konstruktivis-tulkinnallisen analyysin periaatteena on, ettei oikeita vastauksia tutkimuskysymyksiin ole välttämättä mahdollista löytää. Diplomityötä tehdessäni olen hyväksynyt, että työssä esitettyihin tulkintoihin heijastuu väistämättä omiani sekä alan ja ympäröivän maailman ylläpitämiä yleisiä ajatuksia ja käsityksiä, jotka eivät välttämättä vastaa menneisyydessä tehtyjen ratkaisujen todellisia syitä. Tulkinnassani pyrin mahdollisimman suureen objektiivisuuteen historiallisen kuva-aineiston ja kirjallisen materiaalin tarjoamien vihjeiden sekä maisema-arkkitehtuurin alan hiljaisen tiedon perusteella.

Ympäristöhistoriallisen selvityksen tutkimuskysymykseni ovat

Minkä kaupungin mittakaavassa tapahtuneiden asioiden seurauksena Fredrikintori on muodostunut sellaiseksi kuin sen tunnemme nykypäivänä? Mitkä ovat olleet torin kehityksen vaiheet?

Mitkä seikat ovat määrittäneet torin suunnittelussa tehtyjä valintoja eri aikakausina?

¹ ks. esim. OmaStadi – Yhteiskehittäminen 2020 – 2021. (2021). *Fredrikin tori kunnostettava*; OmaStadi – Suunnitelmat 2019. (2019). *Fredrikin torin elävöittäminen*; Omastadi – Äänestys 2021. (2021). *Äänestystilanne*.

Ympäristöhistoriallisessa selvityksessä kerätyn tiedon pohjalta määritetään torin arvot ja laaditaan sille kehittämisperiaatteet. Tavoitteena on muodostaa arvokooste torin tulevaisuuden suunnittelun pohjaksi. Osa-alueessa keskityn määrittämään torin arvoja sen historian eri vaiheissa ja niiden säilymistä sekä havaittavuutta nykypäivänä. Kehittämisperiaatteet tarjoavat näkemyksen arvojen vaalimista ja kehittämistä varten.

Työn suunnitteluosuuden päämääränä on Fredrikintorin historiallisen arvoympäristön kunnostussuunnitelman laatiminen ympäristöhistoriallisessa selvityksessä määritettyjä arvoja mukaillen. Tavoitteena on tulevaisuuden ja menneen yhteen sulauttava, nykypäivän tarpeita palveleva sekä muunneltavuuteen joustavasti taipuva julkinen kaupunkitila.

Teoreettinen lähtökohta ja käsitteet

Työn ympäristöhistoriallisen selvityksen osuus asemoituu muiden viime vuosina tehtyjen ympäristöhistoriallisten selvitysten rinnalle. Arvokkaiden torien ja puistojen historiaa tutkitaan nykyisin melko systemaattisesti osana Helsingin kaavoitusta², muun muassa *Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet* -selvityksen antamien toimintaohjeiden mukaisesti³. Diplomityön historiallisen selvityksen osuus sivuaa myös lukuisia Helsingin paikallishistoriasta kertovia teoksia, keskittyen kuitenkin huomattavan pienelle alueelle Fredrikintorin ympäristöön.

Torin seudun ja sitä ympäröivän Punavuoren

muutos voidaan nähdä osana Helsingin 1800-luvulta jatkunutta kaupungistumista. Sosiaaliselta kannalta torin ympäristössä näkyy hyvin työläisten alueen muuttuminen trendikkääksi kaupunginosaksi etenkin 1960-luvulta alkaen⁴. Kaupunkisuunnittelun tutkimuksen näkökulmasta torilla on suunnittelun kannalta paljon potentiaalia, kuten liikkeiden sisäänkäyntejä, kasvillisuutta, tarpeeksi ihmisiä sekä kauniita rakennuksia⁵.

Suunnitelmaosuudessa esitetyn kunnostussuunnitelman lähtökohta perustuu restaurointiteorian kirjallisuuskatsaukseen sekä torin säilyneisyyden ja ominaispiirteiden analyysiin työn arvojen määrittämisen aikana. Julkisten ulkotilojen suunnittelusta on tullut viimeisinä vuosikymmeninä entistä historiatietoisempaa, mutta historian vaaliminen ei ole sellaisenaan itseisarvo. Diplomityössä esitän Fredrikintorille sopivan käsitteilytavan perusteluineen. Arvoympäristön statuksestaan huolimatta Fredrikintorin historiasta säilyneitä elementtejä on hyvin rajallisesti eikä suunnittelua ole mielekästä perustaa vain historiallisten näkökulmien esille tuomiselle.

4 ks. mm. Kervanto Nevanlinna 2012, 331, 422.

5 ks. mm. Gehl, *Life Between Buildings: Using Public Space* (1987).

Käsitteitä

Ympäristöministeriön ja Museoviraston (2015a; 2015b; 2015c) mukaan:

Arvo ja merkittävyys. Rakennetun kulttuuriympäristön ja kulttuurimaisemien arvoa määriteltäessä puhutaan mm. historiallisista, rakennushistoriallisista, arkkitehtonisista, rakennusteknisistä, taiteellisista ja maisemallisista arvoista. Kohteen arvon määrittämisessä (arkikielessä myös arvottaminen) käytetään vakiintuneita kriteerejä. Alueiden ja kohteiden hoito ja suojele perustuu tunnistettuihin arvoihin ja niiden valtakunnalliseen, maakunnalliseen tai paikalliseen merkittävyyteen.

Historiallinen kerroksisuus. Alueen tai kohteen ominaispiirre, kun siinä on näkyvissä tai koettavissa eri aikakausien rakenteita, materiaaleja, tyylipiirteitä tms., jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta.

Inventointi on järjestelmällistä tiedon hankintaa ja tallentamista maisemasta, rakennetusta ympäristöstä, muinaisjäänöksistä tai perinnebiotoopeista. Siinä kerätään, järjestetään ja tuotetaan tietoa esimerkiksi kulttuuriympäristön nykytilasta ja siihen johtaneista syistä. Inventointi jakautuu tiedon kokoamiseen esimerkiksi kirjallisuudesta, rekistereistä ja muusta arkistoaineistosta, sen täydentämiseen maastotarkastusten pohjalta ja tuloksen raportointiin.

Kaupunkikuva. Rakennetun ympäristön ja kaupunkitai taajamatilan visuaalisesti hahmotettava ilmiasu.

Kunnostaminen. Toimenpide, jossa kohde saatetaan esimerkiksi käytön tai säilymisen kannalta riittävään kuntoon.

Kulttuuriympäristö on yleiskäsite. Sillä tarkoitetaan ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kulttuuriympäristöön liittyy ihmisen suhde

ympäristöönsä ennen ja nyt; sille annetut merkitykset, tulkinnat ja sen erilaiset nimeämiset. Tarkemmin kulttuuriympäristöä voidaan kuvata käsitteillä kulttuuri-maisema ja rakennettu kulttuuriympäristö.

Rakennettu kulttuuriympäristö, rakennusperintö. Käsite viittaa sekä konkreettisesti rakennettuun ympäristöön että maankäytön ja rakentamisen historiaan ja tapaan, jolla se on syntynyt. Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, pihoista, puistoista sekä erilaisista rakenteista (kuten esim. kadut tai kanavat). Rakennusperintö on pääsääntöisesti synonyymi rakennetulle kulttuuriympäristölle, joskus käsitettä käytetään tarkoittaen erityisesti vanhoja rakennuksia.

Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Asiantuntijaviranomaisten määrittelemä maakunnan ominaisluonnetta ja erityispiirteitä ilmentävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Selvitys. Alueen tai kohteen historian, ominaisuuksien, toiminnan tai fyysisten piirteiden muutosten kuvaamista ja selvittämistä mm. maastokäynteihin ja arkistolähteisiin perustuen. Selvitys sisältää yleensä johtopäätöksiä ja yhteenvetoja alueiden tai kohteiden arvosta (esim. maisemaselvitys, rakennushistoriallinen selvitys, kaavojen edellyttämät selvitykset).

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY). Museoviraston laatimaan inventointiin Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) sisältyvät alueet ja kohteet. Inventointi on otettu valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun ympäristön osalta.

2 ks. esim. Liski, Ruoff & Palmgren, *Bulevardi – ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissuosituksen* (2019)

3 Perälä, Saarikko & Ruoff 2008, 14.

Tutkimusaineisto ja tutkielman rakenne

Ympäristöhistoriallisen selvityksen tutkimusaineisto on ollut laaja-alainen. Selvityksen tavoitteena on muodostaa mahdollisimman todenmukainen, näkökulmaltaan laaja käsitys tutkittavasta alueesta. Olen rajannut tuottamani aineiston ainoastaan ajallisesta näkökulmasta 1800-luvun jälkeiseen materiaaliin, sillä tämän ajankohdan jälkeen Helsingin kehitys vilkastui ja torin syntyisestä alkoi näkyä viitteitä. Tärkeimpinä aineistoina olen käyttänyt kuva-arkistoja, kirjallisia aineistoja, kuten kirjoja ja aikalaislehtiä, sekä suunnitelma-aineistoja, joita analysoimalla olen kartoittanut torin vaiheita ja kehitystä. Materiaalia on kerätty mm. Helsingin kaupunginmuseon ja Museoviraston kuvaarkistoista, Kaupunginarkistosta, Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialan arkistosta sekä Kansalliskirjaston arkistoista. Tärkeitä kirjallisia lähdeoksia- ni ovat olleet muun muassa *Helsingin kaupungin historia* -teoskokoelma, Asmo Alhon ja Uljas Rauanheimon paikallishistoriaa kokoava teos *Helsinki ennen meitä* (1962) ja kaupungin kehitystä ohjannutta poliittista päätöksentekoa tallentaneet *Kertomukset Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta (1875–1974)*. Oleellista yleistietoutta aukioista ovat kerryttäneet muun muassa Paul Zuckerin *Town Square – From the Agora to the Village Green* (1959) ja aihepiiriltään rajatumpaa temaattista tietoa esimerkiksi Ulla-Kirsti Junttilan teos *Muuttuvat kadunkalusteet* (1986). Torin nykyasua esittävät valokuvat ovat osin omaottamiani; poikkeukset on kirjattu kuvien yhteyteen.

Suunnitelmavaiheessa hyödynnetty aineisto painottuu historiallisten kohteiden suunnittelusta ja kulttuuriperinnöstä kertovaan kirjallisuuteen, referenssikohteita esitteleviin teoksiin, suunniteluohjeisiin sekä erilaisiin oppaisiin. Käytännönläheisiä tietolähteitä ovat olleet muun muassa Helsingin kaupunkitilaohjeen tietokortit, rakennustapaohjeet, selvitykset ja raportit, kuten historiallisista pintamateriaaleista, kalusteista ja valaisimista kertovat selvitykset. Merkittäviksi lähteiksi työn loppupuolella osoittautuivat Camillo Sitten teos *Kaupunkirakenta-*

misen taide sekä Riitta Nikulan kirjoitukset 1920-luvun kaupunkisuunnittelusta, joihin saatoin peilata tekemiäni suunnitteluratkaisuja. Helsingin kaupunki luovutti työssä käytettäväksi johtotietokartat, ilmakuvat sekä kantakartan, joiden tekijänoikeus on Helsingin kaupunkimittausosaston.

Työni koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäinen osa käsittää Fredrikintorin ympäristöhistoriallisen selvityksen sekä kehittämisperiaatteet, jotka on laadittu historiaselvityksessä määritettyjen arvojen pohjalta. Toisessa osassa torille on laadittu ideasuunnitelma, jossa esitetään kaksi mahdollista kehityssuuntaa torin tulevaisuudelle, sekä lopulta kunnostussuunnitelma, jossa toinen ideasuunnitelman versioista on tutkittu tarkemmin. Ympäristöhistoriallinen selvitys on kokonaisuudessaan toteutettu Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialan toimeksiantona Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy:ssä. Myös ideasuunnitelma on ollut osa toimeksiantoa. Toimeksiannosta itsenäisessä kunnostussuunnitelmaosuudessa toinen ideasuunnitelman visioista on tarkennettu kunnostussuunnitelmaksi asti.

Huolimatta siitä, että diplomityö on osittain tehty työpaikassani, aihevalinta pohjautui omiin kiinnostuksen kohteisiin ja toiveisiin työtä kohtaan. Olen tuottanut ja työstänyt selvityksen ja suunnitelmamateriaalit itsenäisesti, keskustellen työstä vaihtelevin väliajoin ohjaajani kanssa. Niin selvitystyötä kuin ideasuunnitelmaakin ovat ohjanneet Helsingin kaupungin ja kaupunginmuseon asiantuntijoista koostunut ohjausryhmä, jonka kanssa keskusteltiin yhteensä neljä kertaa diplomityön laatimisen aikana, historiaselvityksen ja ideasuunnitelman erillisistä toimeksiannoista johtuen. Diplomityön edetessä materiaalia on työstetty ohjausryhmän kommenttien ohjaamana, mutta opinnäytetyössä esitettävän materiaalin osalta tilaustyön vaatimuksista on paikoitellen irrottauduttu akateemisen työskentelyn nojalla. Kahteen työhön on suhtauduttu toisiaan kirittävinä tutkielmina, joissa esitetyt materiaalit poikkeavat, ja saavatkin poiketa, toisistaan.



Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.



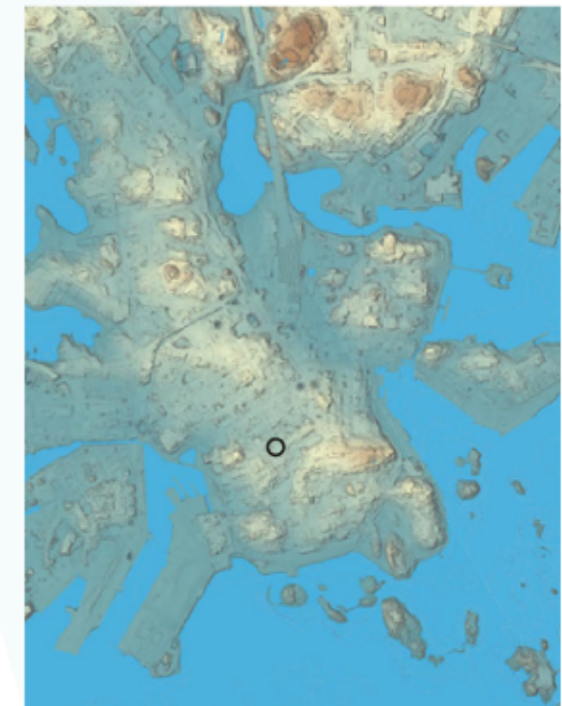
Alueen perustiedot ja sijainti



Sijainti ja liittyminen kaupunkirakenteeseen

Fredrikintori sijaitsee Helsingin 5. kaupunginosassa Punavuorella. Se rajautuu Fredrikinkadun ja toria kiertävien, 1900-luvun alun rakennusten rajaamalle alueelle. Tori muodostaa Ratakadun ja Punavuorenkadun ruutukaavoista erottuvan liitoskohdan.

Torialueen omistaa Helsingin kaupunki, mutta torin pohjoisosa on vuokrattu Helsingin kaupungin Kaupunkitilat Oy:n (ent. Tukutorin) käyttöön. Kohdealueen pinta-ala on noin 0,19 hehtaaria.



Vinopalvarjoste Helsingin kaupungin keskusta-alueesta paljastaa edelleen kaupungin kallioiden perustan. Fredrikintorin sijainti on merkitty kartalle ympyrällä. Karttaote Paikkatietokannasta, 2022. Vinopalvarjoste väripinnalla (2017).

Fredrikintorin rajaus kuvassa valkoisella. Ilmakuva KMO 2022.

OSA 1.

YMPÄRISTÖ- HISTORIAALLINEN SELVITYS

Ympäristöhistoriallisen selvityksen tavoitteena oli kartoittaa Fredrikintorin syntyä ja torin vaiheita. Paikallisista lähtökohdista muotoutunut aukio on kehittynyt laajasta liikennealueesta toriksi myyntipaikkoineen. Historiaselvitys muodostaa pohjan suunnitelmalle, joka esitetään diplomityön toisessa osassa.

Varhainen otos Fredrikintorista, kuvattuna Ratakadun suunnalta.
Kuva tuntematon 1910-luku. HKMKA





Yllä: Helsingin ensimmäinen asemakaava vuodelta 1815. Kuvassa Punavuorten alue jää sivuosaan, sen ollessa vielä kalliosta syrjäseutua. Fredrikintorin paikkeilla erottuu köydenpunontarata. *Nouveau Plan de la Ville de Helsingfors de Finlande*. J.A. Ehrenström & Anders Kocke 1815. HKM.

Alla: tarkasti kuvattu, oletettu mittauskartta Punavuoresta ja Ulrikabergista. Kartassa tyhjänä alueena erottuu Kaartinpataljoonan ampumaradan alue. Fredrikintori jää juuri kuvatun alueen ulkopuolelle, mutta rannasta torille johtanut Vanha kylpylätie reunustaneine kalliolineen on tarkasti piirretty. Kallioiden päälle on hahmoteltu uusia kortteli- ja tielinjauksia. Korttelirakenne on säilynyt kuvatun kaltaisena nykypäivään asti. *Karta öfver Ulrikasborgs och Rödbergs trakten* 1862. G.A.Kajanus. HKA.



Historian vaiheet

Aika ennen 1800-lukua: harvaan asuttu, kallioinen Punavuori

Helsinki päätettiin vuonna 1640 siirtää nykyisille sijoilleen Vironniemelle, nykyisen Kruununhaan, Kluuvin ja Katajanokan alueelle. 1700-luvun alussa sodat hidastivat kaupungin kehittymistä, mutta 1740-luvulla kaupungin rakennustöitä päästiin taas jatkamaan. Niihin aikoihin nousivat Sveaborgin (Viaporin) linnoitukset. Jälleenrakentamisen innostamina kaupunkiin perustettiin paljon tehtaita, kuten tiilitehtaita, sekä laivanrakennukseen liittyviä tehtaita, kuten köydenpunontarata. Sotia käytiin vielä 1800-luvun alussa Venäjää vastaan sekä 1850-luvulla Itämaisessä sodassa Englannin ja Ranskan hyökkäyksessä.⁶

⁶ Alho & Rauanheimo 1962, 7–8; Hertzberg 1889, 21–23.



Näkymä Punavuorenkadulta kohti Fredrikintoria. Kuva Torniainen, P. 1900-luvun alku, HKMKA.

Ote G.A. Kajanuksen kartasta vuodelta 1863. Viidennen kaupunginosan korttelit on väritytty sinisellä, minkä lisäksi kartalle on piirretty runsaasti uusia kortteleita, jotka on rajattu vaalealla punaisella. Fredrikintori asettuu kantakaupungin vanhojen ja uusien korttelien rajapintaan. Torin paikkeilta kohti rantaa kulkee Vanha kylpylätie, joka johtaa Punavuoren yksityiselle kylpylälle. Myös Ratakadun perustaminen on saanut alkusysäyksensä. *Plan af Helsingfors utgifven 1863 af G.A. Kajanus*. KK.



Vuonna 1812 Helsinki oli korotettu Suomen pääkaupungiksi ohi Ruotsia lähellä sijainneen Turun. Pääkaupungin aseman saatuaan Helsinkiä alettiin nopeasti kohentaa vastaamaan uutta arvoaan. Keisarin käskystä uudelleenrakentamiskomitean johtaja J.A. Ehrenström laati kaupungille empire-henkisen asemakaavan (ks. s. 22).⁷

Näihin aikoihin Punavuoret, nykyinen Punavuori, olivat melko luonnontilaista, kallioista seutua. Kartatulkintojen perusteella pitkämäiset, lounais-koillisuuntaiset kallioselänteet raidoittivat seutua laajalti. Kallioiden väliin jäi ruohoisia notkoja ja erikokoisia lampia. Laaksonotkelmat kelpasivat hyvin laidunmaaksi ja maanviljelyyn, mikä houkutteli alueelle satunnaisia omavaraisia asukkaita. Läheinen meri sai myös kalastajia asettumaan seudulle. Sveaborgin kanssa samanaikaisesti suunniteltiin linnoitettava Vartiovuorta (nyk. Tähtitorninvuori)⁸, mutta alueet siitä etelään saivat toistaiseksi jäädä rauhaan. 1800-luvun alkupuolella julkisia istutettuja alueita ei vielä ollut: kenties siksi, että kaupunki oli pieni ja maaseutu lähellä.⁹

1800-luku: alueen kehittyminen ja torin synty

*"Kun käännyimme Ratakadulta Sepän- tai Pursimiehenkaduille, luulemme tullemme johonkin maamme pikkukaupungeista. Talot ovat enimmältään puutaloja, siellä täällä vaihteen vuoksi jokunen pieni kivitalokin. Katurakennukset ovat maalatut maaseudun koristeellisin, kirkkain värein, mutta avoimista porteista näemme avarat, kiveämättömät pihat ja punaisiksi maalatut aittarivit luhteineen ja mustine ovineen. -- Näemmepä turvekattoisiakin majoja."*¹⁰

Yleisesti Punavuori oli 1800-luvulla työväen ja köyhälistön asuinalueita, jossa asuttiin ahtaasti useimmiten puutaloissa. Punavuoreissa tontteja ei myyty asukkaalleen vielä 1820-luvulla, sillä kaupunki halusi



Ote eteläisen Helsingin kartasta vuodelta 1819. *Plan Charta Öfver Den delen af Helsingfors Stads ägor 1819. Anders Kocke. HKA.*

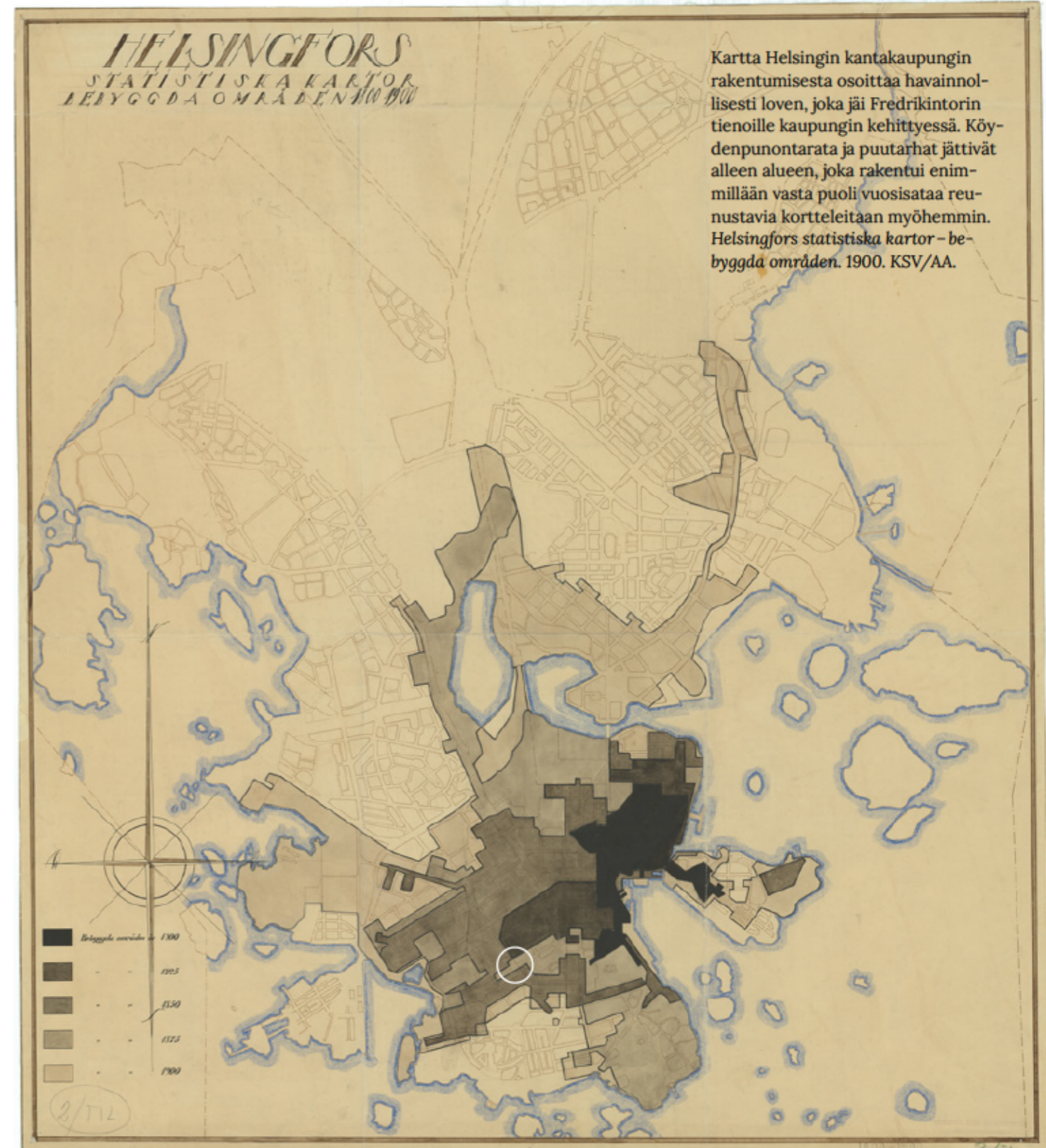
pitää alueen hallinnan itsellään tulevaisuuden tarpeita ajatellen. Toisaalta myöskään salakuljettajille ei haluttu antaa pysyvää sijaa Punavuoresta. Vuonna 1832 kaupungin laitaosia koskeneiden vuokraehtojen vahvistamisen myötä maistraatti sai vuokrata tontteja, mutta ainoastaan "vähävaraisille kaupungin työläisille, jotka eivät kykene lunastamaan itselleen rakennustonttia kaupungin piiristä". Alueen asutus lisääntyi nopeasti 1840-luvulla ja uusi asukkaiden aalto tuli 1870-luvulla, kun Katajanokan hökkelikylä purettiin.¹¹

Punavuoreissa ei ollut noihin aikoihin kunnollisia katuja vaan polut kiertelivät kallioiden välissä talolta toiselle. Lehmät, vuohet ja hevoset laidunsivat ruohonotkoissa. Kalliot houkuttelivat paikalle lintuja ja kallioiden väleissä oli paljon erikokoisia, leikkiin sopivia lammikoita. Luonto oli melko koskematonta alueella 1880-luvulle saakka.¹²

Fredrikintorin kehittyminen on tiukassa yhteydessä sen syntypaikkaan. Topografiaa tarkasti kuvaavassa vuoden 1819 kartassa erottuu alueen muihin kallioihin verrattuna jylhäpiirteinen, pienehkö kallioselänne nykyisen torin paikalla. Selänteen pohjoispuolinen alue nykyisestä torista pohjoiseen on jo osa kantakaupungin kortteleita, mutta kalliion eteläpuolelle on kuvattu avointa, avokallioiden täplittämää ja kasvillisuuden peittämää aluetta. Kallioselänteen molemmin puolin kulkeneet tiet lisäsivät paikan merkitystä muodostaen siitä solmukohdan kaupungissa.

¹¹ Alho & Rauanheimo 1962, 187; 179–180.

¹² Alho & Rauanheimo 1962, 180, 189.



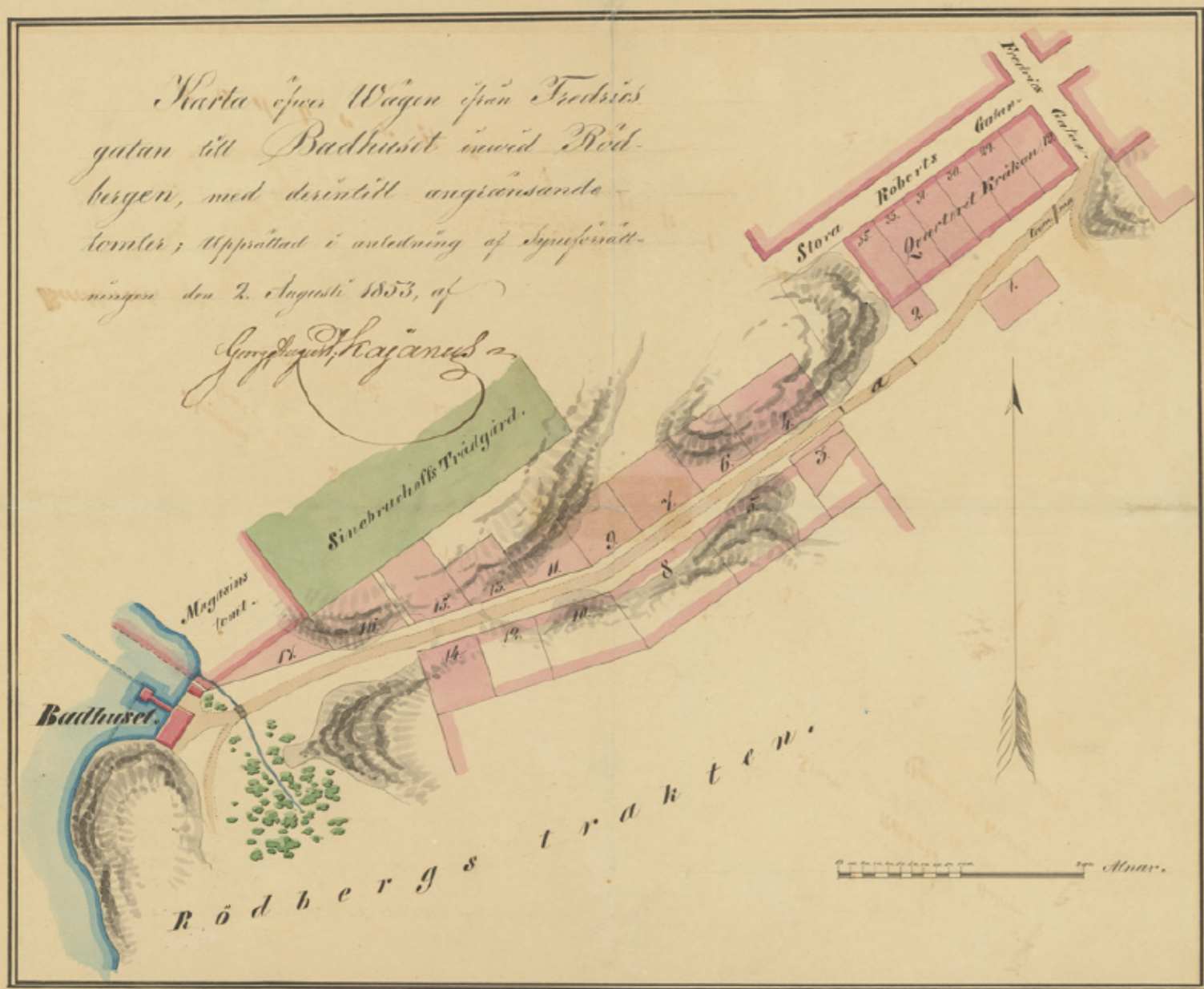
Kartta Helsingin kantakaupungin rakentumisesta osoittaa havainnollisesti loven, joka jäi Fredrikintorin tienoille kaupungin kehittyessä. Köydenpunontarata ja puutarhat jäivät alleen alueen, joka rakentui enimmillään vasta puoli vuosisataa reu-nustavia kortteleitaan myöhemmin. *Helsingfors statistiska kartor - bebyggda områden. 1900. KSV/AA.*

⁷ Lahti 1960, 13.

⁸ Alho & Rauanheimo 1962, 8.

⁹ Häyrynen 1994, 62.

¹⁰ Kirjassa Helsinki ennen meitä (1962, 187) kirjoittajat Alho ja Rauanheimo siteeraavat R. Hertzbergin kuvausta Helsingistä vuodelta 1889.



1/5

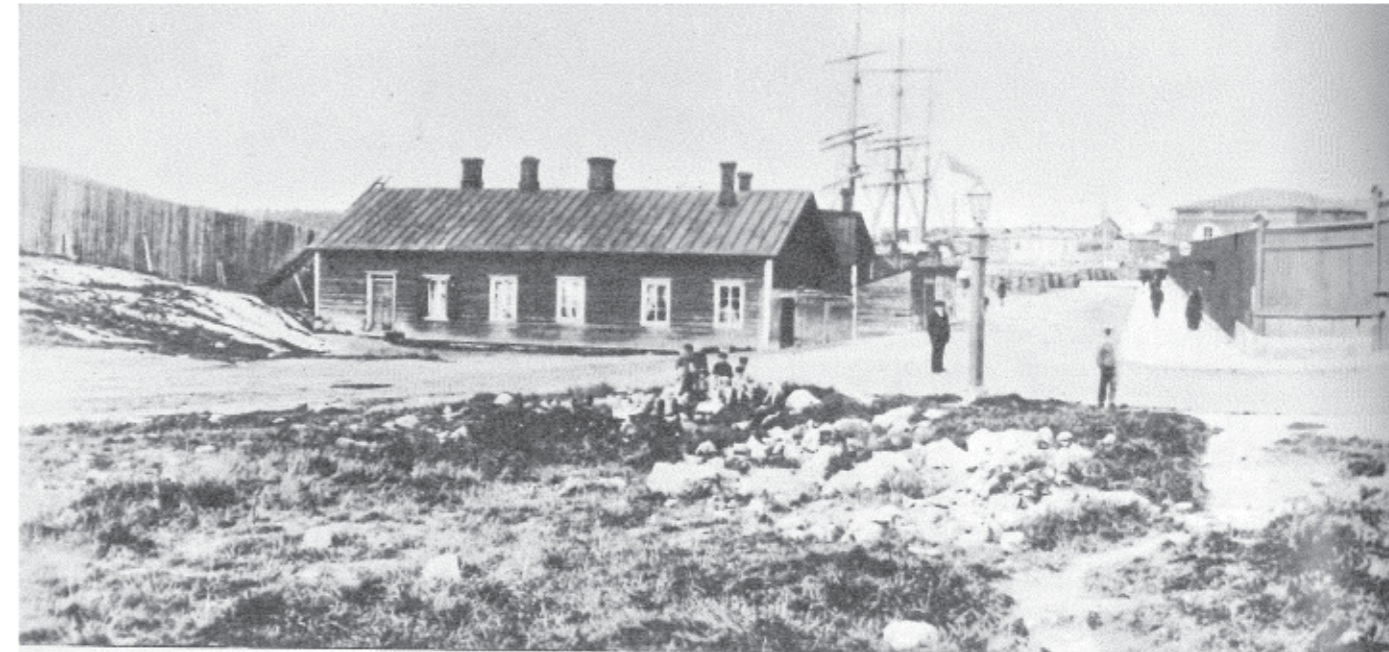
Yllä: Vanhaa kylpylätieta kuvaava kartta vuodelta 1853 esittää tietä reunustavien tonttien jakoa. Kartalta hahmottuu erinomaisesti Fredrikintorin syntysyy: aluksi torin paikalla oli jyrkkä kallioselänne, jonka kupeesta alkoi rantaan johtanut tie. Näiden tekijöiden ja Punavuoren vielä noihin aikoihin määrittymättömän maankäytön vuoksi torin paikka jäi rakentamatta, vaikka viereisille tonteille nousikin taloja. Karta öfver vägen ifrån Fredricsgatan till Badhuset. 1853. KSV/AA.

Alla: ote uimaloita koskevasta luettelosta. Alimpana mainitaan Vanha kylpylätie, nykyisin Punavuorenkatuna tunnettu katu Fredrikinkadulta vanhalle kylpylaitokselle lähellä Punavuorta. Edlund, G. W. 1866. Helsingfors - Historiska, topografiska och statistiska notiser om Finlands nuvarande hufvudstad.

Badhusförstaden, s. om stadens linier, mellan Observatoriiberget och Brunnsparken. B6 — D6.

Badhusgatan eller Nya Badhusvägen, n. — s. Vestra Kajen, — Brunnsparken, genom Badhusförstaden. E4 — E5.

Badhusvägen, Gamla, no. — sv. Fredriksg. — Gamla Badhuset nedanför Rödbergen; heter numera Rödbergsgatan.



Toinen kallion sivuitse kulkevista tiemäisistä alueista jatkui koilliseen viljelysmaille, joita hallitsi Erik Röö'n köydenpunomo. Erik Röö oli Helsingin porvari, köydenpunojamestari ja kunnallisraatimies¹³. Röö'n ensimmäinen köydenpunontarata sijaitsi vuodesta 1805 alkaen Bulevardin yläpäässä, mutta se joutui siirtymään uuden asemakaavan myötä muualle¹⁴. Röö'n uusi köysirata valmistui nykyisen Ratakadun suuntaisesti kaupungin lounaispuolelle vuonna 1815. Vuonna 1861 Ratakadun köysiradan alue myytiin takaisin kaupungille, Röö'n jo lopetettua köydenpunomisen.¹⁵ Jo tällöin radan paikalla toimi Westerbergin kaupapuutarha¹⁶.

Helsingin nimistöistä kertovan kirjoituksen mukaan Röö'n mukaan nimettiin koko Punanotkon alue. Nimi oli alkuperäisesti Röödäld, 'Röönotko', joka vääntyi myöhemmissä vaiheissa kirjoitusasultaan Röödäldiksi, Punanotkoksi.¹⁷ Punanotkoa, tai Röönotkoa, reunustavien kallioisten lakien välissä mahtui punomaan pitkiäkin köysiä, lähellä satama-alueita Hietalahdessa ja Munkkisaareissa, missä köysille oli kysyntää. Ratakatu sai nimensäkin lopulta köyden-

Hietalahden kylpylä 1800-luvun valokuvassa. Vuonna 1821 perustettu kylpylaitos on kuvassa vasemmalla. Oikeassa reunassa näkyy Sinebrychoffin alueen aita. Skannattu teoksesta Alho ja Rauanheimo 1962, 176.

punontaradan mukaan¹⁸.

Toinen torin paikalla sijainnutta kallioselännettä reunustavista teistä kulki kohti Hietalahden puoleista merenrantaa. Kyseinen tie on kuvattu muun muassa vuoden 1837 Helsinkiä kuvaavassa kaupunkikartassa ja tien päätteenä on badhus, kylpylä. Punavuoren kylpylaitoksen tietä kuvaavalla tonttikartalla vuodelta 1953 (viereinen sivu) nähdään paremmin, että kyseinen tie alkaa juuri nykyisen Fredrikintorin kohdalta. Tie oli luultavasti hiekkapintainen, kallioisten tonttien reunustama reitti kaupungilta rantaan, kohti Vanhaa kylpylaitosta.

Hietalahden rannalla sijainnut Vanha kylpylaitos perustettiin paikalleen jo vuonna 1821. Kylpylaitoksella oli kuusi ammehuonetta, joita käyttivät ensin vain kylpyläyhtiön jäsenet perheineen. Myöhemmin vuosina tehtyjen laajennusten myötä kylpylä

13 Järvenpää 2009.

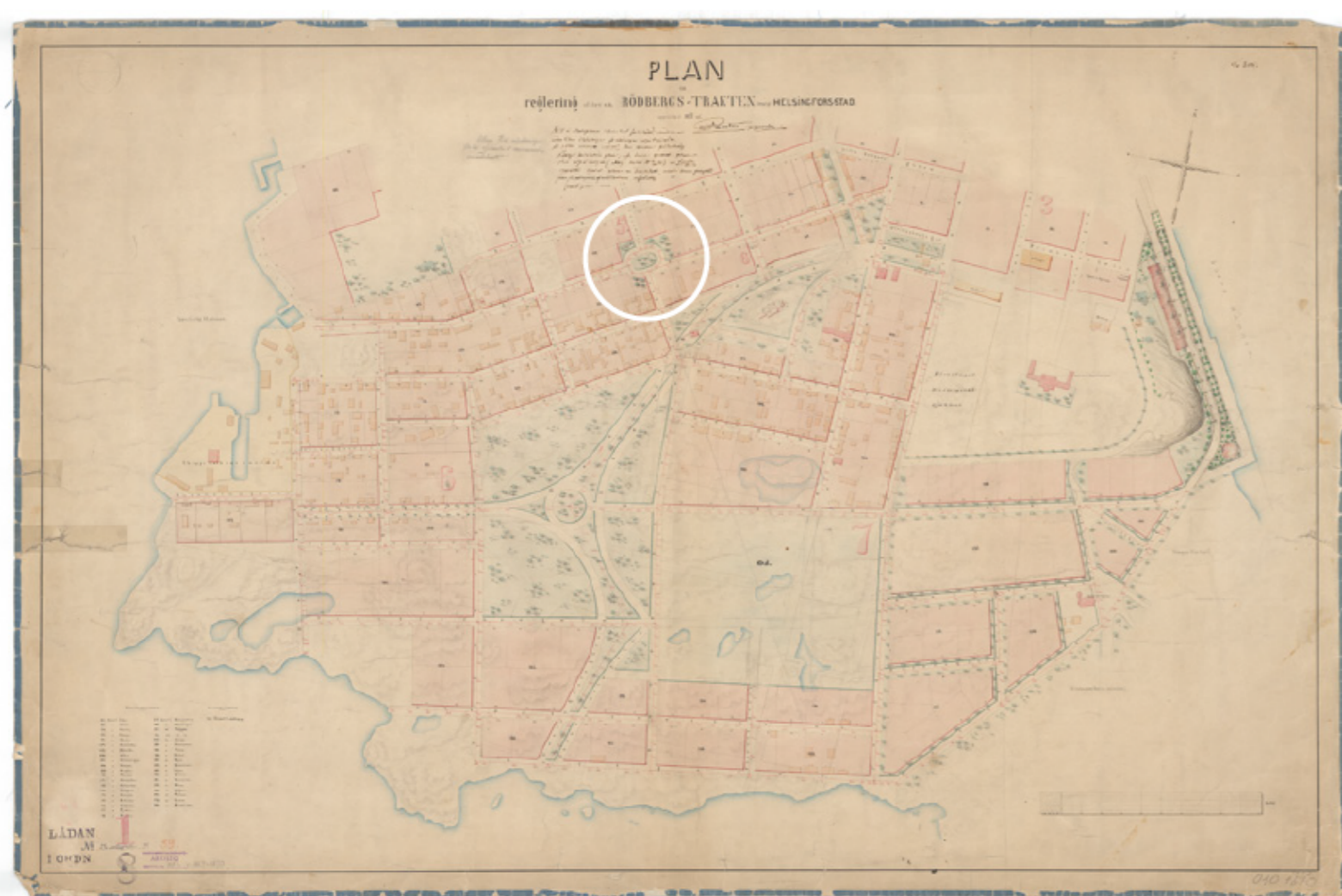
14 Ollila & Toppari 1975; 230

15 Alho & Rauanheimo 1962, 190.

16 Ollila & Toppari 1975, 230.

17 Helsingin kadunnimet 1981, 45.

18 Alho & Rauanheimo 1962, 190.



Conrad Reuterin vuonna 1869 hyväksytty asemakaavaehdotus. Asemakaavassa ehdotettiin puistoalueiden sarjaa, "Punanotkon boulevardia", Esplanadilta Erottajan ja Tehtaanpuiston kautta Ursinin kallioiden tienoille (Häyrynen 1994, 67). Fredrikintorille on esitetty kaksi tai kolme reunapuistikkoa ja keskelle ympyrämäinen aihe, jotka kaikki olisi istutettu puilla. *Plan till reglering af den s:k Rödbergs Trakten invid Helsingfors Stad. C. Reuter. 1869. HKA.*

Ote asemakaavakartasta vuodelta 1878. Kartalla valkoisina näkyvät vuoden 1869 asemakaavakartassa hahmotellut korttelit ja puistoalueet sekä silloiset rakennukset. Fredrikintorin keskellä seissyt kallio on yhä paikoillaan. *Detalj Plan af Helsingfors stad. Claës Kjerström. 1878. KA.*



avattiin myös yleisölle^{19, 20} Kylpylä oli käytössä aina 1860-luvulle saakka²¹. Se määrättiin purettavaksi vuoden 1892 syyskuun loppuun mennessä, jolloin uimalan aluetta tarvittiin satamaradan rakentamiselle. Uudella asemakaavakartalla Helsingin niemä kiertämään piirretty satamarata kulki Katajanokalta Hietalahden kautta Kamppiin ja edelleen nykyisen Hesperianpuiston paikkeille jatkuneeseen ratapihaan asti. Punavuorenkadun tielinjaus säilyi ennallaan.

1800-luvun jälkimmäiselle puoliskolle saavuttaessa Fredrikintorin paikkeille oli jäänyt aukko kaupunkirakenteessa: toria ympäröivät korttelit oli vähintään jaettu tonteiksi, mutta Vanhan kylpylätien sekä Albertin- ja Fredrikinkadun rajaamaa aluetta ei ollut vielä rakennettu tai edes lohkottu kauttaaltaan tontteihin. Korttelin maasto oli hankala rakentaa kallioisuutensa vuoksi, minkä takia ensin keskityttiin helpompiin rakennuspaikkoihin lähistöllä. Kenties myös torin seutua ympäröineet talonmestajille, tehtaille ja puutarhoille vuokratut alueet saivat alueen jäämään syrjään kiivaimmasta kaupunkikehityksestä 1800-luvun puolivälin tienoilla, kun tilaa rakentamiselle katsottiin olevan muualla kaupungissa reilusti.

Tuolloin Ratakatu jatkui korttelin verran pidemmälle etelään. Eteläisin osuus asettui torin tienoilla epäkäytännöllisesti korttelijakoon nähden, muodostaen

kapean tontin Ratakadun eteläpuolelle. Siitä huolimatta katu jatkui kartoilla suorassa linjassa ja useimmissa kartoissa muutos Ratakadusta Punavuorenkaduksi tapahtuu vasta Albertinkadun risteyksessä.

Poikkeuksen tekee Reuterin vuoden 1869 asemakaavaesitys Punavuoren seudusta. Kartalla Fredrikintorin keskelle on hahmoteltu liikenneympyrä keskusuistikkoinen, jota myös reunustavat istutetut alueet. Ympyrä lohkaisee umpikulmaiselle aukiolle osan kaikista neljästä korttelista, jotka sitä ympäröivät. Tarkasti esitetyistä tielinjausten muutoksista huolimatta esitys ei toteutunut. Vastaavanyppisiä, neljän korttelin väliin asettuvia umpikulmaisia aukioita on muualla Suomessa muun muassa Raahessa, Kaskisissa ja Kajaanissa, mutta niiden syntyäika asettuu 1730–1810-luvuille. Fredrikintorin voidaan ajatella olevan puolikas tällaisesta symmetrisestä, renessanssi-ihanteita kuvaavasta aukioista.²²

1870-luvun viimeisinä vuosina torin sommitelman muuttuminen alkoi vaikuttaa väistämättömältä. Vuodesta 1877 alkaen Ratakatu piirrettiin kartoilla päättymään Fredrikinkatuun ja siirroksen Punavuorenkadun alkavassa tielinjauksessa tapahtuvan Fredrikintorin kohdalla. Suurin osa suunnitelmakartoista esittää torin reunaosat erillisinä kolmiomaisina alueina, joita halkoo katu. Todellisuudessa tällä aikakaudella tiet kiersivät kartoilla edelleen risteyksessä ollutta suurta kallioselännettä.

Häyrynen (1994) kertoo Helsingin puistopolitiikan muutoksesta 1880–1890-luvuilla: Helsinkiin palkattiin muun muassa kaupunginpuutarhuri ja puistojen tarpeesta käytiin kiivasta sanomalehtikeskustelua.²³ Vuonna 1884 tehtiin ehdotus I, III, IV, V, VI ja VII

19 Kirjassa *Helsinki kylpyläkaupunkina 1830–50-luvuilla* (Tommila, Päiviö 1982, 14–15) kerrotaan kuitenkin, ettei Vanha kylpylä olisi koskaan ollut avoinna yleisölle. Perustamisneuvottelussa esitettiin kyllä mahdollisuus kylpylän laajentamiseen ja sitä myötä avaamiseen yleiseen käyttöön. Tekstin mukaan niin ei kuitenkaan koskaan käynyt, vaan vain rakennuskustannuksiin osallistuneet saivat oikeuden kylpylän käyttöön.

20 Wiherheimo & Rein 1950, 320–321; Alho & Rauanheimo 1962, 177, 190.

21 Tommila 1982, 15.

22 ks. esim. Wanha Raaha – Korttelikohtainen inventointi 2021, 9; Mujunen & Pelli 2007; Kajaanin keskustataajama 2035 osayleiskaavan liitekartta 8 2017.

23 Häyrynen 1994, 78.



Ote topografiakartasta vuodelta 1884. Kartalla esitetään viheralueet, ja ensi kertaa piirrettynä ovat Fredrikintorin kolmiomaiset, istutetut puistikot. HKA, värien jälkikäsitteily tekijän.



Ote kartasta, jolla Reuterin vuoden 1869 asemakaavaehdotus on esitettyinä päällekkäin silloista kaupunkirakennetta kuvaavan kartan sekä kaupungininsinöörin uusien korjausehdotusten kanssa lähes kaksi vuosikymmentä myöhemmin. Fredrikintorin reunustan korttelien kulmat ovat jääneet lovetuiksi vaikka kallio on hävitetty. Karttamerkinnöissä poistetuksi on merkitty asemakaavassa esitetyt, toria ympäröivät puistikot ja keskelle hahmoteltu ympyräaihe. Fredrikinkatu on piirretty jatkumaan suoraan torin sivuitse ja Viiskulma on saanut muotonsa. Förslag till Förändring af gällande stadsplan 1, 3, 4, 5 och 7^e Stadsdelarne af Helsingfors. Detaljplan. Otto Ehrström. 1886. HKA.

kaupunginosien uudelleenjärjestelystä²⁴ ja Puna- vuorta päätettiin alkaa rakentaa 1880-luvulla tiiviiksi uudeksi kaupunginosaksi²⁵. Samoihin kehitysvaiheisiin sijoittuvalla vuoden 1884 topografiakartalla torin kalliota ei ole enää kuvattu, vaan Fredrikintorin puistikot on piirretty paikoilleen. Ne esitetään kolmiomaisina, laajaa katuristeystilaa reunustavina alueina rakennusten seinustoilla. Istutuksia kartta ei esitä puistikoissa, vaikka muihin kartan puistoihin puut on merkitty. Kenties Fredrikintorin puut ovat olleet tässä vaiheessa hyvin nuoria tai niitä ei ole vielä lainkaan istutettu.²⁶ Vuokratontteja on poistunut ja Punavuorenkadun pohjoispää on saanut nykyisen sijansa.

Aluksi torin keskiosan risteysalue oli kenttäkivetty, kuin myös sitä reunustavat jalkakäytävät. Jalankulun reittiä erotti ajoradan vesien keräämiseen muotoiltu kivinen painanne. Muissa 1880–1890-luvun kartoissa puistikoita ei ole lainkaan piirretty, vaan tori on kuvattu osana katutilaa. Kuvaus on todennäköisesti tehty karttojen pelkistämisen seurauksena, sillä 1900-luvun alun kartoille kolmiopuistikot on systemaattisesti piirretty.

Kunnallishallinnon kertomus vuodelta 1893 kertoo, että kyseisenä vuonna kahta istutetuksi kaavailtua puistikon osaa suunniteltiin²⁷. Fredrikintorin perustamisajankohta on 1894–1895²⁸. Aukioiden suunnitteluhanteena 1800-luvulla oli enemmänkin pieni istutettu puisto kaupungissa kuin tilallisesti kiinnostava aukio, mikä on voinut vaikuttaa torin ensimuotoon²⁹.

Alusta saakka tori on kulkenut nimellä Fredrikintori tai Fredrikstorget, puistikkomaisuudestaan tai katu-

aukiomaisuudestaan huolimatta. Helsingissä istutettuja alueita kutsuttiin muun muassa istutuksiksi, *plantering*; esplanadeiksi, *esplanader*; plantaasheiksi, *plantage*; puutarhoiksi, *trädgårdar*; tai toreiksi, *torget*, ja aukioiksi, *skvär*³⁰. Tori lieneekin alkujaan ollut yleisnimitys pienelle aukiolle tai puistikolle. Vuonna 1926 korjausehdotuksensa jättäneen paikannimien tarkennus- ja täydennyskomitean esityksessä useita vastaavia *-tori* tai *-torget* päätteisiä nimiä muutettiin *-puistikko-* ja *-skvär-* päätteisiksi. Uuden nimen saivat esimerkiksi Tokantori, Dockstorget, joka muutettiin Tokanpuistikoksi, Dockskvären, sekä Koulutori, Skoltorget, josta tuli Koulupuistikko, Skolskvären. Eriävän mielipiteen esitti Professori Bergroth, joka toivoi englannin kielestä lainatun *-skvär-* päätteen tilalle sanoja *-plats*, *-plan* tai *-torg*. Nimet muutettiin vastaehdotuksesta huolimatta alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti.³¹ Vielä tässä vaiheessa Fredrikintorin oli puistikkomainen istutuksineen, joten arvailtavaksi jää, miksei sen nimeä päätetty vaihtaa.

30 Häyrynen 1994, 18.

31 Helsingin kadunnimet 1981, 54–55.

1800-luvun merkittävät muutokset

- Fredrikintori kehittyi epämääräisestä köydenpunontaradan ja Vanhan kylpylän tien sekä vuokratonttien ympäröimästä alueesta puistikoiksi, jotka perustettiin 1894–1895.
- Ratakatu perustettiin köydenpunontaradan paikkeille ja Punavuorenkatu sai nykyisen paikkansa vanhalle uimalalle johtaneen tien paikkeilta 1840-luvulla.
- 1900-luvulle tultaessa Fredrikintori oli vakiinnuttanut paikkansa osana kaupunkirakennetta.

1900-luvun alku: kolmiopuistikkojen aika

1800-luvun loppupuolella Euroopassa oli muotoiltu kaupunkipuistojen ydinteesejä. Pariisissa puistot nähtiin istutettuna osana kaupunkia – vastakohtaisesti englantilaiseen tapaan, joka korosti kaupungin ja luonnon eroavaisuuksia. Esimerkiksi Saksassa kaupunkipuiston rinnalla esiintyi istutettu aukio (*Schmuckplatz*), liikenteen ympäröimä vihreä saareke, joka oli niin ikään saanut vaikutteita Ranskasta.³²

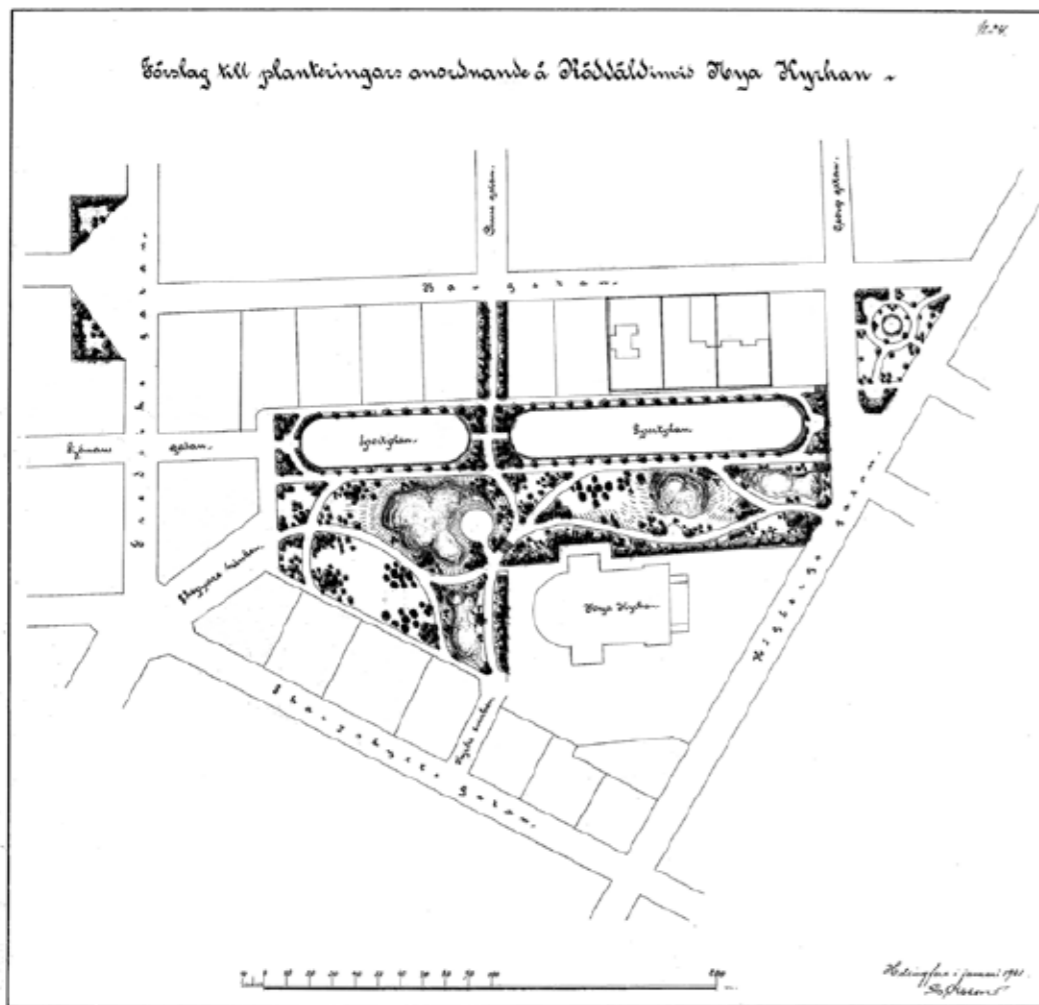
1880–1890-lukujen aikana tapahtuneen muo-

toutumisensa jälkeen Fredrikintori koki muutoksia lähinnä sisäisessä jäsentelyssään. Toria kiertävien korttelien rakennetut reunat ovat säilyneet ennallaan nykypäivään, vaikka rakennuksia on korvattu uusilla vuosisadan vaihteessa ja sen jälkeen 1900-luvulla. Fredrikinkadun, Ratakadun ja Punavuorenkadun tielinjaukset ovat pysyneet aloillaan 1900-luvun taitteesta saakka. Muutoksia katualueen leveydessä ja rajauksessa on tapahtunut lähinnä Punavuorenkadun pohjoispäässä, Fredrikintorin alueella. Katujen pintamateriaali on vaihtunut 1900-luvun alun jälkeen, jolloin kadut oli vielä päällystetty kenttäkiveyksellä.

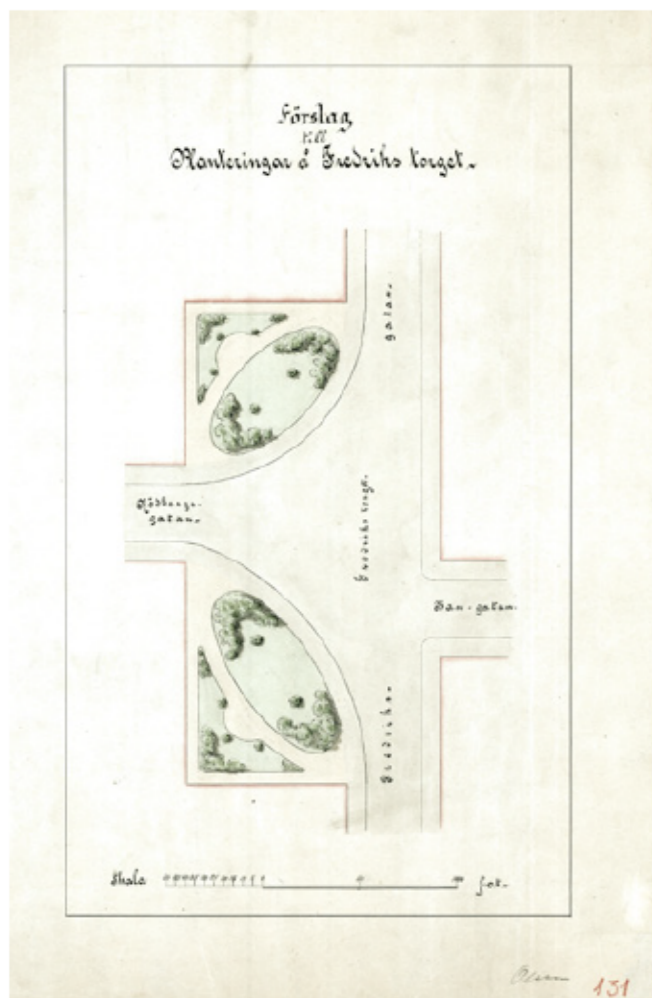
1900-luvun alkupuolen historiallisissa valokuvissa reunan torille muodostaa nykyisen metodistikirkon paikalla sijainnut vaalea puutalo (ks. kuva). Matala rakennus erottui ympäröivistä kivitaloista puuaitoineen, näyttävine takorautaisine sisäinkäyntikatoksineen sekä puu- ja yksittäispensasistuksineen. Matala rakennus asettui muuta maastoa ylemmällä paikallaan taivasta vasten; osittain siksi, ettei sen takaisia tontteja ollut vielä rakennettu. Valtaosa toria reunustavista Fredrikinkadun, Ratakadun ja Punavuorenkadun rakennuksista oli jo korvattu korkeammilla kivisillä kerrostaloilla.

32 Häyrynen 1994, 45, 49

Toria reunustanut vaalea puutalo vuonna 1922. Rakennus korvattiin myöhemmin metodistikirkon uudella rakennuksella, joka valmistui vuonna 1929 (KHKK 1911, 265). Kuvassa erottuu koristeellinen kannatinpylväs, jollaisia käytettiin 1900-luvun alussa. Kuva Sundström, Eric 1922. HKMKA.



Yllä: Svante Olssonin ehdotus Punanotkon järjestelyksi Johanneksenkirkon ympäristössä tammikuulta 1901. Samassa suunnitelmassa on kuvattu Fredrikintori, joka on istutettu rakennusten puoleisilta reunoiltaan runsain puu- ja pensasistutuksin. *Förslag till planteringars anordnande å Röddäld invid Nya Kyrkan*. Svante Olsson. 1901. HKA.



Vasemmalla: Svante Olssonin suunnitelma Fredrikintorille 1910-luvun paikkeilta. Olsson ehdottaa puistikoiden reunojen pyöristämistä ja puistikoiden istuttamista symmetrisin aluein. Pienellekin aukiolle on pyritty muodostamaan kaartelevat käytävät. *Förslag till Planteringar å Fredriks torget*. Svante Olsson. n. 1910-luku. HKA.

Viereisellä sivulla: Ote kartasta osoittaa nupukiveyksen Fredrikinkadulla torin edustalla olevan peräisin vuodelta 1913. Bulevardilta etelään jatkuva osuus oli ensimmäinen, joka nupukivettiin Fredrikinkadulla. *Förslag till nubbstensläggningar 1912 - 1920*. KSV/AA.

Otollisten suhdanteiden vuoksi rakentaminen oli halpaa aina 1920-luvun loppuun saakka³³. Helsingin raitiotieliikenne sähköistettiin vuonna 1901 kapasiteetin kasvattamiseksi, minkä vuoksi historialliset kuvat Fredrikintorin paikkeiltakin näyttävät torilla olleen johdinlangan kannatinpylväitä.³⁴

1910-luvulla jatkettiin pyöreämuotoisten aiheiden hahmottelua torille vuoden 1869 asemakaavan esittämän suunnan mukaisesti. Ehkä torissa nähtiin potentiaalia näyttävämpäänkin sommitelmaan kuin suorareunaisiin kolmiopuistikoihin. Suurin piirtein näihin aikoihin kaupunginpuutarhuri Svante Olsson esitti Fredrikintorin kolmiopuistikkojen reunojen pyöristämistä niin, että katualue olisi kaventunut suppilomaiseksi. Katualueen molemmille puolille

33 Lahti 1960, 28.

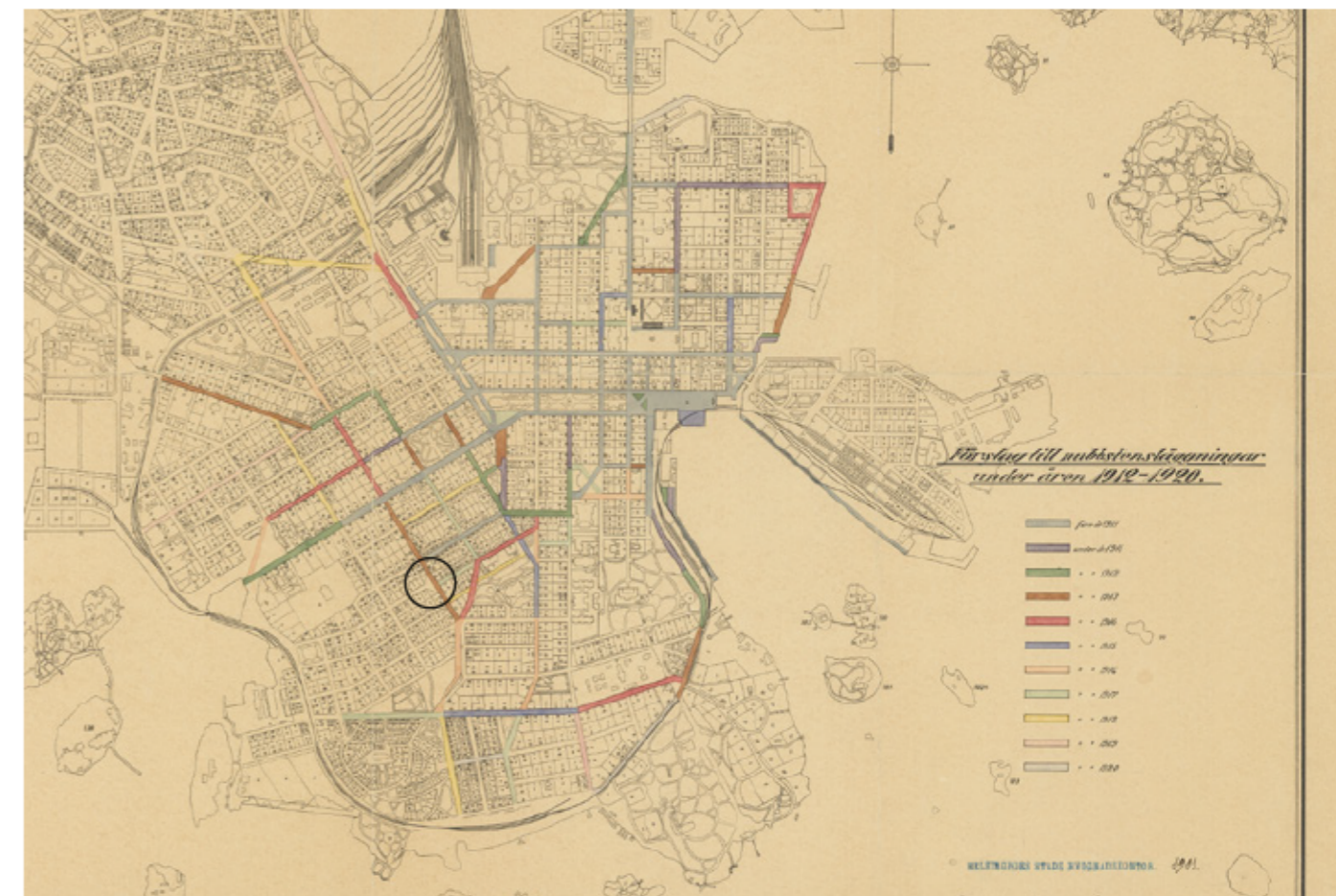
34 Suomen Raitiotieseura ry 2021.



Edeltäjänsä korkeampi Fredrikinkatu 16 kuvattuna Ratakadun kulmalla. Rakennuksen edessä on kolmiopuistikoita eteläisempi, jossa kasvaa puita, pensaita ja nurmea. Istutusalueita rajaa kevyt aita. Kuva Sundström, Eric 1920 - 1930. HKMKA.

on suunnitelmassa hahmoteltu melko symmetriset istutusaiheet ja käytävät penkkisyvennyksineen. Istutusalueiden reunoille on piirretty vapaamuotoisia puu- ja pensasistutuksia. Vuonna 1913 Fredrikinkatu päällystettiin nupukivin Ison Roobertinkadun ja Lai-vurinkadun väliltä³⁵.

35 KHKK 1913, 368



1930 - 1950-luvut: neliömäisten puistikoiden kausi ja pohjoisen puistikon pienentäminen

Vuoden 1928 asemakaavan muutospiirustuksessa kolmiomaiset puistikot on määritetty korvattavaksi neliskulmaisilla, edelleen pääosin istutetuilla puistikoilla. Suunnitelmia tästä vaiheesta on säilynyt kaksi, joista suunnitelma nro. 173 on hyväksytyn asemakaavamuutoksen pohjana ja toteutettu. Ensin laaditussa (1927), arkkitehti Birger Brunilan yleispiirteisessä suunnitelmassa puistikot ovat pelkistetyimmät ja esimerkiksi istutettujen alueiden halki risteileviä käytäviä on vähemmän. Fredrikinkadun ja Punavuorenkadun risteysaluetta on suunnitelmassa kavennettu entisestään ja puistikon reunoilta on varattu vinottaisia pysäköintipaikkoja yhteensä noin kahdeksan kappaletta. Keskelle risteystä, ja samalla toritilaa, on sijoitettu valaisinpylvään koroke. Tuolloin vielä valmistumattoman metodistikirkon nurkalle jää suunnitelmassa kulmaus avointa pintaa.

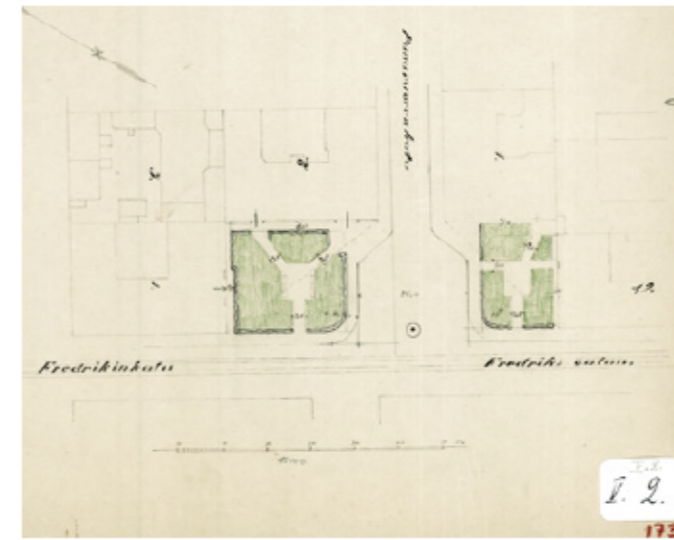
Tarkennetussa, toteutuksenkin pohjana käytetyssä suunnitelmassa puistikoiden halki kulkee useampia käytäviä, jotka johtavat kohtisuoraan ja kulmittain

toria reunustavien rakennusten sisäänkäynneille. Istutusalueiden reunoja kiertävät oletettavasti tasalevyiset pensasnauhat, joihin istutetut pensaat olivat isotuomipihlajia ja orapihlajia. Istutettavia puita ei suunnitelmassa ole esitetty, mutta toteutusvaiheessa oletettavasti ainakin suuri halava päätettiin säästää torin pohjoisella reunalla. Lisäksi istutettiin kaksi hevoskastanjaa.³⁶

Viimeistään 1920 - 1930-luvuilla Fredrikinkatua reunustavien jalkakäytävien keskiosa oli ladottu nupukivillä ja reunakaistaleet kenttäkivillä. Ajourataa reunustivat leveät graniittireunakivet. Punavuoren-

36 Puistokortisto. KPOA.

Birger Brunilan laatima suunnitelma Fredrikintorille. Suunnitelmassa kolmiopuistikot on muutettu neliskulmaisiksi ja ne on istutettu kauttaaltaan oleskelualueita lukuunottamatta. Kadun varteen on sijoitettu autopysäköintiä. Fredrikintorin järjestelyehdotus. Birger Brunila. 1927. HKA.

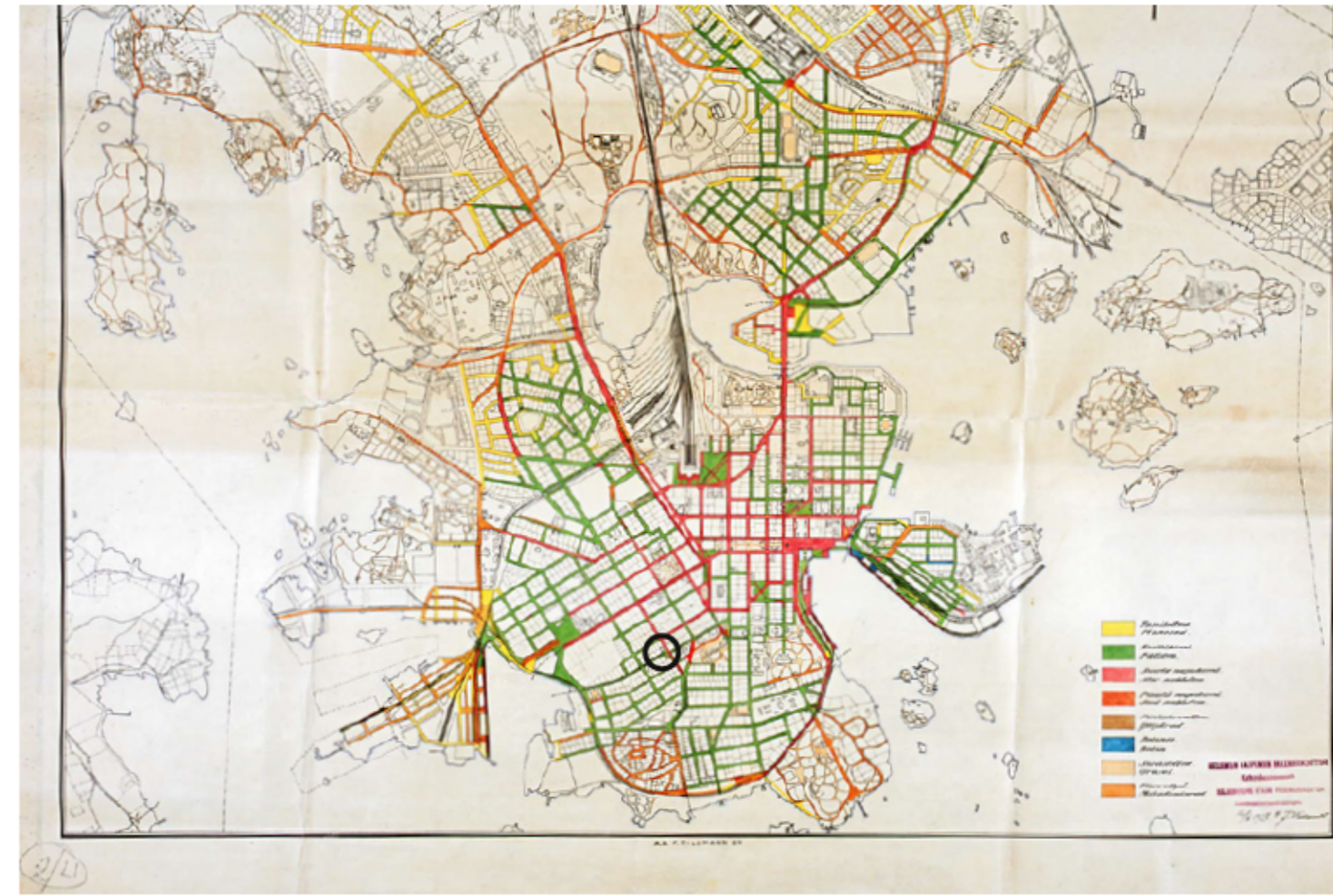
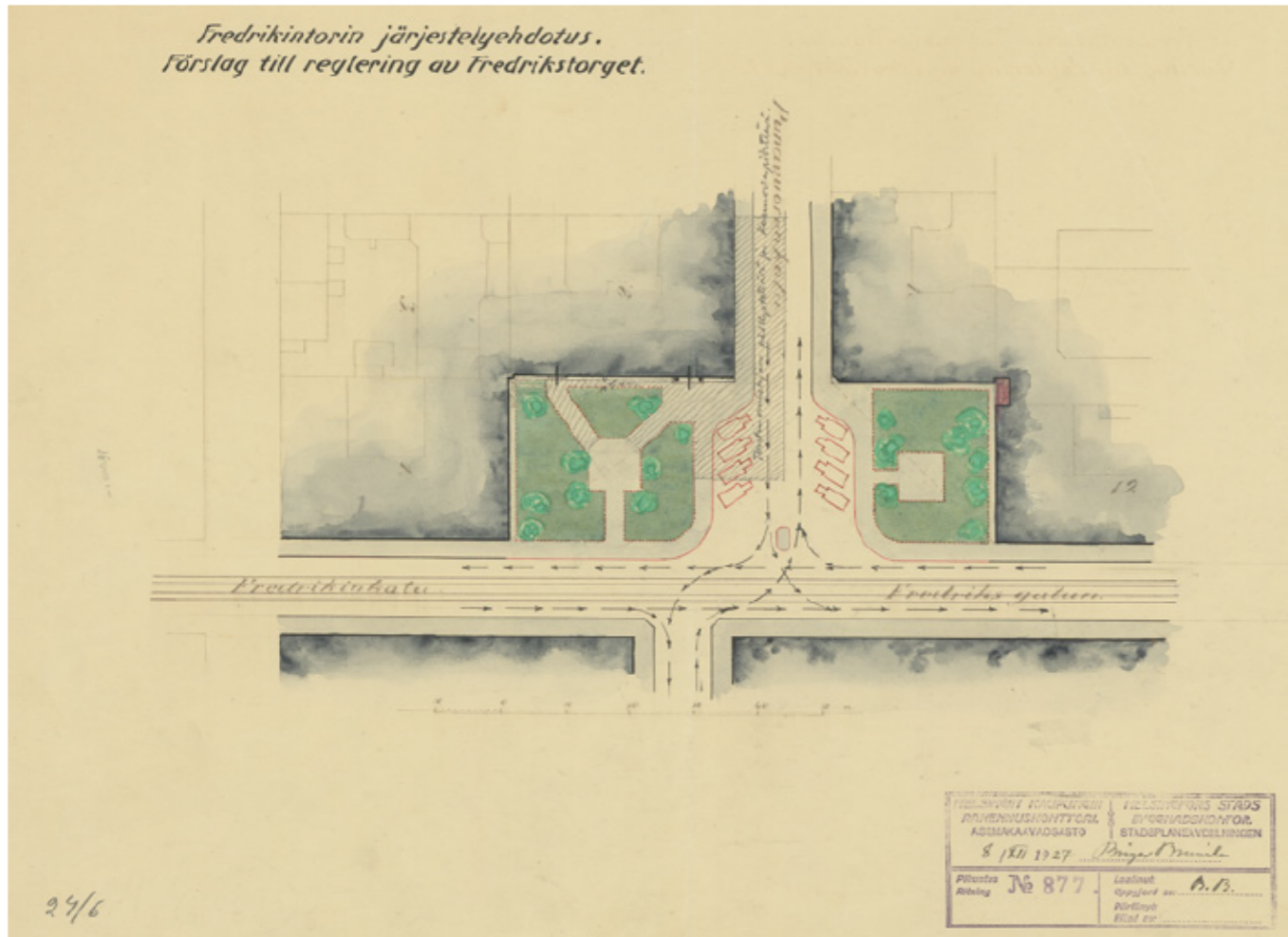


Yllä: päiväämätön, luultavasti Helsingin kaupungin puisto-osaston laatima tarkennos Brunilan aiemmasta suunnitelmasta. Suunnitelmassa käytäviä esitetään hieman enemmän, minkä lisäksi istutetusalueita kiertämään on lisätty matalasti istutetut pensasaidanteet. Muista istutuksista ei anneta lisätietoja. 1927 - 1928. Fredrikintorin yleissuunnitelma. 173. HKA.

Alla: värikäs kartta osoittaa kantakaupungissa käytetyt katualueiden pinnoitteet vuonna 1927. Fredrikintoria sivuva Fredrikinkatu oli päällystetty nupukivin, mutta torin keskialueiden laaja risteys oli kenttäkivetty, samoin kuin torista eteenpäin muutkin kadut Punavuoressa. Katujen päällystyskartta. 1927. KSV/AA.



Yllä: lopullisen asemakaavamuutoksen piirustus vuodelta 1928. Katkoviivalla näytetään poistettavaksi edeltäneet kolmiomaiset puistikot ja uudet käytävät. Asemakaavan muutos koskien tonttien 92 ja 111 viereisen Fredrikintorin istutusten järjestelyä. 1928. HKA.





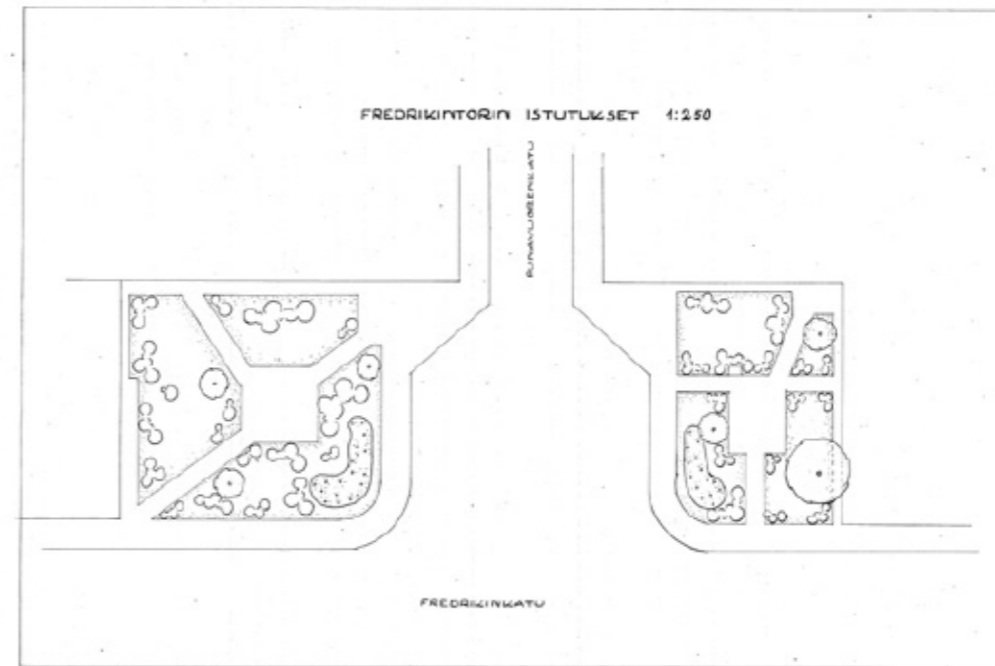
Metodistikirkko, jonka edustalla kasvaa yksittäinen lehtipuu. Puun alla kasvaa matalia pensaita, mahdollisesti samoja kuin kuvan oikean laidan puistikossa. Kuva tuntematon 1932. MVKA.

katu I:n kulmaus oli päällystetty kivilaatoin kiinteistön toimesta. Jo 1930-luvun loppupuolen historiallisten valokuvien perusteella vaikuttaisi, että toria reunustavat jalkakäytävät oli asfaltoitu, mutta viimeistään se tapahtui 1950-luvulla. Asemakaavan muutoksen ja torin uudelleenjärjestelyn myötä myös Puna-
vuorenkadun ajorata nupukivettiin tasaisemmaksi.

1950-luvun lopulla pohjoista puistikkoa pienennettiin. Fredrikintorin kohdalle haluttiin johdinauton päätesilmukka³⁷, minkä seurauksena pohjoinen puistikkopääte päätettiin jälleen supistaa kolmionmuotoiseksi. Syntynyt puistikko on yhdistelmä 1900-luvun alun ja 1930-luvun puistikoista: istutettujen alueiden linjoja säilytettiin osittain jälkimmäisestä vaiheesta, mutta

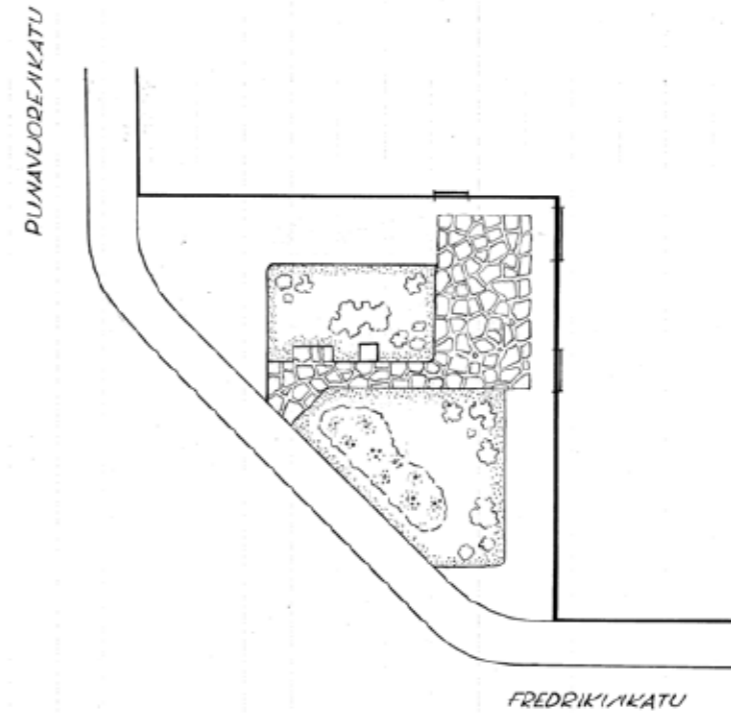
37 KHKK 1958, 304.

Kuva pohjoiseen puistikoon 1930-luvulla. Suurikokoinen puu määrittää puistikon ilmettä, minkä lisäksi oman sävynsä antavat koristeelliset kadunkalusteet. Kuva tuntematon 1937. HKMKA.



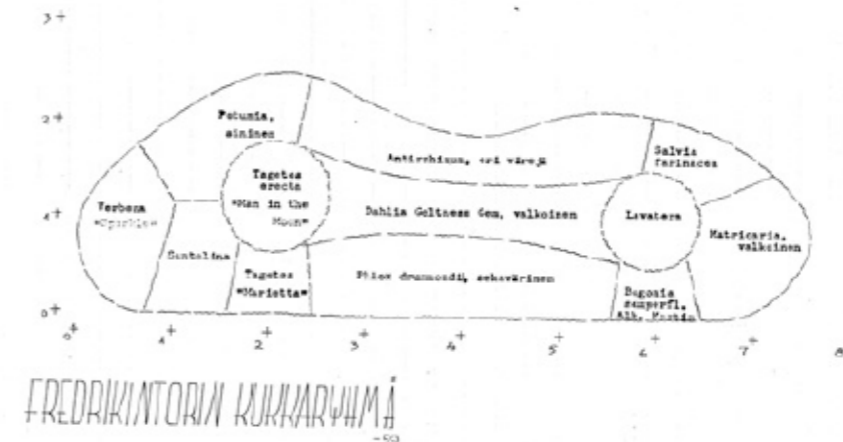
319

Fredrikintorin istutuksia esittävä päiväämätön suunnitelma. Eteläisen (vasemmanpuolisen) puistikon käytäviä on muutettu edellisestä vaiheesta 1940-luvun loppupuolella tai 1950-luvun alussa. Kuvassa esitetään pohjikasvillisuutta korkeampi kasvillisuus, kuten perennat, pensaat ja puut. Lajeja ei ole merkitty. Fredrikintorin istutukset. n. 1940-1950. HKA.



FREDRIKINTORIN KULMAUS, 1/250
13. 6. 58

Vuoden 1958 suunnitelma pohjoisen puistikon pienentämiseksi. Neliskulmaisesta puistikosta palattiin jälleen kolmionmuotoiseen. Istutuksia vähennettiin hieman ja kolmion kärkiin jäi avointa pintaa. Istutusten välinen alue on merkitty liuskekivettäväksi. Fredrikintorin kulmaus. 1958. HKA.



Yllä olevan suunnitelman tarkentamiseksi laadittu kukkaryhmän istutussuunnitelma lajimerkintöineen. Fredrikintorin kukkaryhmä. 1959. HKA.

suuri muoto oli peräisin 1900-luvun alusta. Muutoksen seurauksena kolmiomaisen puistikon molempiin kärkeen sekä rakennusten suljetun kulman tuntumaan syntyi avointa pintaa, jota käytettiin ainakin 1970- ja 1980-luvuilla esimerkiksi kioskin, myyntikojujen ja mainostelineiden paikkoina. Suunnitelmapiiirustus vuodelta 1958 esittää pohjoisen puistikon keskialueen liuskekevittäväksi, mutta aineistosta ei varmuudella selviä toteutettiin kiveystä koskaan.

Samoihin aikoihin aukoiden ja puistojen kalustaminen etenkin teknisillä varusteilla kiihtyi entisestään, mikä vahvisti niiden kaupunkikuvalista merkitystä alaltaan pienellä Fredrikintorilla. Kadunkalusteita tutkinut Junttila (1986) pitää juuri 1950-lukua käännteentekeväenä kadunkalusteiden kannalta. Kalusteiden määrän lisääntymisen ohessa niiden hienovarainen muotoilu yksinkertaistui ja muuttui entistä vahvemmin pelkistetyn funktionaaliseksi.³⁸

Vuonna 1959 pohjoisen puistikon kukkaistutusryhmä päivitettiin suunnitelmalla, joka kasvilajimerkintöineen on säilynyt (ks. edellinen sivu). Paikalla oli istutuksia jo vuoden 1928 jälkeen tehtyjen muutostöiden seurauksena. Oletettavasti osa 1920-luvun lajistosta säilyi, minkä lisäksi istutettiin uusia kasveja. Nyt istutusryhmään valitut lajit olivat perinteisiä kesäkukkia yhdistettynä hieman modernimpiin tuloikkaisiin, kuten petunioihin. Värimaailma oli sinivalkoinen höystettynä monivärisillä kukkakasvirhmillä. Lajeiksi ehdotettiin muun muassa leijonankitoja, daalioita, kamomillasaunioita, malvikkeja, kesäleimuja ja samettikukkia. Torilla kasvanut halava korvattiin uudella taimella kunnostuksen yhteydessä.

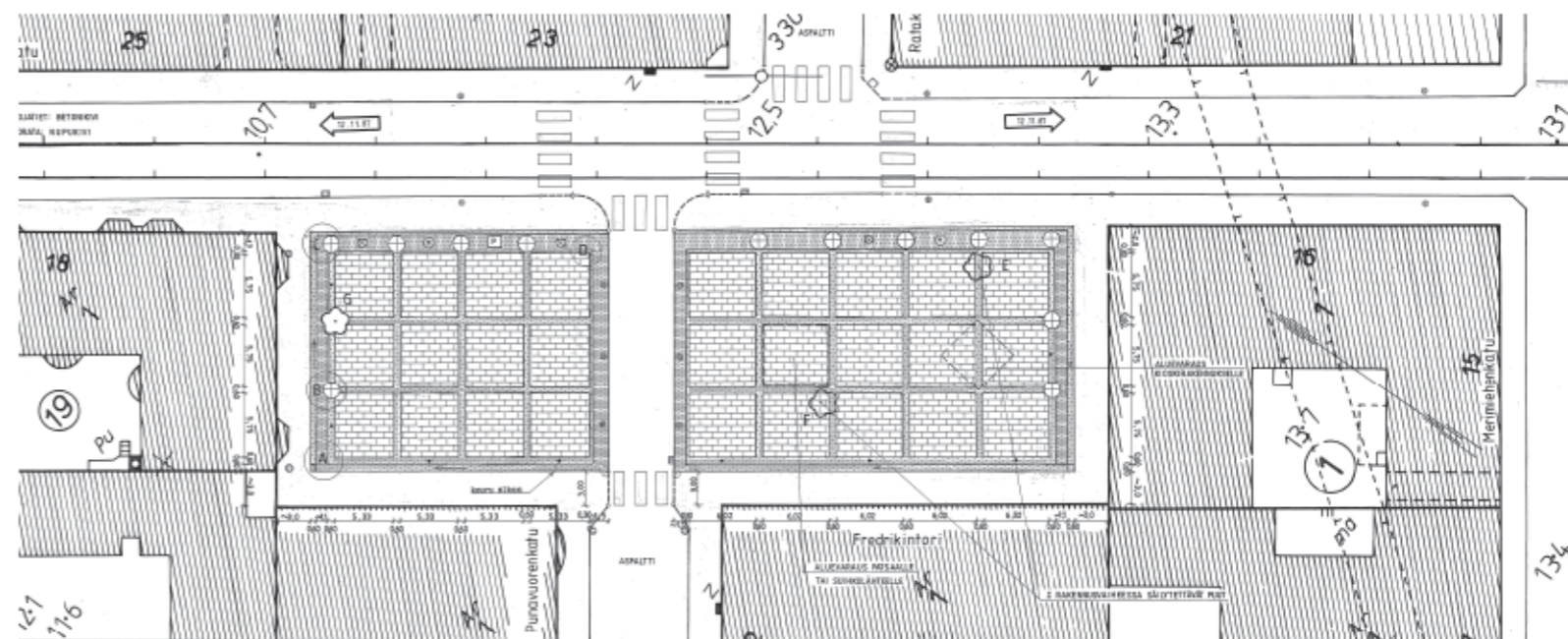
Eteläpuolisessa puistikossa käytävien linjauksia muutettiin, luultavasti vastaamaan paremmin puistikon läpi liikkuvien ihmisten reittejä. Uusi, kulmittain puistikon halki kulkeva reitti oli käytännöllinen reitti Viiskulmasta Punavuorenkadun suuntaan. Ratakadun linjaa noudattanut lyhyt käytävä poistettiin.

38 Junttila 1986, 17; 43; 82.



Smith-Polvisen liikennesuunnitelma uhkasi 1960-luvulla jättää alleen muun muassa osa Fredrikintorista. *Silfverberg & Holmberg 2019.*

Helsingin sanomien laatimassa mallinnuksessa Fredrikintori erottuu etualalla. Animaatioissa puolet Fredrikintorista häviää leveiden katujen ja rampin alle. *Otteet mallinnuksesta Silfverberg & Holmberg 2019.* Valkoiset, torin rajaa kuvaavat merkinnät tekijän.



Fredrikintorille laadittu kunnostussuunnitelma vuodelta 1986. Muutostöissä aiemmat istutukset poistettiin puita lukuunottamatta, ja tori kivetttiin kultaaltaan ja torin reunoille istutettiin uusia vaahteroita. *Fredrikintorin päällystysuunnitelma. 1986. KPOA.*

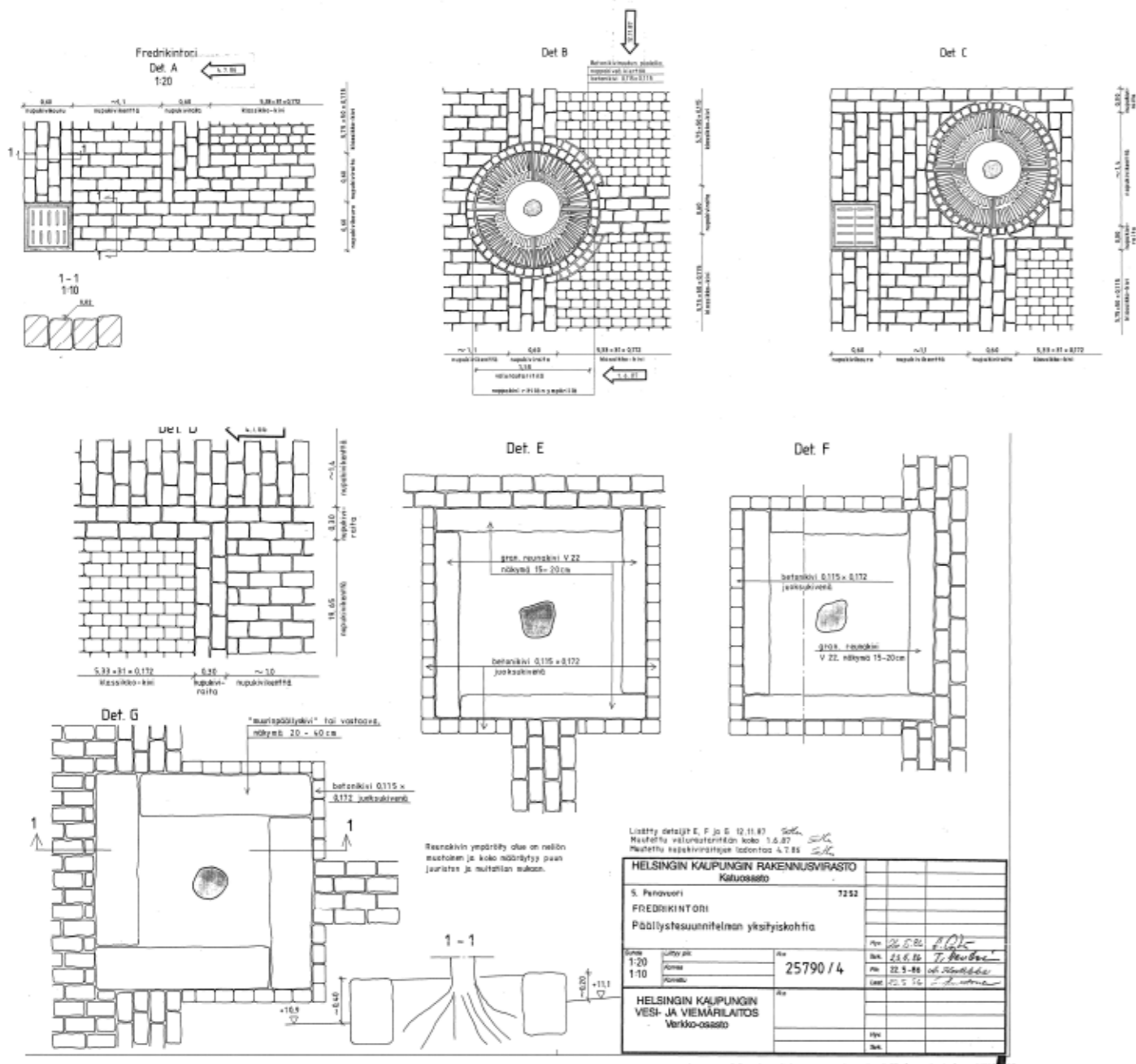
Kuva Punavuorencatu 2:ssa toimineen liikkeen ikkunasta, jossa mainostetaan maitoa, leipää, leikkeleitä, eineksiä ja herkuja. *Kuva Rista, Eeva 1975. HKMKA.*



1980-luku: Fredrikintorin nykyasun muotoutuminen ja varsinaisen torin perustaminen

Torin nykyinen ilme on peräisin 1980-luvun lopusta, jolloin reunustojen istutetut puistikot päätettiin poistaa kokonaan ja muodostaa alueesta kivetty tori myyntipaikkoineen. Puistikkojen vehreät istutukset korvattiin yhtenäisellä betoni- ja luonnonkivetyllä toripinnalla, jota rajaamaan istutettiin vaahteroita. Joitain vanhoja puita säilytettiin ja niiden ympärille rakennettiin kivipaasista korotetut istutusaltat. Puurivit kiersivät toria kolmelta sivulta ja ainoastaan rakennuksia vasten sijaitseva torin luoteislaita jäi puista vapaaksi. Hulevesiä ohjaamaan rakennettiin nupukivikourut, jotka johtivat torin kulmissa sijaitseviin sadevesikaivoihin. Kuivatusta helpottaa torin topografia, joka viettää kohti pohjoista.

Muutosten yhteydessä Punavuorencadun toria halkova ajorata kavennettiin yksikaistaiseksi ja torin kulmat oikaistiin. Torin kohdalla oleva Punavuorencadun katualue kivetttiin nupukiveyksellä. Ajokaistan rinnalla säilyi pysäköintipaikkoja kadun suuntaisessa rivissä. Fredrikinkadun ja Punavuorencadun risteysalue pienehi huomattavasti ja sen keskeltä poistettiin valaisinpylväs. Fredrikinkadun jalkakäytävä ja torin reuna-alueet päällystettiin asfaltilla. Uuden torialueen pinta-ala kasvoi puistikkojen aikaisesta noin 1400 neliömetristä lähes kolmella sadalla neliömetrillä, ollen lopulta noin 1690 m².



Kunnostussuunnitelman detailjiirustuksia. Kuvattuna on muun muassa hulevesikourujen, juuristoritilöiden ja kivipaasien asentaminen. Fredrikintorin päälystesuunnitelman yksityiskohtia. 1986. KPOA.

Näkymä Fredrikintorilta kohti Punavuorencatua. Kuva Järvinen, Ilari 1995. HKMKA.



1900-luvun merkittävät muutokset

- 1900-luvulla Fredrikintorin muutokset olivat toritilan sisäisiä: torilla oli vuosisadan alkupuolella istutettuja osia, jotka myöhemmin poistettiin kiveyksen tieltä.
- Puuston asema torilla on säilynyt ja vahvistunut. Samalla puiden rooli muuttui vapaamuotoisesti toria reunustaneista puustutuksista tilaa voimakkaasti rajaaviksi elementeiksi.
- Pienimuotoinen torikauppa saapui alueelle 1950-luvun lopussa. Torin rooli kaupunginosan monitoimisena palvelukeskittymänä liikkeineen, torikojuineen ja puhelinkoppeineen vahvistui.



Kuva Welin, P.O. 1996. HKMKA.

Kooste torin kehityksen vaiheista

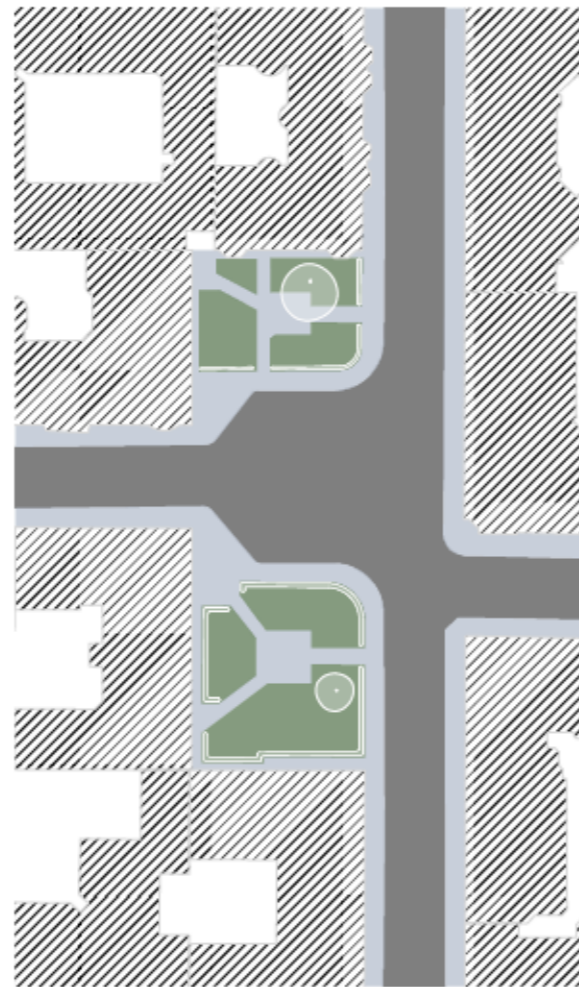
1900-luvun alku

torin kolmiomaiset ensihahmot



1928

hyväksytty asemakaava,
muutokset toteutettu
viimeistään 1930-luvun alussa



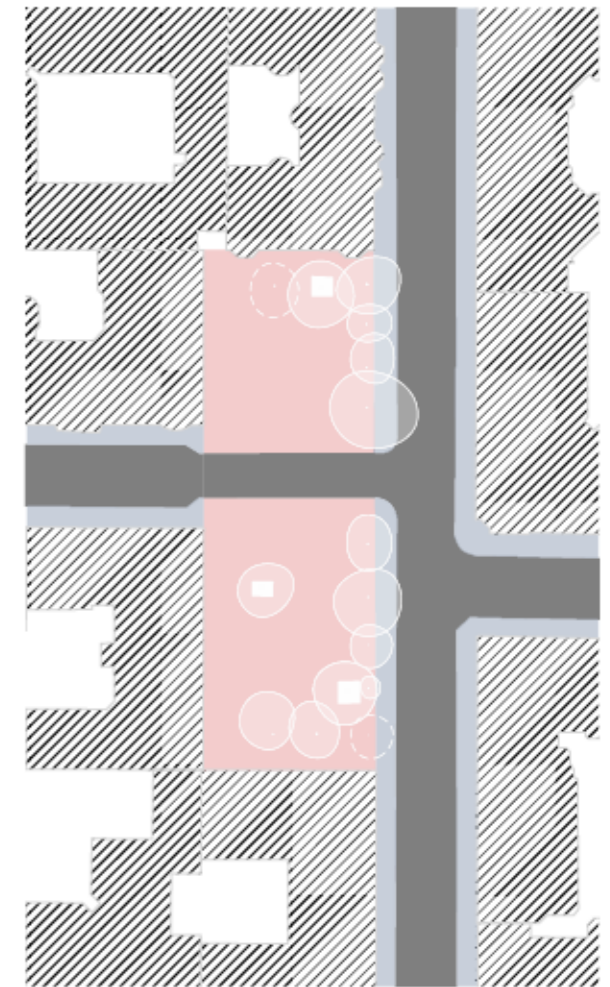
1958 - 1964

pohjoisen puistikon
pienentäminen



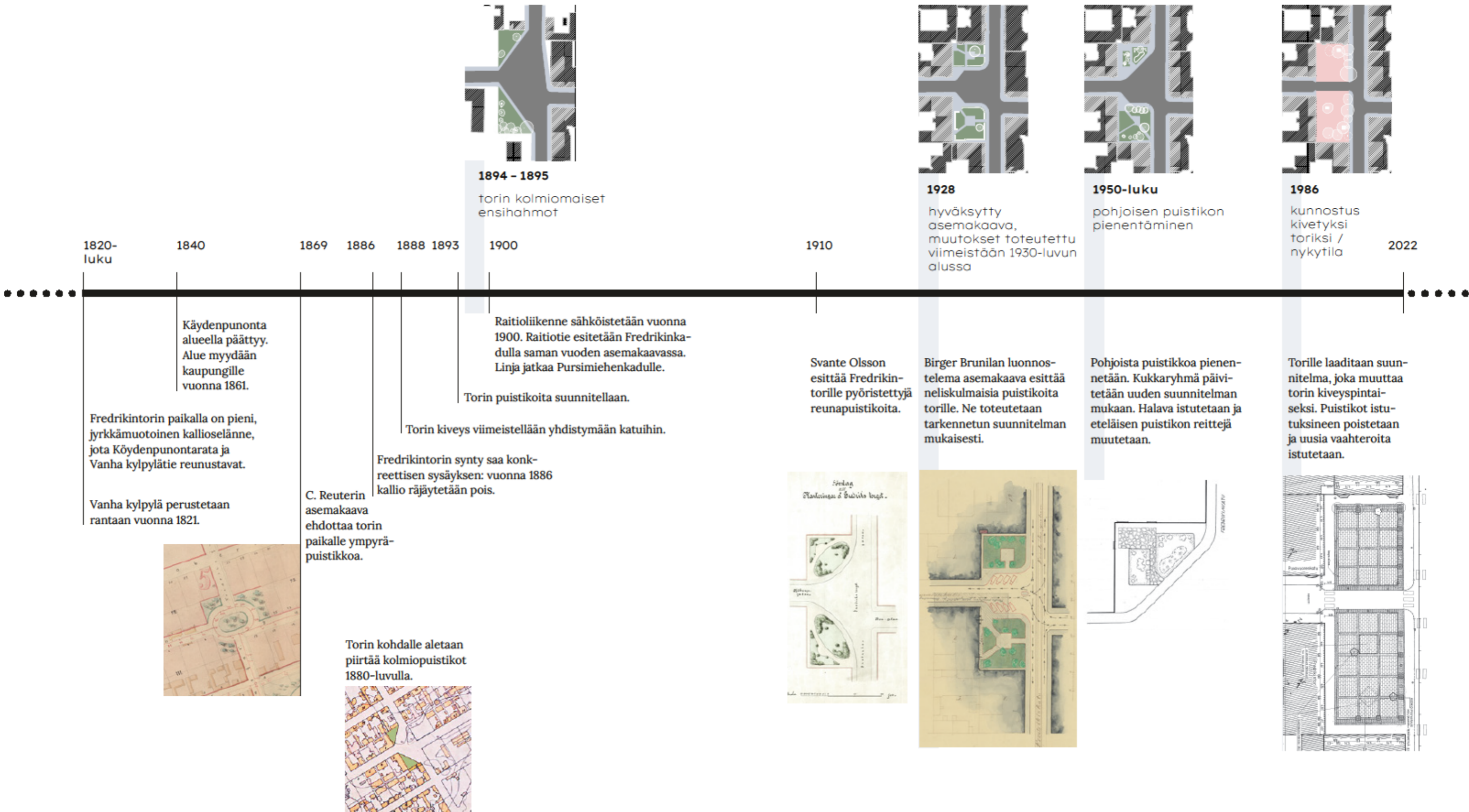
1986

kunnostus kivetyksi toriksi / nykytila



- ajorata
- kävely
- istutettu alue
- puu / runkopensas
- kivetty toripinta (1986 -)

Torin historian aikajana



Nykytila ja säilyneisyys



Fredrikintori kuvattuna syyskuussa 2021. Torin nykyilmettä määrittävät vaahterarivistöt, mainospilarit ja Punavuorenkadun varrelle pysäköidyt autot. Kuva Kyläkoski, Kalle 2022.

Liittyminen ympäristöön

MERKINTÖJEN SELITYS

Lähteet: yleisten alueiden rekisterin alueet, Helsingin kaupungin karttapalvelu 2021.

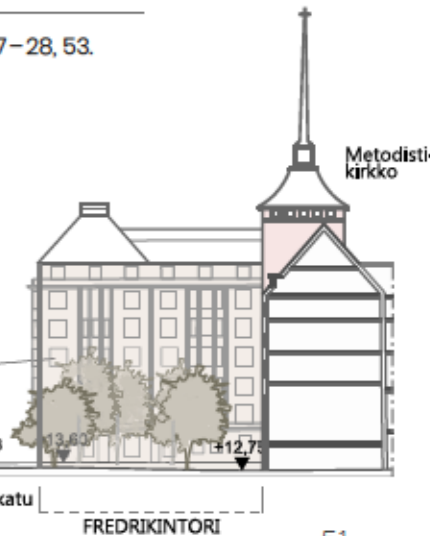
-  alueelliset maamerkkirakennukset, Johanneksenkirko
-  paikalliset maamerkkirakennukset, metodistikirkko
-  toria reunustavat, näkymissä tunnusomaiset julkisivut
-  näkymien kannalta merkittävät puut
-  tilaa rajaava maastonmuoto
-  torialueen sisäiset tilarajat
-  viheralueet, asemakaavoitetut
-  koira-aitaukset
-  leikkipaikat/leikkipuistot
-  torit tai aukiot
-  kevyen liikenteen katualueet
-  selvitysalue
-  kaupunginosan raja

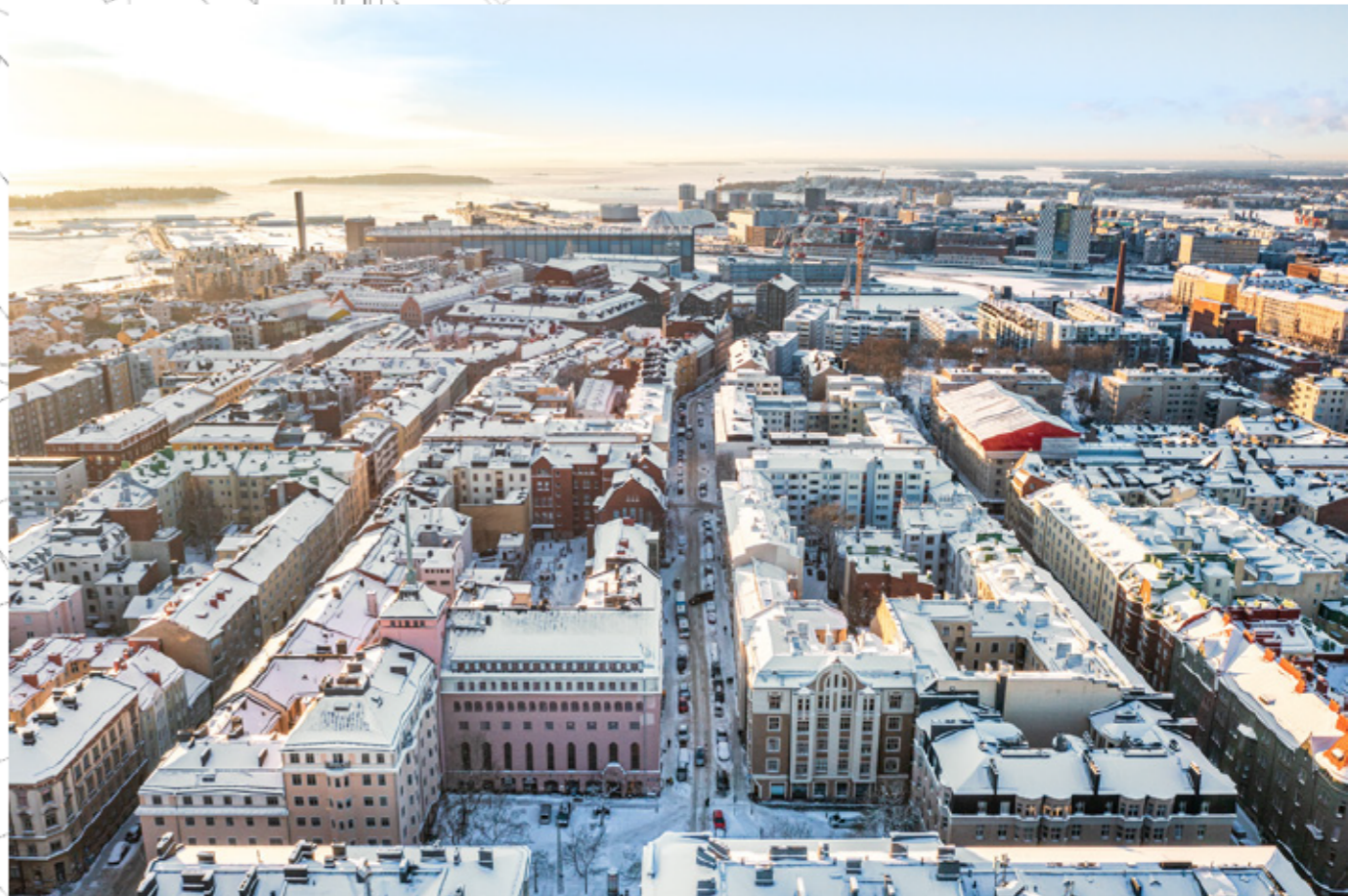
Useat kirjoittajat Camillo Sitten jalanjäljissä, 1900-luvun taitteen jälkeen, muodostavat kaupungin rakennusten rajaamina julkisina kaupunkitiloina, joihin sisältyvät kadut ja aukiot. Strengell (1923) ehdottaa, että talomateriaalin tehtävä olisikin juuri katujen ja aukeiden muodostaminen³⁹. Hän kuvaa toria runollisesti järvenä, jolle kadun virta voi purkautua ja rauhoittua; samoin kuin ihminen rauhoittuu aukiolla katselemaan ympärilleen.

Fredrikintori sijoittuu korttelirakenteen keskelle, Rata- ja Punavuorekatujen päätöskehtiin. Katulinjassa tapahtuvan siirroksen aikaansaama tila on kiinnostava ja omaperäinen, sillä harvassa kohdassa kaupungissa kadun päätteenä on näin selkeästi rakennuksen julkisivu. Ratakadun linjan ollessa laskeva aina Yrjönkadulta kohti toria kuljettaessa, sijoittuu metodistikirkon vaaleanpunainen julkisivu leimallisesti sen näkymän päätteeksi. Myös Punavuorekatu laskee Albertinkadusta alkaen toria kohti ja näyttää Fredrikinkadun varteen sijoittuvan rakennuksen sen päätteenä. Näkymien päätteinä rakennusten julkisivut asettuvat poikkeuksellisen tärkeään rooliin kaupunkimaisemassa.

39 Strengell 1923, 27–28, 53.

Alueleikkaus Ratakadun suuntaisesti.





Yllä: Punavuorenkadun ja lähikatujen katulinjaukset ovat säilyneet pitkään muuttumattomina. Kuva Kyläkoski, Kalle 2022.

Vasemmalla: aksonometrinen ote alueen rakennuskannasta nykyisin. Fredrikintori on kuvassa keskellä.

Alla vasemmalla: metodistikirkon torni näkyy kuvan vasemmassa reunassa. Taustalla hämmöttävät telakan nosturit. Kuva Hakli, Kari 1972. HKMKA.

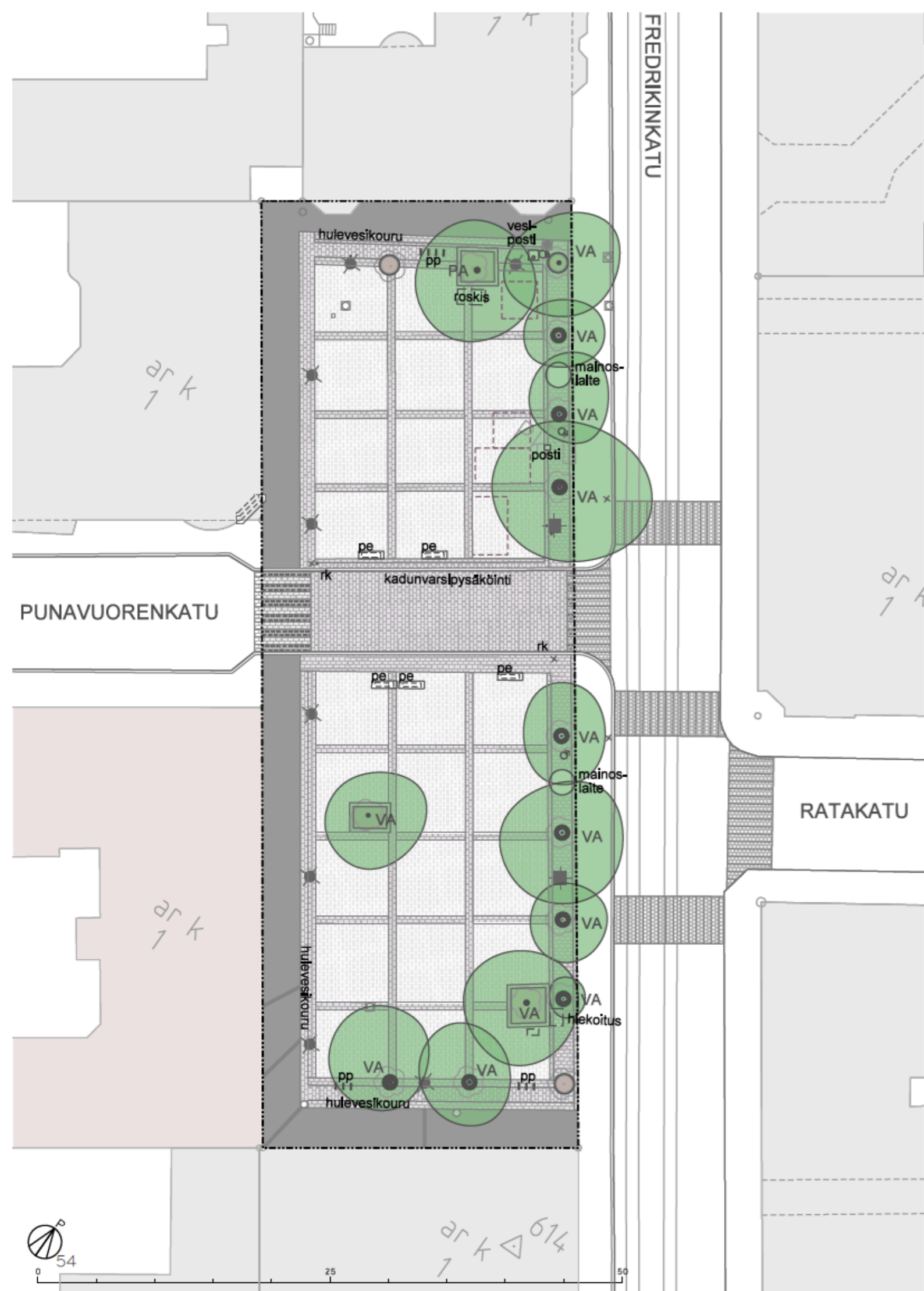


Sitten katsotaan vaikuttaneen etenkin kaupunkitilojen siirtymiseen tarkastelun keskiöön. Samalla rakennusten julkisivuja alettiin katsoa ulkoa käsin, osana kaupunkinäköä. Helsingissäkin alettiin laatia julkisivukaavioita yhtenäisyyden varmistamiseksi. Suunnittelijat olivat valmiita alistamaan työnsä osaksi laajempaa kokonaisuutta, mikä murtui vasta 1930-luvun taitteessa funktionalismin aikaan.⁴⁰ Toria kiertävä rakennusrintama on yhtenäinen. Metodistikirkon torni torin kulmalla jää alisteiseksi Johanneskirkon 74 metriä korkeille torneille. Kaukomaisemassa ja Helsingin panoraamassa Johanneskirkon tornit ovat hyvin havaittavissa, mutta metodistikirkon merkittävästi matalampi torni siroine metalli-

piikkeineen ei juurikaan erotu.

Torin läheisyyteen sijoittuu useita virkistykseen käytettäviä viher- ja katualueita. Ison Roobertinkadun kävelykatu päättyy puolikkaan korttelin verran torin pohjoispuolelle. Nykyisin lähinnä ravintola- ja ostoskatuna palvelevan kadun kulkijoiden virrasta osa jakaantuu myös Fredrikintorille. Torin lähialueelle sijoittuu muutamia puistoja, joista laajin on Johanneskirkon puisto leikkipaikkoineen. Torille asti näkyy joitain puita Ratakadun akselia myöten Grundskola Norsenin pihalta sekä lounaasta Punavuorenkadulla sijaitsevan Snellmanin ala-asteen edustalta. Puut antavat vehreyttä kiviseen ympäristöönsä ja pilkahtavat kiinnostavasti kaduilla kulkiessa.

40 Nikula 1981, 97, 160, 279.



Nykytila

MERKINTÖJEN SELITYS

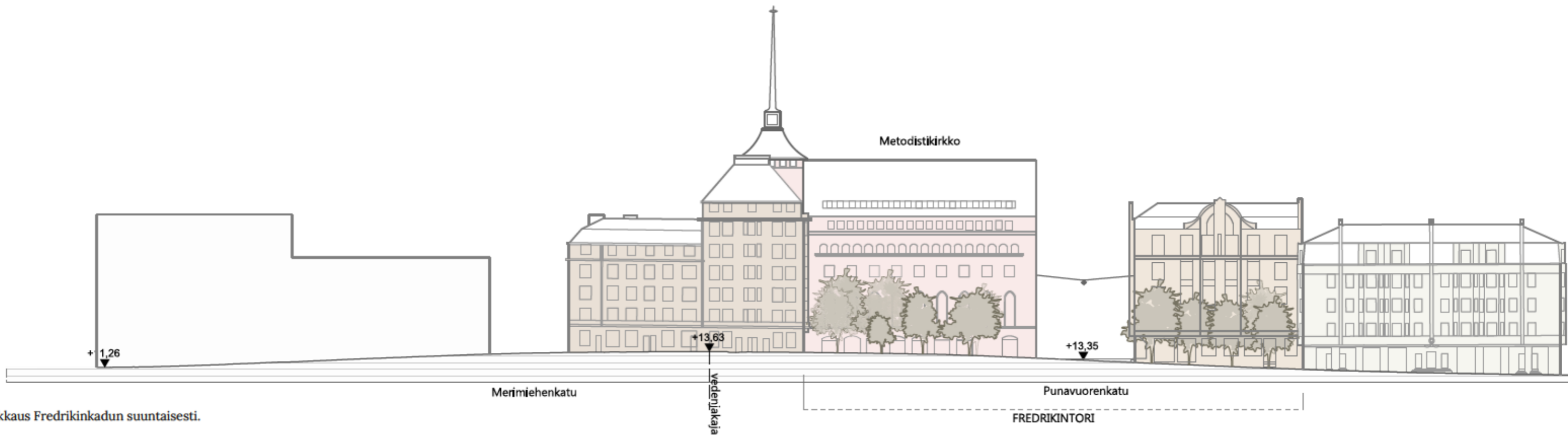
	Asuin- ja liikerakennus
	Metodistikirkko
	Maastokäyntien aikaiset myyntikojujen paikat
	KASVILLISUUS Lehtipuu
PINTAMATERIAALIT	
	Asfaltti
	Nupukiveys, punakirjava, tiililadottu
	Nupukiveys, musta, tiililadottu
	Nupukiveys, valkoinen, tiililadottu
	Noppakiveys, musta, tiililadottu
	Noppakiveys, valkoinen, tiililadottu
	Betonikiveys, valkoinen, tiililadottu
	Graniittireunakivi
RAKENTEET, KALUSTEET JA VARUSTEET	
	Tukimuur
	Mainospylväs
	Kevyt rakenne, kuten sähkökaappi, jäteastia tai hiekoituslaatikko
	Postilaatikko
	Juuristoritilä ja runkosuoja
	Pyöräteline
	Penkki
	Roska-astia
	Pylväsvalaisin
	Ristikkipylväs
	Liikennemerkki
	Kaivo
	Vesiposti

Fredrikintori on umpikulmainen, suorakulmainen kivetty aukio. Sitä rajaavat kolmelta sivulta 1900-luvun alun rakennukset, kolmelta sivulta puurivit sekä yhdeltä Fredrikinkatu. Rakennusten torille muodostama julkisivu on kaupunkikuvallisesti arvokas ja torin nurkalla nouseva metodistikirkon korkea torni muodostaa paikallisen maamerkin. Torin materiaalimaailma on kivinen, mutta puurivin rajaava vaikutus luo paikkaan pehmeyttä ja erottaa sen kevyesti Fredrikinkadun liikenteestä.

Helsingin kaupunkitilat Oy:n (ent. Tukutori) hallinnassa olevalla pohjoispuoliskolla käydään pieni-muotoista torikauppaa. Rakennusten kivijaloissa on torille aukeavia liiketiloja ja kivijalkaravintola on myös viime vuosina laajentanut terassialuettaan torin eteläpuoliskolle. Terassit ja torikauppa tuovat toivottua eloa yhdelle kaupunginosan harvoista aukioista.

Topografia

Fredrikintori sijaitsee selänteen laella, entisen kallion kohdalla. Toria ympäröivän osavaluma-alueen vedenjakaja sijoittuu juuri torin eteläpuolelle. Torin topografia on avoin ja tasainen, mutta toripinta nousee tasaisesti luoteesta kohti kaakkoa. Torin alin piste (+10,70 mpy) sijaitsee Fredrikinkatu 18:n tuntumassa ja korkein kohta (+13,40 mpy) on puolestaan Fredrikinkatu 16:n sivustalla. Torin kaakkoisnurkalta Fredrikinkatu alkaa jälleen laskea kohti Viiskulmaa ja Laivurinkatua.



Alueleikkaus Fredrikinkadun suuntaisesti.

Puusto

Torin kasvillisuus muodostuu lehtipuista, jotka rajaavat toria sen avoimelta sivulta ja päädyistä. Puurivistö koostuu lähinnä eri vaiheissa istutetuista vaahteroista, minkä lisäksi torin pohjoisreunalla kasvaa yksittäinen halava. Puurivistä on poistettu kaksi vaahteraa, joita ei ole korvattu.

Puiden juuristot on suojattu monin paikoin valurautaisilla juuristoritilöillä, joihin on kiinnitetty myös teräksiset, ympyräputkesta muotoillut runkosuojat. Osa ritilöistä on liikkunut pois paikaltaan ja jotkin runkosuojat ovat vääntyneitä. Muutamien puiden juurilta ritilät puuttuvat ja juuristoalueet on rajattu ympyrän muotoon ladotuilla, leikatuilla luonnonkivillä.

Puuston kuntotutkimuksen mukaan suurin osa puista on kunnoltaan hyviä tai kohtalaisia. Muutama puun vauriot ja huonot kasvuolosuhteet puoltavat niiden poistamista lähitulevaisuudessa.

Rakenteet

Torin ainoita kiinteitä rakenteita ovat torin vanhimpia puiden juuristoa rajaavat tukimuurit, jotka on rakennettu tummanharmaista luonnonkivipaasista. Kivet on aseteltu suorakulmaisesti kiertämään kahden vaahteran ja halavan juuristoa. Kivimuurien näkyvä korkeus vaihtelee noin 200 – 400 mm välillä.

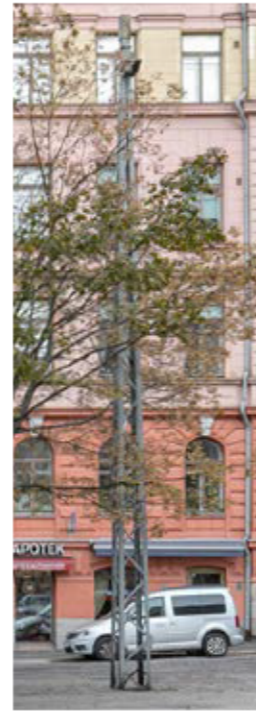
Pintamateriaalit

Torin pintamateriaalit ovat luonnonkiveä, betonikiveystä ja asfalttia. Nykyinen toripinnan jäsentely on peräisin vuoden 1986 kunnostuksesta, jossa polveilevasti katkaistut torin nurkat oikaistiin suorakulmaisiksi. Aiemmat asfalttipintaiset jalkakäytävät poistettiin ja valkoisesta betonikiveyksestä ladotuilla nelikulmaisilla alueilla osoitettiin torin myyntipaikat. Myyntipaikkoja rajaavat punamustat graniittinupukiviraidat ja samalla materiaalilla on päällystetty myös Fredrikinkadun varrella kasvavien puiden alustat sekä rakennusten reunustoilla kulkevat hulevesi-kourut ympäristöineen. Ladontojen suunnat vaihtelevat alueittain käyttötarkoituksen ja pintakuivoinnin sanelemina.

Rakennusten ja torialueen väli on asfaltoitu, kuten myös Fredrikinkadun varren jalkakäytävät. Rakennuksia reunustaviin asfalttialueisiin on muotoiltu nupukivikouruihin johtavia asfalttikouruja kattojen sadevettä varten. Katujen varsia reunustavat graniittireunakivet. Fredrikinkatu on ollut pinnoitettu aina 1900-luvun alkupuolelta lähtien punaharmailla nupu- ja noppakivillä. Myös Punavuorenkadun torin läpi kulkeva osuus on nykyisin nupukivetty punaharmaalla luonnonkivellä; aiemmin laaja risteysalue oli kenttäkivetty.



Fredrikintorille on sijoitettu kaksi pyöreää mainospilaria, joiden ulkomuoto on Helsingissä vakio. Laitteessa on kolme mainospintaa.



Kalusteet ja varusteet

Torin kalusteiden valikoima on kerrostunut 1980-luvulta alkaen. Vanhimmat kerrokset ovat hävinneet ja kalustuksen nykyilmettä määrittävät käytännöllisyys ja kokonaisuutta lievä suunnittelemattomuus.

Nykyisellään torin näkyvimpiä elementtejä ovat mainospilarit, joiden käyttämisestä Helsingissä on pitkät perinteet. Mainoslaitteet on sijoitettu puurivistön joukkoon; toinen sijaitsee torin pohjoisosan puolivälin tienoilla ja toinen Ratakadun päätteellä torin eteläisellä puoliskolla. Mainoslaitteiden rungot ovat väriltään tummanvihreät. Pilari on tasapaksuinen ja sen korkeus on noin 3,5 metriä sekä halkaisija noin 1,4 metriä.

Torin pohjoisnurkalla Fredrikinkadun reunan läheisyydessä sijaitsee tummanvihreäksi maalattu, historiallisen mallinen vesiposti, vaikka se on lisätty paikalle vasta viimeisessä kunnostuksessa. Myös postinkeräyslaatikko ja muutamia kiiltävän teräksisiä roska-astioita on sijoitettu Fredrikinkadun varrelle vaahteroiden väleihin.

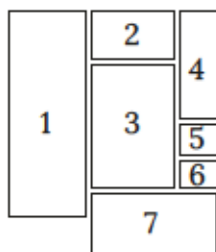
Torilla sijaitsee muutamia pyörätelineitä ja Punavuorenkadun reunoille on aseteltu kivijalustaisia, punaruskeita puupenkkejä. Lisäksi torilla on hiekoituslaatikko, suurempi jätekeräysastia sekä useita sähkökaappeja ja ilmanvaihtoputkia. Väliaikaisina rakenteina torilla on kesäisin puisia istutuslaatikoita, jotka rajaavat ravintolan terassialuetta. Laatikoihin on integroitu matalat valaisimet. Terassikalusteina ovat kevytrunkoisia puu- ja metallituoleja ja pöytiä.

Valaistus

Torin läntistä laitaa kiertävät valaisinpylväät, jotka ovat peräisin 1980-luvun kunnostuksesta. Valaisimet muistuttavat pitkälti Helsingin puistovalaisinpylvästä kevyenliikenteen- ja puistovalaisinvarrella. Pallomaisiet, tummanharmaat valaisinkuvut on kiinnitetty vaakasuoraan varteen ja niiden muotokieli on pelkistetty. Valokeila suuntautuu alaspäin. Valaisimen mittasuhteet ovat muuttuneet, kun valaisinkuvut on vaihdettu 1990-luvun jälkeen. Edelliset olivat malliltaan keveät lasikuvut, joiden valo kajasti ylöspäin.

Fredrikinkadun vaahteroiden väliin on sijoitettu riippuvan katuvalaistuksen ja raitiovaunujen teräksisiä ristikkopylväitä. Kadun ylle ripustettujen kupuvalaisinten malli on neliömäinen, jonka yläosa on valkoinen ja alaosa metallinharmaa. Ristikkopylväessä on myös valonheittimet kohti toria. Valaistus torilla on elementtinä huomaamaton, mutta riittävä tuomaan alueelle turvallisuutta ja näkyvyyttä.

Seuraavilla sivuilla on esitetty kokoelma otteita torin kalusteista 1900-luvulta alkaen. Kooste on tehty historiallisista valokuvista, joiden lähteet on merkitty kuvatekstiin.



1. Torin valaisimet on uusittu 1980-luvun kunnostuksessa. Nykyiset valaisinpylväät ovat kolmimetriset. Pallomaiset, alaspäin suuntaavat valaisinkuvut on kiinnitetty vaakasuoran varren päihin. Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.

2. Torin muutamia pyörätelineitä ovat malliltaan teräksisiä kaaritelinoita.

3. Pohjoiselle nurkalle sijoittuvat vihreäpintainen vesiposti ja kiillotetun teräksinen roska-astia, jonka mallisia on torilla useita.

4. Fredrikinkadun rinnalla on säilynyt kaksi ristikkopylvästä 1900-luvun puolivälin tienoilla. Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.

5. Penkkejä torilla on vain muutamia. Ne ovat jalustaltaan jykeviä. Istuinosa on punaruskeaa puuta.

6. Tummanharmaa jäteastia torin pohjoisreunalla.

7. Torille sijoittuu monenlaisia rakenteita ja varusteita. Kuvassa torin eteläkulman hiekoituslaatikko, sähkökaappi, puun runko- ja juuristosuoja sekä pyörätelineitä.



8	9	11
	10	

8. Fredrikinkadun varressa sijainnut raitiotien pylväs 1920-luvulla. Etualalla näkyy Helsingin kaduille perinteinen, kadunkulmaan sijoitettu kitakaivo. Kuva Sundström, Eric 1920–1930. HKMKA.

9. Edellisen kuvan kanssa samaan aikaan torin laajassa risteyksessä seisoj hieman koristeellisempi kannatiny-pylväs, jollaista on käytetty myös yhdessä valaisinten kanssa. Kuva Sundström, Eric 1922. HKMKA.

10. 1920-luvulla Punavuorenkadun kulmalla oli sähkövalaisin. Kuva Sundström, Eric 1920–1930. HKMKA.

11. Näyttävä valaisinpylväs y-valaisinpääteineen seisoj keskellä risteysaluetta ainakin 1930-luvulla. Aukiovalaisimet sijoitettiin useimmiten tilan keskelle, kuten Fredrikintorillakin tehtiin. Kuva tunte-maton 1937. HKMKA.

12	14
13	15
16	

12. Pohjoisella torin puoliskolla sijainnut ko-risteellinen puhelinkioski 1930-luvulta. Kuva tun-tematon 1937. HKMKA.

13. Pelkistetympi puhelinkoppi 1950-luvun puo-livälistä. Kuva Grünberg, Constantin 1955–1956. HKMKA.

14. Torimyyntin alkuvaiheissa irtokioskit sijoit-uitivat torin pohjoiselle nurkkaukselle. Ne olivat kevytrakenteisia ja -perusteisia sekä kooltaan pieniä. Kuva Ollila, L. 1973. HKMKA.

15. Kuvassa torilla sijainneita penkkejä vuodelta 1973. Malli muistuttaa nykyistä, mutta jalat ovat sirot. Kuva Ollila, L. 1973. HKMKA.

16. Näkymä torilta luoteeseen vuonna 1995. Va-laisinten pylväät ovat nykyisiä vastaavat, mutta valaisinkuvut ovat kevyen lasiset ja valo suun-tautuu niiden läpi ylöspäin. Kuva Järvinen, Ilari 1995. HKMKA.



Säilyneisyys

MERKINTÖJEN SELITYS

Lähteet: Historialliset kartat. Helsingin nimistö 1981.

- Fredrikinkadun linjaus
 Iso Roobertinkadulle asti v. 1820
 Pursimiehenkadulle v. 1887
- Ratakadun linjaus
 v. 1842
- Punavuorenkadun linjaus
 v. 1842, vanha kylpylätie samoilla
 paikkeilla 1800-luvun alussa

Lähteet: Rakennusten valmistumisvuodet, Helsingin kaupungin karttapalvelu 2021.

- Rakennusten ikä
- 1891–1900
 - 1901–1910
 - 1911–1920
 - 1921–1930
 - 1951–1960

Lähteet: Nykytilan inventointi. Historialliset kartat.

- Säilynyt puusto
- Ikäluokka 80 v. (istutettu n. 1940-luvulla)
 - Ikäluokka 60 v. (istutettu n. 1960-luvulla)
 - Ikäluokka 40 v. (istutettu n. 1980-luvulla)
 - Selvitysalue

Fredrikintorin ympäristössä on tapahtunut lukuisia muutoksia 1900-luvun taitteen jälkeen. Itse torialue on ollut muutoksessa useita kertoja, kun sen sisäistä sommitelmaa on vaihdettu – istutettuja alueita ja puita vuoroin poistettu ja vuoroin lisätty. Pysyvintä torilla edustavat sitä ympäröivät rakennetut alueet ja tielinjaukset, jotka juontavat jo 1800-luvun alkupuolelle. Vaikka rakennuksia onkin korvattu korkeammilla, on torin rajausta pysynyt samana sen synnystä saakka. Toria sivuavat tai sen kohdalle päättyvät kadut ovat niin ikään 1840 – 1890-lukujen väliseltä ajanjaksolta.

Vanhimmat torin reunan rakennuksista ajoittuvat 1890-luvulle ja tuoreimmatkin 1920-luvun loppuun. Arkkitehtuuri heijastelee jugendia, myöhäistä kansallisromantiikkaa ja klassismia.

Tilanrajaus ja tielinjaukset

Fredrikinkatu päättyi aluksi Fredrikintorin paikalla sijainneeseen kallioselänteeseen. Entinen selänteen pää on luonteva paikka torille, sillä se oli rakennusten väliin jäätyään niin maamerkinomainen kohtauspaikka kuin vaikeasti rakennettava tontti. Usein vastaaviin maiseman maamerkkikohtiin on syntynyt merkkirakennuksia, kirkkoja tai monumentteja.⁴¹ Torin kohta muodostaa taitekohdan maisemassa, joka laskeutuu niin pohjoiseen pitkin Fredrikinkatua kuin etelään kohti Viiskulmaa.

Torin muodostama tila oli alkuvuosikymmeninä hyvin avoin, kun risteysalue oli nykyistä huomatta-

41 Rautamáki 2001, 13.

vasti laajempi. Tila säilyi avoimena myös ensimmäisissä muutosvaiheissa, kun puusto sai kasvaa lähinnä rakennusten läheisyydessä. Vasta 1980-luvulla toteutetuissa muutostöissä torialue rajattiin istutetulla vaahterarivistöllä voimakkaasti erilleen Fredrikinkadusta. Kunnostuksen seurauksena muodostui nykyinen, toritilan sisäinen tilanrajaus, joka erottaa rakennusten puoleisen osan torista omaksi kokonaisuudekseen.

Arvokkaat rakennukset

Toria ympäröivät rakennukset on suojeltu asemakaavassa S₀- ja sr-1-merkinnöin. Ensimmäinen merkintä kertoo kaupunkikuvallisesta arvosta: rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Rakennuksessa ei saa suorittaa lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka vahingoittavat sen arvoa⁴². Korttelissa 93 sijaitsevat rakennukset on suojattu asemakaavassa sr-1-merkinnällä, mikä kuvaa niiden rakennustaiteellista ja kulttuurihistoriallista arvoa.⁴³

Punavuorenkatu 1:ssa sijainneessa puutalossa aloitti toimintansa apteekki vuonna 1889. Kyseessä oli Helsingin seitsemäs apteekki, jota piti Hugo Emil Lojander. Apteekin toiminta jatkui, kun puutalo korvattiin uudella jugend-rakennuksella, mutta se lopetti toimintansa vuonna 2018.⁴⁴

Punavuorenkatu 2:ssa sijaitsi vielä 1900-luvun alussa vaalea puurakennus, johon Helsingin suomalainen metodistiseurakunta muutti vuonna 1909. Rakennuksessa asuneen henkilön kertoman mukaan siinä oli lukuisia pieniä asuntoja, ja kahden siiven nivelkohdassa sijaitsi pieni kirkkosali⁴⁵. Rakennus oli käytössä



vuoteen 1928 ja se siirrettiin myöhemmin Malmille. Rakennus on edelleen olemassa asuinkäytössä⁴⁶.

Puutalon paikalle torin laidalla valmistui 1929 Lars Sonckin suunnittelema rakennus, joka on asuintalon ja kirkon yhdistelmä. Katutasossa on liikkeitä, jotka aukeavat Fredrikintorin ja Punavuorenkadun suuntiin. Toisessa kerroksessa on kirkkosali goottilaisine ikkunoineen ja ylemmissä kerroksissa sijaitsee asuntoja. Kaupunkikuvallisista syistä kirkon torni on poikkeuksellisesti pystytetty viereisen Merimiehenkatu 17:n katolle: välittömästi torin laidalle sijoitettuna kirkon torni olisi ollut rakennusjärjestyksen mukaan liian korkea. Viereistä taloa onkin kutsuttu Meritorniksi sen korkeuden vuoksi.⁴⁷

Fredrikinkatu 18. Vuonna 1907 valmistunut rakennus on eräs Gesellius & Saarisen toimiston suunnittelema asuinrakennus. Kivijalassa on pieniä liiketiloja.⁴⁸

Fredrikinkatu 23/Ratakatu 29. August Nordbergin Kiseleff & Heikelin toimistolle suunnittelema asuinrakennus, joka valmistui vuonna 1892⁴⁹. Uusrenessanssityyliä edustavaa rakennusta pidetään eräänä tyypillisenä esimerkkinä toimiston tuotannosta⁵⁰.

Fredrikinkatu 25/Iso Roobertinkatu 32, eli ns. Fredrikinpasaasin talo. Vuonna 1928 valmistuneen

42 ks. kaavakartta 7962.

43 Helsingin kaupungin karttapalvelu 2021; Kaavan 7962 selostus 1980, 5; Kaavan 10567 selostus 1998.

44 Ollila & Toppari 1975, 225; Huutokauppa Helander 2019.

45 Vainikka 2020, 19.

46 Helsingin metodistiseurakunta 2019.

47 Ollila & Toppari 1975, 232–233.

48 Ollila & Toppari 1975, 224.

49 Ollila & Toppari 1975, 226; Finna-Helsingin kaupunginmuseo 2010.

50 Finna-Helsingin kaupunginmuseo 2010.



Viereinen sivu: Punavuorenkatu 1:n kivijalassa toimi pitkään apteekki, joka lopetti toimintansa vuonna 2019. Kuva Järvinen, Ilari 1995. HKMKA.

Vasemmalla: Fredrikinkatu 18, joka edessä kasvava puu on pian kuvan ottamisen jälkeen kaadettu. Kuvassa näkyy kokoelma ajan kalusteita, kuten jyrävä puhelin-kioski. Puustikon istutukset ovat monipuoliset. Kuva Grünberg, Constantin 1955–1956. HKMKA.

rakennuksen suunnittelijat ovat Schultz, Cronstedt ja Rönehalm. Asuinrakennuksen paikalla oli ensin puutalorykelmä, jonka rakennuksissa toimi liikkeitä ja elokuvateatteri Ilmarinen.⁵¹

Fredrikinkatu 16/Merimiehenkatu 15. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti E. Ikäläinen ja se valmistui vuonna 1923. Rakennuksen omistaa asunto-osakeyhtiö Tikka, jonka ensimmäisiä osakkeenomistajia olivat Bruno Jalander ja vaimonsa Aino Ackté.⁵²

Fredrikinkatu 21/Ratakatu 12. Fredrikinkadun ja Ratakadun kulmarakennuksen on suunnitellut E. Sihvola vuonna 1888. Aluksi talossa asui virkamiehiä ja 1910-luvulla venäläisten hallussa ollessaan santarmeja, minkä seurauksena rakennus sai kutsumanimen *Spalernaja*. Myöhemmin kiinteistöt siirtyivät Suomen valtiolle. Sisäpihalla sijaitsee vankilarakennus (Yrjö A. Waskinen), joka valmistui 1930-luvun alussa. Rakennuksissa ovat sittemmin toimineet muun muassa keskusrikospoliisi sekä suojelupoliisi.⁵³

Iso Roobertinkatu 36–40. Asuinrakennuksen on piirtänyt Elias Paalanen ja se valmistui vuonna 1927. Rakennuksen maantasokerroksessa on liiketiloja ja teatterisali, joka on aiemmin toiminut muun muassa biljardisalina.⁵⁴

51 Ollila & Toppari 1975, 226–227.

52 Ollila & Toppari 1975, 232–233.

53 Ollila & Toppari 1975, 230–231.

54 Ollila & Toppari 1975, 224.

Puut

Torin puut ovat verrattain nuoria. Vanhimpia ovat noin 80-vuotiaat halava (*Salix petandra*) torin pohjoispäässä sekä vaahtera (*Acer plantanoides*) sen kaakkoiskulmalla. Halavaa esiintyy koko maassa luonnonvaraisena, mutta Helsingin taajamapuututkimuksen mukaan täällä niitä ei kasva kuin kaksi⁵⁵. Hieman tuorempi lisäys on torin eteläosan keskiosiin sijoitettava noin 60-vuotias vaahtera. Torialueen vanhimmat puut voi tunnistaa juuristoaluetta reunustavista kivipaasista. Loput puista ovat 1980-luvun remontissa istutettuja, siten noin 40-vuotiaita.

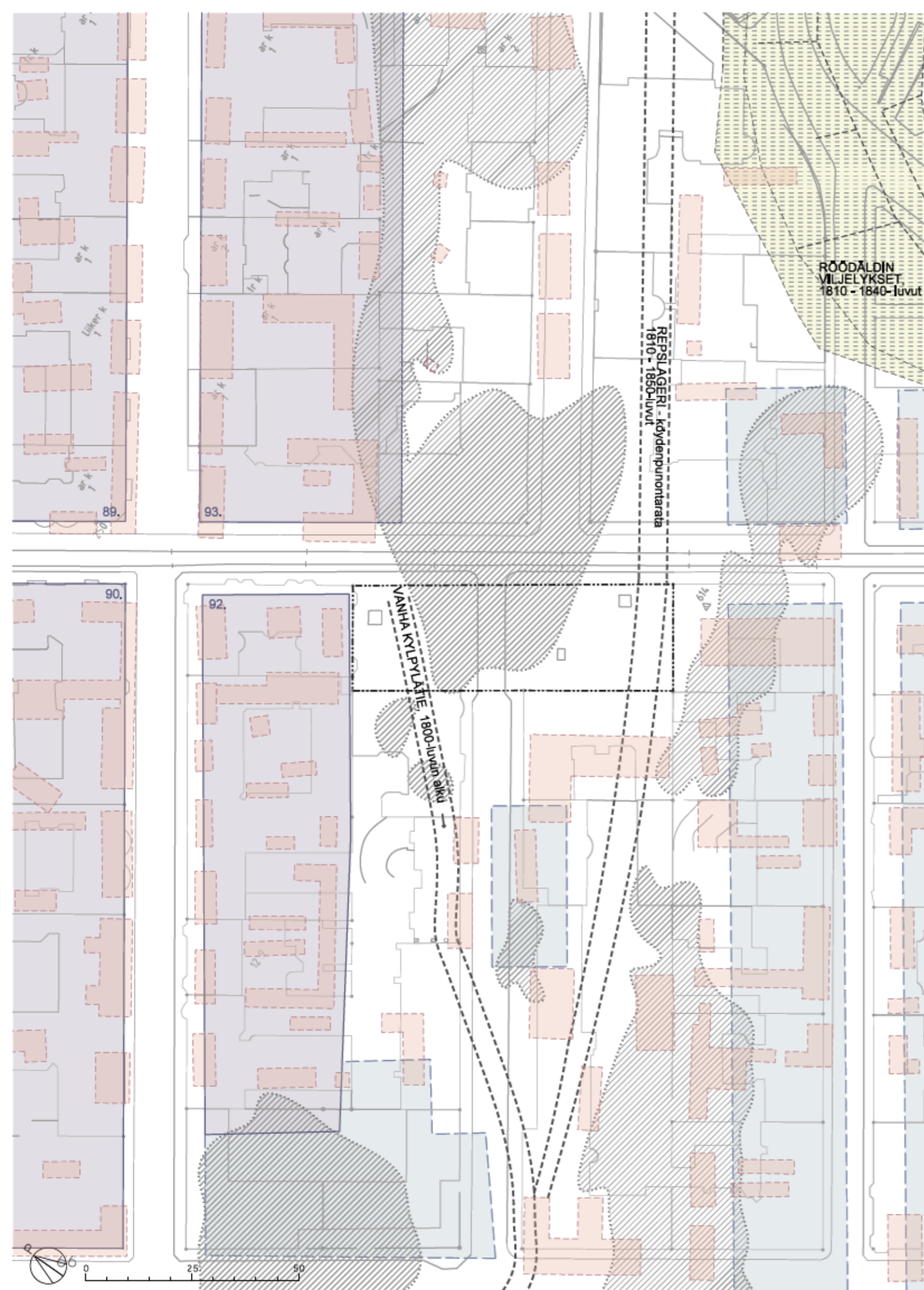
Torin puista on laadittu kuntotutkimus (2021), jonka mukaan suurin osa puista on kunnoltaan hyviä tai kohtalaisia. Osan kunto on huonompi ja kaksi puuta tulee poistaa heti. Puilla on latvustoista päätellen todennäköisesti liian vähän juuristotilaa⁵⁶.

Mustialan (2003) *Helsingin lehtipuut* -selvityksen mukaan Fredrikintorilla on aiemmin kasvanut hevoskastanja (*Aesculus hippocastanum*) sekä tylpöorapihlajia (*Crataegus monogyna*), jotka on istutettu 1930–1932 välisenä aikana⁵⁷. Ne on poistettu torin kunnostusten yhteydessä, todennäköisesti 1950–1980-luvuilla.

55 Mustiala 2003, 48.

56 ks. esim. Luomanen, ym. (2009). *Eteläisten kaupunginosien aluesuunnitelma–Eira-Kaartinkaupunki-Kaivopuisto–Punavuori–Ullanlinna*.

57 Mustiala 2003, 66.



Hävinneet elementit

MERKINTÖJEN SELITYS

Lähteet: Historialliset kartat, Helsingin kaupunginarkisto, Kaupunkiympäristön toimialan arkisto

- kallioselänteet vuoden 1819 kartalla (Kocke)
- viljelysmaa vuoden 1819 kartalla (Kocke)
- 1800-luvun hävinneet tie- ja ratalinjaukset
- kaupungin ulkopuoliset vuokratontit vuoden 1837 Gyldenin kaupunkikartalla
- kaupungin rajojen sisäpuoliset korttelit vuoden 1837 Gyldenin kaupunkikartalla
Korttelit nykyisin:
89. Ugglan, Pöllö
90. Pelikanen, Pelikaani
91. Kråkan, Varis
92. Korpen, Korppi
- rakennukset vuoden 1878 Kjerströmin asemakaavassa
- Fredrikintorin raja 1880-luvusta lähtien

Selkeimpiä Fredrikintorin seudulta hävinneitä elementtejä ovat torin syntyyn vaikuttaneet maisemarakenne ja historialliset tielinjaukset. 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä aluetta raidoittaneet kallioselänteet, joista yksi sijaitsi torinkin paikalla, on räjäytetty rakennusten tieltä. Kallioita on säilynyt läheisen Johanneksenkirjon ympäristössä, mutta muualta ne ovat piilottuneet maisemasta. Kallioista ympäristöstä muistuttaa alueen topografia, joka noudattelee pitkämaisten selänteiden suuntaa. Punanotkossa sijaitsivat 1800-luvulla Erik Rööön köydenpunomon viljelykset, joiden tienoilla on ollut myöhemminkin puutarhatoimintaa.

Torin synnyksen kannalta merkittäviä olivat Vanhan kylpylätien linjaus lounaaseen ja Rööön köydenpunontarata koilliseen, jotka haarautuivat torin kohdalla. Teiden väliin jäänyt kolmiomainen alue silloisine kallioselänteineen oli otollinen väljälle kohdalle kaupungissa. Teiden ympäristössä oli asuinrakennuksia, ulkorakennuksia ja varastoja. Noihin aikoihin tori sijaitsi kaupungin rajan ulkopuolella ja ympäröivät tontit oli vuokrattu asukkaille. Kartalle kuvatut, kaupungin rajan sisäpuolella sijaitsivat tontit ovat paikoillaan nykyisinkin. Alueen rakennukset ovat myöhemmin vaihtuneet yksitellen ja samalla kaupunkirakenne on tiivistynyt – kaupungin laajentuessa myös torin ympäristö kaavoitettiin 5. kaupunginosan osaksi.

Toiminnallisuus

Fredrikintori kuuluu pienten kaupunkitilojen ryhmään, joiden merkitys on kaupungissa kokoaan suurempi. Arkkitehti ja taidehistorioitsija Paul Zucker (1959) vertaa aukiota elävään organismiin, joka muuttuu tilallisesti ja visuaalisesti ympäröivien olosuhteiden ja teknisten mahdollisuuksien vaihdellessa⁵⁸. Samat muutosvoimat vaikuttavat aukoiden toiminnallisuuteen.

Puistoreformi muokkasi Helsingin virkistysalueita toiminnallisemmiksi 1910-luvulla.⁵⁹ Fredrikintorin ollessa pieni katuaukio sinne ei ole tarjottu 1900-luvun suunnitelmissa läpikulusta ja istuskelusta poikkeavia toimintoja – puistikko on alistunut lähinnä liikenteen tarpeisiin. Helsingin kantakaupungissa Heinänen (2009) työssään tutkimat nivelkappaleet ovat olleet vaihtelevassa käytössä koko 1900-luvun ajan⁶⁰. Fredrikintori kuuluu epäilemättä samaan sarjaan. Se on syntynyt epämuodollisesti ja sattumanvaraisesti, mutta on nykyisin kaupunginosansa solmukohta. Heinänen korostaa pienten puistikoiden merkitystä kohtaamispaikkoina, jotka tulisi säilyttää avoimena ja välttää tilojen turhaa ohjelmointia yhteen käyttötarpeeseen. Kopomaa (1997) määrittelee tutkimuksessaan avointen kaupunkitilojen olevan ”vapaasti järjestettävissä oleva resurssi tuleville käytöille”⁶¹.

Torikauppa ja kioskit

Helsingin kalustusta laajasti tutkinut teollinen muotoilija Ulla-Kirsti Junttila (1986) kertoo, että 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Helsingissä katumyyjät kaupittelivat tuotteitaan kannettavista laatikoista tai laukuista sekä kioskikärryistä. Liiku-

58 Zucker 1959, 17.

59 Häyrynen 1994, 146–147.

60 Heinänen 2009, 104.

61 Kopomaa 1997, 21.



teltava kärry pysäytettiin jalkakäytävälle esimerkiksi jäätelön tai lehtien myyntiä varten ja illalla se vietiin pois kadulta. Kärryjen koon kasvaessa myynti alkoi vakiintua tiettyihin paikkoihin. Vielä 1950-luvulla tällaisten kärryjen esiintyminen oli tavallista, vaikkakin kärryjä ei enää kuljetettu pois päivän lopuksi.⁶² Todennäköisesti Fredrikintorinkin ensimmäiset myyntikojut olivat kioskikärryjä. Fredrikintorilla ei nimestään huolimatta ole koskaan käyty erityisen laajamittaista torikauppaa. Torikauppa saapui torille vähitellen, sen oltua ensin muutaman vuosikymmenen ajan vehreiden puistikoiden rajaama liikennealue. Histo-

62 Junttila 1986, 120.



Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.

riallisten valokuvien perusteella torilla on ollut 1950-luvulta alkaen muutamia myyntikärryjä lähellä Fredrikinkadun pohjoista kulmausta sekä siitä Punavuorenkadulle jatkuneen jalkakäytävän varrella. 1960- ja 1970-luvuilla kioskit toiminta Helsingissä vilkastui ja kioskit muuttuivat pyörättömiksi⁶³. Tyypillisesti myytiin esimerkiksi lehtiä, jäätelöä tai kukkia. Varsinaiset torikojut saapuivat alueelle viimeisen 1980-luvun kunnostuksen myötä. Samassa suunnitelmassa torin eteläiselle puolikkaalle oli merkitty vielä kioskivaraus, jota ei kuitenkaan hyödynnetty kyseisellä paikallaan.

Torimyyntillä ja liikuteltavilla kioskeilla on William H. Whyten (1980) tutkimuksen mukaan kertautuva vaikutus ihmisiin: mitä useampia myyjiä paikalla on, sitä houkuttelevampi piipahduspaikka aukiota tulee kaupungissa liikkuvalla⁶⁴. Nykyisin Fredrikintorilla on mahdollista virallisen ohjeistuksen mukaan hakea vakituista torimyyntipaikkaa vuodeksi kerrallaan. Hyväksytyjä tuotteita ovat muun muassa vihannekset, hedelmät, leipomotuotteet, kukat sekä kahvi-

la- ja ruokatuotteet.⁶⁵ Fredrikintorin tuotevalikoima on nykyisellään keskittynyt kukkiin ja vihanneksiin. Kesäisin alueella on ollut myös kahvila- ja ruokamyyntiä, talvisin myydään joulukuusia. Sopiva tuotevalikoima täydentää lähiseudun liikkeiden tarjontaa, eikä kilpaile sen kanssa samoista asiakkaista⁶⁶.

Tapahumat

Fredrikintorilla on järjestetty ainakin kirpputoreja, taidetapahtumia ja kaupunginosan tapahtumia. Viimeisimpiä tapahtumia ovat olleet antiikki-, vintage- ja designtori, jota järjestettiin kesällä 2015⁶⁷. Myös Fredrikintorin laidalla ja Fredrikinkadun lähirakennuksissa sijaitsevat toimijat ovat tuoneet oman osansa torin aktiivisuuteen esimerkiksi teatteriesitysten ja uskonnollisten tapahtumien muodossa.

Tori ei ole historiassa ollut suurten juhllisuuksien tai kulkueiden paikka Kauppatorin tai Rautatien torin tapaan. Se sijoittuu syrjään hallintorakennuksista ja pääkulkuväyliltä sekä on kooltaan liian pieni suurille kokoontumisille. Kotoisa luonne on torille ominainen.

65 Helsingin kaupunki 2021.

66 Corbett 2004, 41.

67 ks. Punavuori – Rödbergen-seura 2015.

63 Junntila 1986, 120.

64 Whyte 1980.

Terassitoiminta

Tori on suosittu terassin paikka. Nykyisin torin eteläiselle puolikkaalle sijoittuvalle terassille on varattu noin viidesosa koko torin pinta-alasta. Terassilla on asiakaspaikkoja noin 100 kappaletta ja se on toiminnassa keväästä syksyyn. Terassin kalusteet ovat matalia, minkä vuoksi sen kaupunkikuvallinen hallitsevuus jää kauempaa katsottuna vähäiseksi. Torin sisällä terassikalusteet hahmottuvat selkeästi ja antavat oman tunnelmansa torille.

Pysäköinti

Fredrikintorilla on ollut pienimuotoista autopysäköintiä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä tapahtuneesta autoilun yleistymisestä saakka. 1930-luvun taitteen asemakaavan perusteella tehty torin uudelleenjärjestely muutti torin kolmiomaiset reunapysäköintit suorakulmaisiksi ja lovesi niiden Punavuorenkadun puoleiselle reunalle vinopysäköintipaikkoja. Autopaikkoja oli merkitty suunnitelmaan kymmenvuonna, tasaisesti molemmille puolille katua. Pysäköintipaikkojen määrä säilyi suurin piirtein samana myös muutoksissa aina 1980-luvun loppuun saakka. Tällöin tori kunnostettiin uuden suunnitelman mukaan ja ainoastaan Punavuorenkadun pohjoisella reunalla säilytettiin kadunvarsipysäköinti.

Esimerkiksi Töölöntoria pienempikokoisena ja liikenteen päävirroista hieman sivussa sijaitsevana Fredrikintori ei ole joutunut automassojen pysyväksi pysäköintipaikaksi, vaikka nykyisin siellä autoja usein säilytetäänkin. Toria on käytetty viime vuosina satunnaisesti autojen väliaikaiseen asukas-pysäköintiin esimerkiksi runsaslumisina talvina⁶⁸. Torilla esiintyy myös paljon luvatonta pysäköintiä.

68 ks. esim. Laine 2019.



Helsinkiin haettiin uutta tyyppikioskia vuoden 1995 arkkitehtuurikilpailussa. Kuvassa on voittajaehdotus Jaffa esitettyinä Fredrikintorilla. Kuva Arkkitehtitoimisto a.men oy. Arkkitehtuurikilpailuja 1995, nro. 2–3, liite.



Valokuvassa 1990-luvulta näkyy kevytrakenteisen kioskin sijainneen torin eteläisellä puolikkaalla Fredrikinkadun varrella. Kuva Anne Karppinen ja Ilari Tavastjerna 1995. Arkkitehtuurikilpailuja 1995, nro. 2–3, liite.

Tekninen varanto

Junntilan (1986)⁶⁹ mukaan 1970-luvulla tapahtui murros kalusteiden ja varusteiden sijoittelussa. Määrältään ja kooltaan kasvaneita, etenkin teknisiä varusteita, on sijoitettu aukioille ja puistoihin epäjohdonmukaisesti ja kaupunkikuvallisia seikkoja huomioimatta. Varhaisempiin kauniisti muotoiltuihin rakennelmiin ja kalusteisiin verrattuna nykyiset laitteet ovat ulkomuodoltaan pelkistetyn funktionaalisia. Junntilan mukaan aiemmin tehtyä kokonaisvaltaista, hallittua kalusteiden sijoittelua ei ole enää pidetty tärkeänä eikä kokonaissuunnitelmaa kalustuksesta ole enää laadittu. Tämän kehityskulun seuraukset ovat nähtävissä pienialaisella Fredrikintorilla, missä erilaiset jakokaapit ja tekniset rakenteet ovat muodostuneet tilaa hallitseviksi.

69 Junntila 1986, 192–193.

Arvot ja kehittämisperiaatteet

Kuva Laitila, Unto 1967–1969. HKMKA.

Hyvin harva katu- tai puistoympäristö on asemakaavallisesti suojeltu, minkä vuoksi Helsingin kaupunki on kehittänyt hallinnollisesti kevyempiä tapoja ilmaista ympäristöjen arvoja. Tässä työssä määritettyjen arvokäsitteiden pohjana on käytetty raporttia *Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet* (Perälä, Saarikko & Ruoff 2008), joka laadittiin yhdenmukaistamaan Helsingissä sijaitsevien arvoympäristöjen arvottamista. Raporttiin valittuja arvotuskriteereitä (ks. alla) on käytetty seuraavassa luvussa soveltuvilta osin sellaisenaan, niiden oltua laaditut varta vasten Helsingin olosuhteisiin sopiviksi. Kyseinen raportti määrittelee Fredrikintorin ylläpidon ja peruskunnostuksen vaatimusluokkaan II, mikä on sama luokitus kuin esimerkiksi Kasarmitorilla tai Hakaniementorilla.



Arvokäsitteiden määritelmät

Arkkitehtoninen tai maisema-arkkitehtoninen arvo
Arkkitehtoninen tai maisema-arkkitehtoninen arvo tarkoittaa sitä, että kohde edustaa tiettyä aikakauden tyyliunutta, suunnittelutehtävää tai merkittävän suunnittelijan tuotantoa ainutkertaisella tai tyyppillisellä tavalla tai on arkkitehtonisesti tai maisema-arkkitehtonisesti merkittävä kokonaisuus. Arkkitehtoninen tai maisema-arkkitehtoninen arvo voi merkitä myös sitä, että kohde liittyy olennaisena osana arvokkaaseen rakennukseen tai rakennettuun ympäristöön.

Alkuperäisyysarvo

Alkuperäisyysarvo tarkoittaa sitä, että kohde on säilynyt kokonaan tai merkittävältä osaltaan alkuperäisen toteutuksen mukaisena.

Harvinaisuusarvo

Harvinaisuusarvo tarkoittaa sitä, että kohde on kokonaisuutena harvinainen tai sen jokin tai jotkut ominaisuudet tekevät siitä harvinaisen.

Historiallinen arvo

Historiallinen arvo tarkoittaa sitä, että kohde liittyy jonkin ryhmän tai henkilön historiallisesti merkittävään toimintaan, jonkin ilmiön historialliseen kehitykseen tai johonkin erityiseen historialliseen tapahtumaan. Kohde voi olla merkittävä myös teollisuus-, kauppa-, liikenne-, virkistys- tai matkailuhistorian kannalta.

Kasvilajistollinen arvo

Kasvilajistollinen arvo tarkoittaa sitä, että kohteen lajisto on poikkeuksellisen monipuolinen tai se sisältää harvinaisia kasvilajeja tai -lajikkeita tai poikkeuksellisen vanhoja, näyttäviä tai muulla tavalla merkittäviä kasviyksilöitä.

Kaupunkikuvallinen arvo

Kaupunkikuvallinen arvo tarkoittaa sitä, että puisto-, katu-, tori- tai siltakohteella on kaupunkikuvan kannalta merkittävä harmoninen tai esteettisesti vaikut-

tava luonne. Kaupunkikuvallisesti arvokas kohde voi liittyä olennaisena osana laajempaan arvokkaaseen rakennettuun ympäristöön.

Kaupunkirakennustaiteellinen arvo

Kaupunkirakennustaiteellinen arvo tarkoittaa sitä, että kohde edustaa tiettyä kaupunki- tai yhdyskuntasuunnittelun tyylivaihetta tai merkittävän suunnittelijan käsialaa poikkeuksellisen merkittävällä tai taiteellisesti ainutkertaisella tavalla. Näitä arvoja on sellaisella kohteella, joka asemakaavahistoriallisesti liittyy olennaisena osana rakennukseen tai rakennettuun ympäristöön, kohde muodostaa rakennustaiteellisen kokonaisuuden tai on sellaisen kokonaisuuden osa.

Kaupunkirakenteellinen arvo

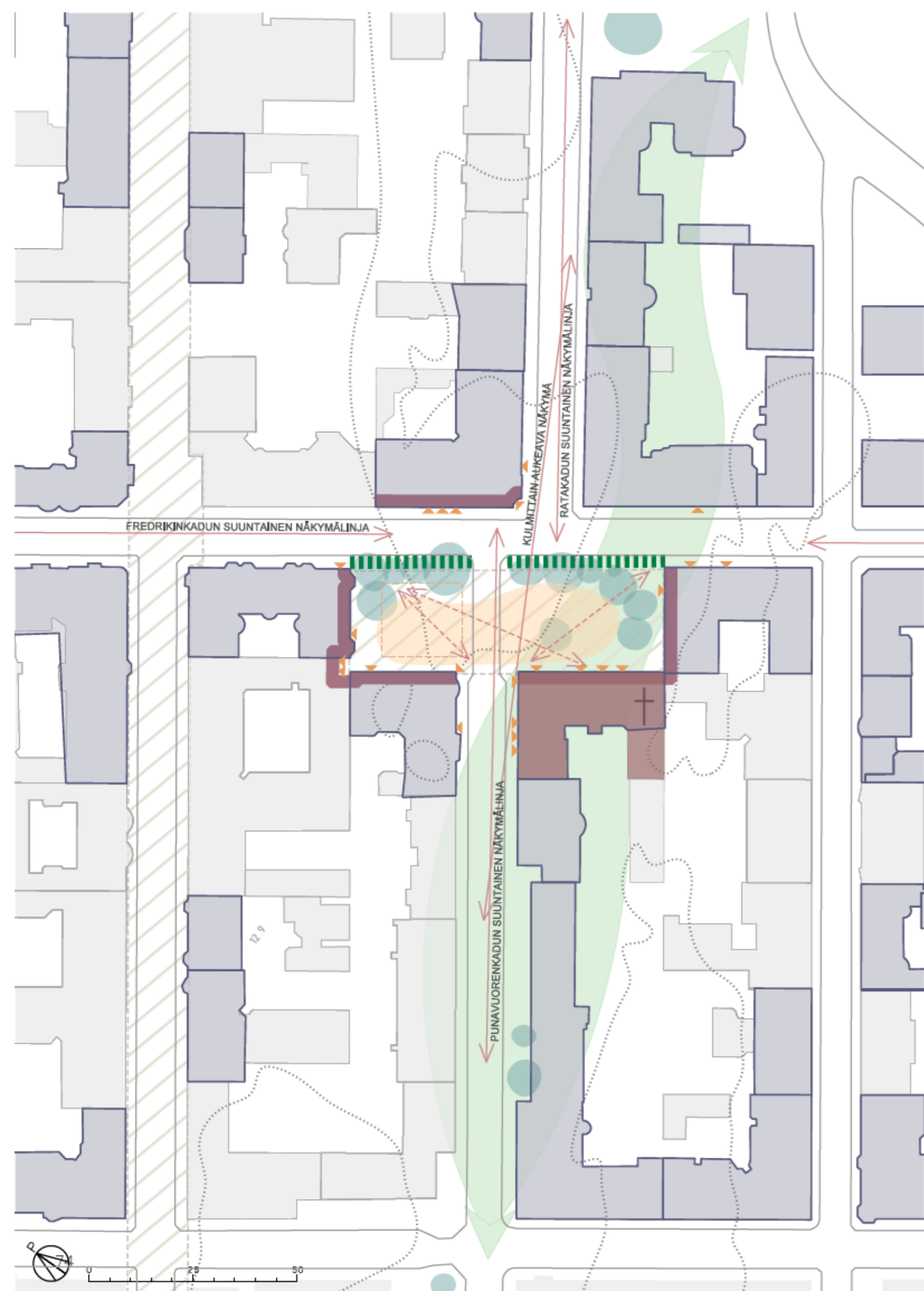
Kaupunkirakenteellinen arvo tarkoittaa sitä, että kohteella on tärkeä asema ympäristön kaupunkirakenteessa. Kaupunkirakenteellista arvoa voi olla tietyn alueen koko kaupunkirakenteella kortteli-,

katu- ja puistotiloineen. Kaupunkirakenteellista arvoa on myös eri alueita tai kohteita yhdistävillä akseleilla tai kaupunkirakenteellisiin solmukohtiin sijoittuvilla kohteilla. Myös tietylle aikakaudelle tyypillinen kadun tilarakenne voi omata kaupunkirakenteellista arvoa.

Muut arvot

Muut arvot voivat liittyä esimerkiksi kohteen käyttöön. Niillä tarkoitetaan kaupunkikulttuuriin, virkistykseen tai paikan identiteettiin liittyvää toimintoja, jotka erottavat sen erityisen vahvalla tai positiivisella tavalla muista samantapaisista kohteista. Kohteella saattaa olla myös nähtävyyсарvoa, mikäli se houkuttelee puoleensa kävijöitä erikoisominaisuuksiensa takia.”

Lähde: Perälä, Saarikko & Ruoff 2008, 12–13.



Arvot

MERKINTÖJEN SELITYS

Lähteet: maisemarakenne, kartta *Plan Charta* v. 1819. Arvoympäristöt *Helsingin kaupungin arvoympäristöinventointi*. Suojellut rakennukset, *Helsingin kaupungin karttapalvelu 2021*.

-  Ennen 1800-lukua vallinnut, pitkittäisten kallioselänteiden, laaksojen ja lampien muodostama maisemarakenne
-  Arvoympäristöt, Helsingin yleisten alueiden arvoympäristöjen inventointi
-  Asemakaavassa suojellut rakennukset
-  Metodistikirkon sijainti lisää torin kaupunkikuvallista merkitystä
-  Kaupunkikuvallisesti merkittävä, Fredrikinkadun katunäkymässä tärkeä puurivi
-  Tärkeät pitkät näkymälinjat
-  Torin sisäiset näkymät
-  Paikalle tunnusomaiset julkisivut näkymien päätteinä
-  Näkymälinjoille sijoittuvat puut
-  Puiden ja maastonmuodon rajaama, suojaisa toritila
-  Aktiiviset julkisivut, joissa on runsaasti tilletilojen sisäänkäyntejä
-  Torikaupalle varattu alue

Fredrikintori ympäristöineen sisältyy kokonaisuudessaan maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön ”*Helsingin empire-keskusta ja kivi-kaupunki*”. Alueeseen kuuluu 1800-luvun alusta aina 1950-luvulle säteittäin laajentunut kivikaupunki, jolla sijaitsee lukuisia RKY-kohteita.⁷⁰ Tori itsessään on luokiteltu Helsingin kaupungin arvoympäristörekisteriin, arvoluokkaan II (2007). Se on helsinkiläisittäin harvinainen umpikulmainen tori, jota rajaa yhtenäinen 1900-luvun alkupuolen rakennuskanta. Toria ympäröivät rakennukset on suojeltu asemakaavassa S₀- ja sr-1-merkinnöin (ks. kartta kulttuurihistoriallisista arvoista s. 91).⁷¹

Historiallinen arvo

Toritila on muistuma alueen 1800-luvun aikaisten kallioselänteiden ja viljelylaaksojen maisemarakenteesta sekä Vanhan kylpylätien ja köydenpunontaradan väliinsä jättämästä tilasta. Torin kohdalla on sijainnut puistikko 1890-luvulta saakka.

Arkkitehtoninen / maisema-arkkitehtoninen arvo

Toria reunustavat suojellut rakennukset ovat arkkitehtonisesti arvokkaita.

Kaupunkikuvallinen arvo

Torin läpi Punavuorenkadun ja Ratakadun päätteinä sekä Fredrikinkadun suunnilta hahmottuvat suojeltujen rakennusten ja puiden muodostamat torijulkisivut ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä. Metodistikirkon sijoittuminen torin laidalle lisää sen kaupunkikuvallista arvoa.

Toria reunustava puusto asettuu useille näkymä-

70 Uudenmaan liitto 2012.

71 Helsingin kaupungin karttapalvelu 2021.



linjoille. Puut pehmentävät toritilan reunaa Fredrikinkadun ja korttelien välillä sekä antavat alueelle vehreyttä. Nykyisessä asetelmassa ne sulkevat näkymää metodistikirkolle.

Kaupunkirakenteellinen arvo

Tori on yksi harvoista katuaukioista ja ainoa kaupallinen tori Punavuoren kaupunginosassa. Avoin hengähdystila on merkittävä tiiviisti rakennetussa kivi-kaupungissa. Tori sijoittuu keskelle Punavuoren kaupunginosaa ja muodostaa sille luontevan keskuksen.

Katulinjassa tapahtuva siirros Punavuorenkadulta Ratakadulle on kaupunkirakenteellisesti omaperäinen elementti.

Harvinaisuusarvo

Fredrikintori on Helsingissä harvinainen umpikulmainen tori, joita löytyy Suomestakin vain muutamia.

Alkuperäisyysarvo

Ensimmäisten torin puistikoiden ajalta periytyvä suorakulmainen tilanrajaus on säilynyt. Torin alkuperäisestä 1800-luvun lopun sommitelmasta vain Punavuorenkadun sijoittuminen toripintaa jakavana elementtinä on säilynyt. Torin kasvillisuus, pintamateriaalit ja kalusteet ovat kerrostuneet 1950-luvulta alkaen.

Ympäröivien alueiden käyttö on säilynyt melko ennallaan 1900-luvun alusta saakka.

Muut arvot

Tori tarjoaa vapaata tilaa alueen asukkaille, yhdistyksille ja torimyyjille erilaisten tapahtumien ja toiminnan järjestämiselle.

Tori on paikallisten ja vierailijoiden kesken suosittu palvelukeskittymä ja kesäinen oleskelupaikka. Tori ja läheiset kadut ovat jalankulkijoiden suosimia kulkureittejä.



Tilarakenne ja sommitelma

Toritila rajaavine kortteleineen ja reunustavine katuineen on säilynyt samana sen synnystä 1880-luvun tienoilta asti, vaikkakin sen mittasuhteet ovat muuttuneet torin reunalle nousseiden korkeampien rakennusten seurauksena.

Torin sommitelma on muuttunut useita kertoja sen historian saatossa. Suurimman osan ajasta tori on ollut puistikkomainen, reunoiltaan istutettu aukio. Vasta viimeisen vaiheen kunnostuksessa aukio kivettiin nykyistä ilmettään vastaavaksi.

Vaalittavia ominaispiirteitä

Tori on tiiviin kaupungin keskellä sijaitseva vapaa tila, joka mukautuu vaihteleviin tilankäytön tarpeisiin. Puusto ja arvokas arkkitehtuuri yhdessä aikaansaavat ympäristön viihtyisyyttä ja suotuisaa pienilmastoa.

Tori on alueen palveluiden tiivistymä torikojuineen, liikkeineen, ravintoloineen, kahviloineen ja palveluyrityksineen. Lukuisat liikkeiden ja asuinrakennusten sisäänkäynnit sekä vaihtuvat toritapahtumat luovat eloisuutta torille.

Torille on hyvät liikenneyhteydet kävellen, pyörällä, julkisella liikenteellä ja autolla.



Arvoja heikentäviä tekijöitä

Moninaiset pintamateriaalit, rakenteet ja kalusteet luovat sekavan vaikutelman yhteisvaikutuksessa torin pienen koon kanssa.

Autoja pysäköidään torilla ja Punavuorenkadulla, mikä heikentää torin kaupunkikuvaa.

Puilla on heikot kasvuolosuhteet. Niiden latvus- toissa on merkkejä, että kasvualusta on liian pieni. Poistettuja puita ei ole korvattu uusilla.

Kalusteiden ja varusteiden kunto on huono. Mainoslaitteiden asemoiminen katulinjojen päätteiksi on kaupunkikuvaa heikentävä ratkaisu. Hulevesiratkaisujen ilme on viimeistelemätön.

Nykytilan vähäiset historian merkit: torin viimeisessä kunnostuksessa lähes kaikki laitettiin uusiksi.

Kehittämisperiaatteet ja kunnostuksen tavoitteet

Torin kehittämisen suositukset on laadittu työssä määriteltyjen kulttuurihistoriallisten ja kaupunkikuvallisten arvojen sekä vaalittavien ominaispiirteiden pohjalta. Tulevaisuuden muutosten perustana tulisi olla torin arvojen ja ominaispiirteiden säilyttäminen ja niiden vahvistaminen. Kaupunkikuvalliset seikat tulee huomioida torin kunnostussuunnittelussa sekä torille sijoituvia toimintoja ja niihin liittyvää kalustusta suunniteltaessa.

Tori säilytetään avoimena kaupunkitilana ja sen toiminnallisuus turvataan. Vapaa tila mahdollistaa muuttuvat tilankäytön tarpeet, kuten torimyynnin, tapahtumat ja juhlat sekä liiketilojen terassit.

- Torin käyttöpinnat säilytetään luonnonkivettyinä. Historialliseen aineistoon perustuen istutettuja alueita voidaan lisätä molemmille torin puolille, kuitenkin samalla säilyttäen torilla tarpeeksi avointa, yhtenäistä tilaa.

- Jalankulun etuoikeutta korostetaan torin alueella. Jalankulkua torilla sujuvoitetaan poistamalla kulkureiteille sijoitetut rakenteet. Esteettömyys ja turvallisuus huomioidaan suunnittelussa.

- Luvaton pysäköinti torialueella estetään fyysisin, ympäristöön sopivin ajoestein. Pysäköintipaikkojen tarpeellisuutta tai muuttamista lastauspaikoiksi sekä kadun korottamista toripinnan tasoon tutkitaan Punavuorekadulla.

- Torimyynnille varataan tarvittava tila. Rakenteet suunnitellaan ja toteutetaan kokonaisuutena torin yhtenäisen yleisilmeen saavuttamiseksi.

Toriympäristöä kehitetään funktionaalisista ja kaupunkikuvallisista lähtökohdista. Tori säilytetään arjen ympäristön kohokohtana.

- Fredrikinkadun näkymäksellillä säilytetään puita. Puiden sijoittelu tehdään suositeltujen mitoitusperiaatteiden mukaan siten, että puille jää riittävästi kasvutilaa ja -alustaa.

- Sisäiset päänäkymät Fredrikintorilta kohti metodistikirkon tornia ja kulmittain Fredrikinkadulta



Fredrikintorin luonteesta kerrotaan erikseen kyltillä jalkakäytäväalue.

Punavuorekadulle pidetään avoimena. Torin pohjoiselle kulmalle, kirkon näkymälinjalle, ei istuteta puuta. Muut tärkeät näkymälinjat pitkin Fredrikinkatua, Punavuorekatua ja Ratakatua säilyvät.

- Torin pintamateriaalina suositetaan punasävyisiä luonnonkiviä. Kadut reunustetaan reunakivin. Muissa materiaalivalinnoissa pyritään ajattomuuteen ja harmonisuuteen.

- Toriympäristön tärkeät näkymät ja kulkureitit säilytetään vapaina rakenteista, kalusteista ja varusteista. Välttämättömät varusteet ja kalusteet ryhmitellään sopiviin kohtiin.

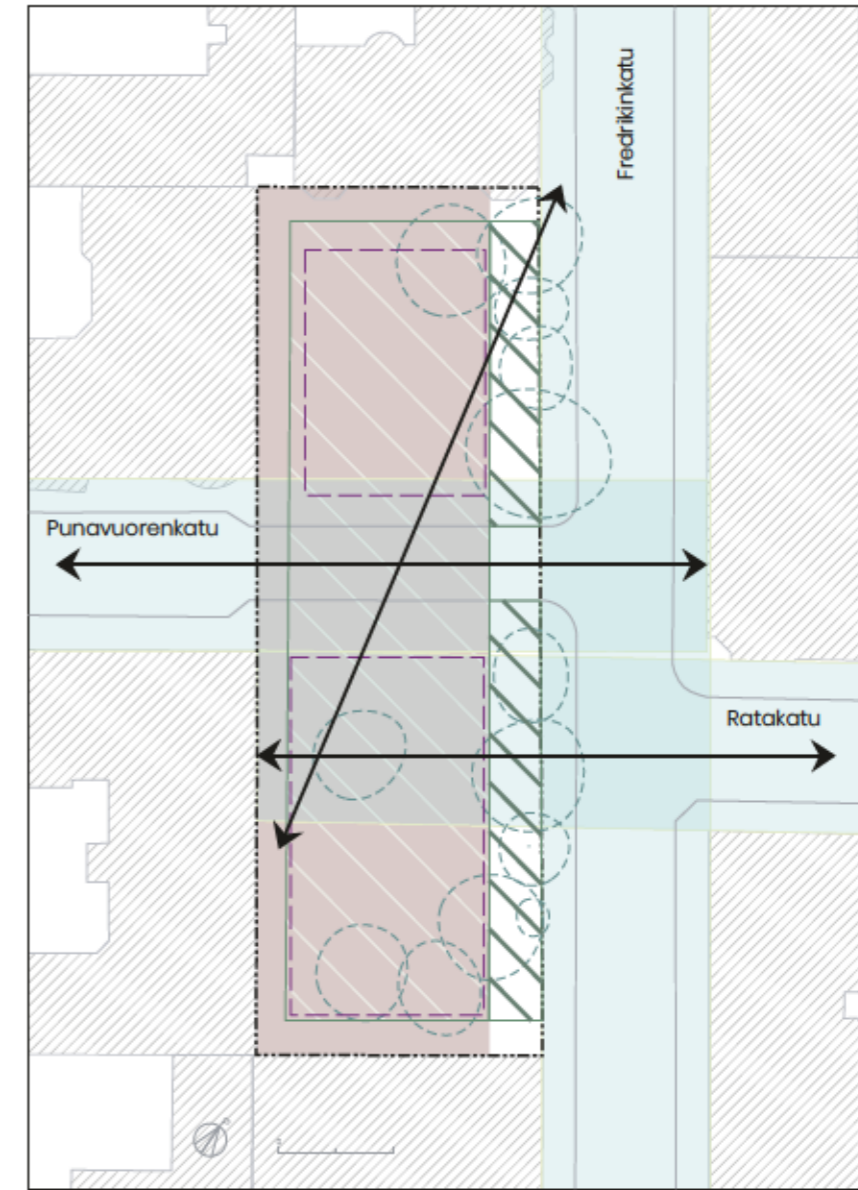
- Nykyiset pyöreät mainosrakenteet siirretään pois torilta, kaupunkikuvallisesti sopivampiin paikkoihin.

- Istuskelupaikkoja lisätään torilla. Tori on kaikille avoin oleskelun paikka.

- Kaupallisten terassien ulkomuoto suunnitellaan paikkaan sopivaksi. Terassitoiminta on sallittua torin molemmilla puolilla, kaavioon merkityillä alueilla. Katujen suuntaisilla leveillä näkymäakseleilla ei sallita yli 1200 mm korkeita rakenteita tai kalusteita. Näille akseleille sijoittuvaan toimintaan liittyvissä kalusteissa ja varusteissa käytetään erityistä kaupunkikuvallista harkintaa.

- Pyörätelineiden määrää lisätään torilla.

- Valaistus uusitaan historialliseen ympäristöön soveltuvalla tavalla. Valaistuksella tavoitellaan tunnelmallisuutta sekä riittävästi valaistustasoa pääkulkureittien läheisyydessä.



MERKINTÖJEN SELITYS

Lähteet: kantakartta, KMO.

- Avoimena kehitettävä alue
Toritilaa kehitetään kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävänä ympäristönä, joka säilytetään toiminnallisena osana kaupunkirakennetta. Käyttöpinnat säilytetään kivettyinä ja toria kehitetään yhtenäisenä, Punavuorekadun ylittävänä alueena.
- Fredrikinkadun katuakselille näkyvä puusto
Torilla kasvaa katuolosuhteisiin soveltuvaa puustoa. Puiden istuttaminen on mahdollista myös torin keskiosiin. Puiden kasvuolosuhteita parannetaan.
- Istutuksin jäseneltävä avoin tila
Toritilaa voidaan jäsenellä istutuksin siten, että vapaata, yhtenäistä tilaa säilyy riittävästi.

- Torikaupalle, tapahtumille ja terassitoiminnalle hyödynnettävä alue
Toritoiminnan edellytyksiä parannetaan. Avoin tila mahdollistaa vaihtelevat tilankäytön tarpeet ja vapaan oleskelun. Myös lyhyt- tai väliaikaiset tapahtumat ja toiminnot ovat mahdollisia.
- Katujen suuntainen merkittävä näkymälinja torin yli tai sen sivuitse
Punavuorekadun ja Ratakadun näkymät jatkuvat torin läpi ja päättyvät rakennusten julkisivuihin. Tori erottuu Fredrikinkadun näkymäakseleilla puiden avulla. Rakenteiden, kalusteiden ja varusteiden sijoittaminen näkymäsektoreille tehdään kaupunkikuvan kannalta harkiten.
- Tärkeä säilytettävä näkymälinja
Päänäkymälinjat kohti metodistikirkkoa sekä katuja pitkin torin halki säilytetään. Näkymälinjoille ei sijoiteta kiinteitä rakenteita, kalusteita tai varusteita.
- Nykyinen puu
- Torin rajaus 1890-luvulta alkaen

OSA 2.

SUUNNITELMA

Suunnitteluosuuden sisältöjä ovat ideasuunnitelma ja kunnostussuunnitelma. Ensimmäinen esittää kaksi vaihtoehtoista torin tulevaisuutta. Molemmat ideasuunnitelman versiot pohjautuvat diplomityön osana laadittuun ympäristöhistorialliseen selvitykseen, mutta niissä korostetaan eri seikkoja ja tulevaisuuden tarpeita. Jälkimmäisessä, kunnostussuunnitelmaosuudessa kahdesta vaihtoehtoista on valittu toinen ja sitä on työstetty aina detaljitasoon saakka.

Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.





Kuva Ollila, L 1973. HKMKA.

Arvojen suhde suunnitteluun

Maiseman tai kulttuuriympäristön arvottaminen on aina valinta. Arvottamisen tulisi perustua tietoiselle toiminnalle ja valinnoille tulisi löytyä perusteet. Toisen arvon korostaminen ja toisen sivuuttaminen vaatii eri ryhmien keskustelua ja kohteen näkemistä kokonaisuutena. Kuten maisemantutkimuksen ja taidehistorian tutkija Mauno Häyrynen kirjoituksessaan *Kenen maisema?* teoksessa *Kulttuuriympäristön monet kasvot – puhetta suojelusta ja restauroinnista* (2013)⁷² toteaa “Maiseman merkitykset ovat ihmisten luomia: ne luodaan ja määritellään aina uudessa tilanteessa uudella tavalla.” Eri alojen ammatilliset näkevät ympäristössä erilaisia arvoja ja niiden hierarkian löytäminen on vaativa prosessi.

Käytännössä arkiympäristön merkitys korostuu useimmiten ihmisen elämässä enemmän, kuin esimerkiksi ylhäältä määritettyjen, valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden tärkeys. Eurooppalainen maisemayleissopimus (2000)⁷³ velvoittaa maiseman ominaispiirteiden analysointiin, kuitenkin huomioiden asianosaisten ja väestön niille antaman erityisarvon. Arvottamiskeskustelussa tulisi kuulla asukkaiden mielipiteitä ja näkemyksiä keskustelun kohteena olevan paikan erityisarvoista. Häyrynen

(2013)⁷⁴ ehdottaakin, että jatkossa asiantuntijoiden rooli säilyy arvoja määrittävinä henkilöinä, mutta arvojen valinnassa tulisi esittää vaihtoehtoja ja käydä niistä avointa keskustelua.

ICOMOS:n *Historialliset julkiset kaupunkipuistot* -julistus toteaa julkisiin puistoihin liittyvän useita erilaisia arvoja, jotka ovat arkkitehtonisten ja esteettisten arvojen lisäksi erilaisille yhteisöille merkittäviä sosiaalisia ja aineettomia arvoja. Julkiset kaupunkipuistot tarjoavat tilaa esimerkiksi mielenosoituksille, mikä on kansalaisyhteiskunnassa arvo sinänsä. Julistus nostaa merkittäväksi myös perinteestä poikkeavan tyyppisten arvojen selittämisen ja esiin nostamisen, sillä ne voivat olla tärkeitä paikan arvostusta nostavia tekijöitä ihmisten keskuudessa.⁷⁵ Julistusta voidaan soveltaa myös aukio- tai torisuunnitteluun niiden julkisen ja avoimen luonteen takia. Ei ole syytä olettaa, ettei aukioihin liitettäisi muiden julkisten kaupunkitilojen tapaan paikallisesti merkittäviä aineettomia arvoja.

74 Häyrynen 2013, 13–14.

75 ICOMOS-IFLA 2017.

Historiallisen kohteen suunnittelusta

Historiallisten rakennusten kunnostuksella on pitkät perinteet, ja restauroinnit tavat ovat arkkitehtuurin alalla vakiintuneita. Museoviraston käsitteenmäärittelyssä *restauroinnin* yläkäsitteen alle asemoituvat konservointi, rekonstruointi ja entistäminen sekä uudisrakentaminen⁷⁶. Käsitteen merkitys on suomen kielessä laajempi kuin esimerkiksi englanniksi, mikä asettaa vaatimuksia ilmaisun tarkkuudelle asiasta kirjoitettaessa tai keskusteltaessa. Määrittely käsittää historiallisten kohteiden käsittelyn ja kunnostuksen laajan kentän, jonka tavoitteena on rakennetun ympäristön kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäminen.

Restaurointiteorian historia alkaa Euroopassa Ateenan kokouksesta vuonna 1931. Myöhemmin vuoteen 2000 mennessä yhtenäisiä näkemyksiä etsittiin esimerkiksi Haagissa, Venetsiassa, Granadassa, Narassa ja Firenzessä, minkä lisäksi erillistä työtä tehtiin muun muassa ICOMOS:ssa sekä kansallisesti. Firenzen julistus, *The Florence charter* (1981) on historiallisten puistojen kannalta erityisen merkittävä dokumentti. Sen mukaan monumentiksi laskettava historiallinen puisto on elävä, jatkuvaa hoitoa vaativa ympäristö, jonka arvoksi luetaan niin arkkitehtoniset kuin sosiaaliset näkökohdat. Julistuksessa korostetaan historiallisen puiston sidettä ympäristöönsä sekä asianmukaisia toimenpiteitä kokonaisuuden, yhtenäisyyden ja tutkimuksessa todennettujen piirteiden säilyttämiseen.⁷⁷ Myöhempi ICOMOS-IFLAN (2017) *Historialliset julkiset kaupunkipuistot* -dokumentti täydentää Firenzen julistuksen seikkoja yksityiskohtaisesti⁷⁸.

Perinteisesti arkkitehtuurin alalla eriasteista

76 Euroopan neuvosto, Museovirasto ja Sanastokeskus TSK 2011, 84.

77 ICOMOS 1981.

78 ICOMOS-IFLA 2017.

kunnostusta kuvaavat termit säilyttäminen (*pre-servation*), konservointi/vaaliminen (*conservation*), restaurointi/entisöinti (*restoration*), rekonstruointi/ennallistaminen (*reconstruction*), kunnossapito (*maintenance*) ja käyttötarkoituksen muutostyö (*conversion/change of use/adaptation*) ovat suurelta osin sovellettavissa myös ympäristökokonaisuuksiin. Maiseman elementtien kanssa työskentelyssä haasteita aiheuttaa ympäristön pysähtymätön muutos. Kunnostuksen yhteydessä tulee valita, mitä historiallisia vaiheita kunnostettavassa kohteessa tavoitellaan, vaikka esimerkiksi kasvillisuus on jatkuvassa muutoksessa niin luontaisesti kuin ihmisen toimesta.

Luentoartikkelissa *Historic gardens* maisemaa tutkinut arkkitehti Sir Geoffrey Jellicoe (1980)⁷⁹ hahmottelee käsitettä *creative conservation*, luova konservointi, kuvaamaan historiallisesti monikerroksisen puutarhan kunnostusta. Erityisesti ulkomailla vanhojen puutarhojen, joissa kerroksia saattaa olla useilta vuosisadoilta, restauroinnin päämäärät eivät ole itsestään selvät. Jellicoen mukaan eri kerrosten parhaat osat voidaan säilyttää, ja tarvittavissa kohdissa lisätä uusi, nykypäivän kerros, johon sijoitetaan esimerkiksi uutta vaadittavaa tekniikkaa. Paikan ajan tunnistaminen auttaa hänen mukaansa määrittämään kunnostuksessa tavoiteltavaa suuntaa. Luovan konservoinnin käsite on linjassa myös kirjoitusta seuraavana vuonna esitellyn Firenzen julkistuksen kanssa.

Myös rakennusten restaurointiin keskittyvä kirjallisuus tarjoaa käytännön ohjeiviivoja historiallisen maiseman suunnitteluun. Restauroinnin parissa uransa tehneen arkkitehti Bernard M. Feildenin (1994) mukaan konservointityössä tulisi tiiviisti tarkastella prosessin etiikkaa. Hänen mukaansa ennen kunnostusta vallinnut tila sekä kunnostuksessa käy-

79 Thomas & Jellicoe 1980, 284–294.

72 Häyrynen 2013, 12.

73 Eurooppalainen maisemayleissopimus 2000.



Kuva Ollila, L 1973. HKMKA.

tetyt menetelmät ja materiaalit tulee dokumentoida. Lisäksi historiallisia todisteita tulee kunnioittaa sellaisina kuin ne ovat kunnostuksen hetkellä, interventioiden tulisi olla minimaalisia ja niissä pitäisi pyrkiä suureen yhtenäisyyteen niin esteettisesti, historiallisesti kuin aineellisen kokonaisuuden kannalta.⁸⁰ Maisema-arkkitehtuurikohteissa dokumentoinnilla ei ole yleensä yhtä systemaattinen rooli kuin rakennusrestauraoinnissa, vaikka tiedon tallentamista tehdään esimerkiksi historiaselvitysten osana.

Käsillä olevan kunnostussuunnitelman kannalta käyttökelpoisia ovat Feildenin lisäykset interventioiden tekemisen tavasta. Hän korostaa, että muutosten tulee olla palautettavissa tai vähintään ne eivät saa määrittää tulevaisuuden muutostöitä. Hän kuvaa tekstissään suhtautumista rakennukseen kuin historiallisena todisteena: tiedon tulee säilyä ja siirtyä rakennuksen mukana mahdollisimman yksiselitteisenä. Edelliseen liittyen mahdollisimman suuri määrä alkuperäistä materiaalia tulee säilyttää ja uusissa lisäyksissä pidättäytyä vanhalle uskollisissa, harmonisissa väreissä, tekstuureissa, muodoissa ja mittakaavoissa. Uusien lisäysten tulee kuitenkin olla erotettavissa vanhasta.

Feildenin näkökulma on eräs monista, vaikkakin asiantuntijoiden yleisesti tukema. Työssäni olen hyödyntänyt hänen ajatuksiaan interventioiden tavasta

ja pyrkimyksestä yhtenäisyyteen niin ikään kaupunkitilan suunnittelussa. Fredrikintoria ei voi verrata vähäisine historiallisine todisteineen satoja vuosia vanhoihin arvorakennuksiin ja sen vuoksi yhtäläistä säilyttävää käsittelyä sille ei voi antaa. Periaatteet muutosten ja lisäysten palautettavuudesta ovat kannatettavia jo käyttöjoustavuuden näkökulmasta, sillä emme voi tietää nykypäivänä mihin toria tulevaisuudessa tarvitaan. Toisaalta nyt suunnittelemani kerros muodostaa yhden uuden kerroksen torin historian jatkumossa ja sen tekemiseen tulee suhtautua lähtökohtaisesti pysyvänä, ei niinkään väliaikaisena kerroksena torilla.

Arkkitehtuurin professori Sari Schulman (2013)⁸¹ summaa yhteen restauroinnin kokonaisuuden: "Siispä ensin ovat vuorossa tutkimukset ja eläytyminen kohteeseen: paikan henki, arkkitehtuuri, tekniikka ja rakennusvaiheet omaksutaan. Tämän jälkeen analysoidaan olennaiset piirteet, joita peilataan ajankohtaisiin tarpeisiin. Seuraavaksi on tehtävä hyvin perustellut ratkaisut ja valinnat. Tutkimus ei kuitenkaan johda suoraan lopputulokseen, vaan mukaan tarvitaan intuitiota, tulkintaa, luovaa ajattelua ja kykyä muodonantoon."

80 Feilden 1994, 6.

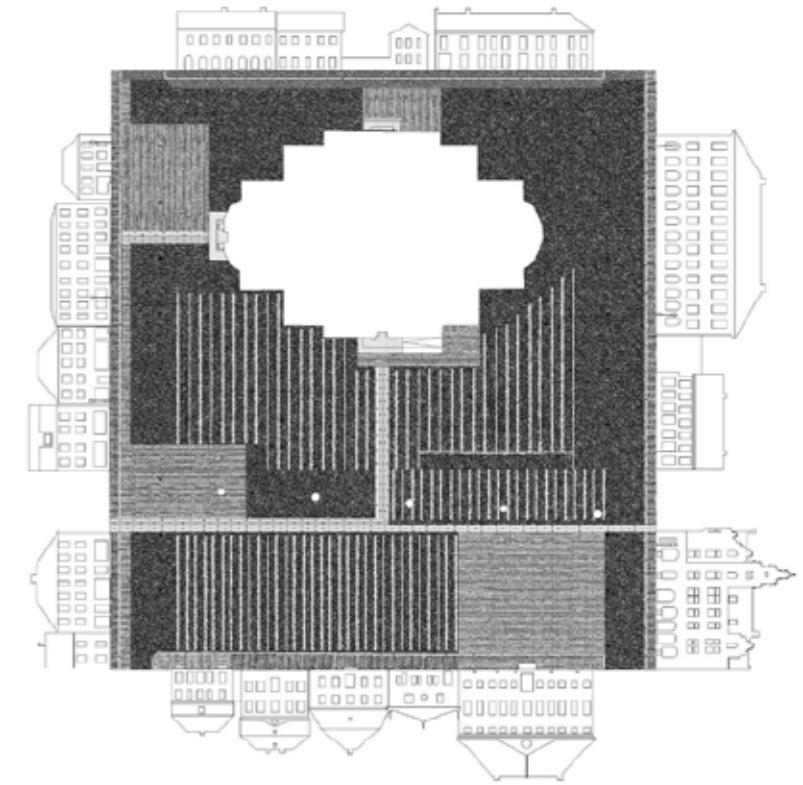
81 Schulman 2013, 43.

Referenssikohteita

Historiallisen ympäristön suunnittelun pohjaksi tutustuin työssä muihin kunnostettuihin toriympäristöihin, joista esittelen muutaman.



Piirustus Caruso St. John Architects & Eva Löfdahl; kuvat Hélène Binet.



Kalmar Stortorget, Ruotsi

Caruso St. John Architects & Eva Löfdahl
2003

Kalmarin kaupungin tori kunnostettiin kansainvälisen kilpailun lopputuloksena. Barokkikatedraalin ympäristöön sijoittuva aukio on kolmisataavuotisen historiansa aikana ollut areena poliittisille, sotilaallisille ja uskonnollisille tapahtumille. Kunnostuksessa tori pyrittiin määrittelemään uudelleen ja korostamaan sen olemassa olevia piirteitä.⁸²

Voimakkain elementti torilla on sen kivetty pinta, joka koostuu erityyppisistä luonnonkivistä. Pinnassa on käytetty kenttäkiveä, graniittisia nupukiviä sekä betonilaattoja siellä, missä tasaisempi kulkutai käyttöpinta oli tarpeen.⁸³ Kiveys muistuttaa alueen historiasta, jossa kenttäkivet kerättiin ympäröiviltä viljelysmailta ensin muurien materiaaliksi ja myöhemmin kierrätettiin katujen pinnassa⁸⁴.

Kunnostussuunnittelussa arkkitehdit tekivät yhteistyötä taiteilijan kanssa. Taiteellisia elementtejä ovat valomastot sekä suihkulähteet, joiden tarkoitus on korostaa meren läheisyyttä ja toripinnan yläpuolista tilaa.⁸⁵ Lähteistä kuuluva pulputus kantautuu maan pinnalle⁸⁶.

82 Caruso St John Architects & Löfdahl 2003.

83 Caruso St John Architects & Löfdahl 2003.

84 EUmiesaward 2022.

85 Caruso St John Architects & Löfdahl 2003.

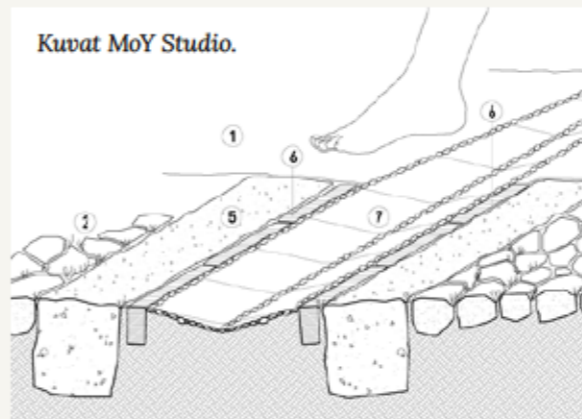
86 EUmiesaward 2022.

Water paths, Monemvasia, Kreikka

MoY studio

2012 -

Cryssafitissan aukio Monemvasiassa Kreikan eteläosissa, Peloponnesian niemimaalla, on pieni, jyrkkien kallioiden ympäröimä merenranta-aukio. Sen kunnostus on suunniteltu yhdistämällä paikan historiaa ja henkeä sekä modernia muotokieltä ja taidetta. Minimalistisen suunnitelman pääaihe ovat merenrantaa koh- ti viettävät hulevesikourut, jotka on pinnoitettu pienillä, veden virtausta imitoivilla rantakivillä.⁸⁷ Paikan ominaisuuksista ammen- nettu teema on vahva ja selkeälinjainen. Aukiolle sijoitellut mustat veistokset täydentävät tunnelmaa hienovaraisesti.



87 MoY Studio.

Plaza del Torico, Teruel, Espanja

b720 Fermín Vázquez arquitectos

2008

Toricon kaupungin historiallisen kaupunginosan tori on syntynyt luontaiseen hulevesien virtaamispaikkaan, josta kehittyi myöhem- min sosiaalisen kohtaamisen paikka. Arkkitehdin mukaan tavoitte- na oli lisätä ohut, nykyaikainen kerros historialliseen keskustaym- päristöön. Kunnostuksen yhteydessä rakennettiin galleriamainen tila, joka yhdistää niin reitit vanhoille maanalaisille vesisäiliöille torin läheisyydessä kuin niistä kertovan museon.⁸⁸

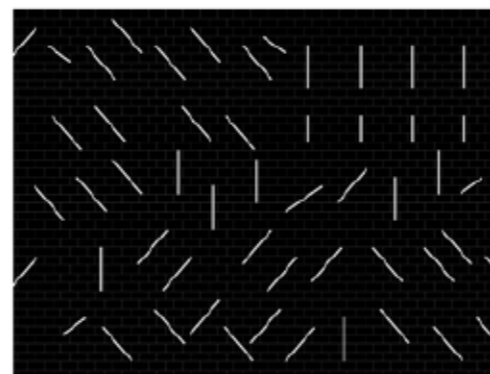
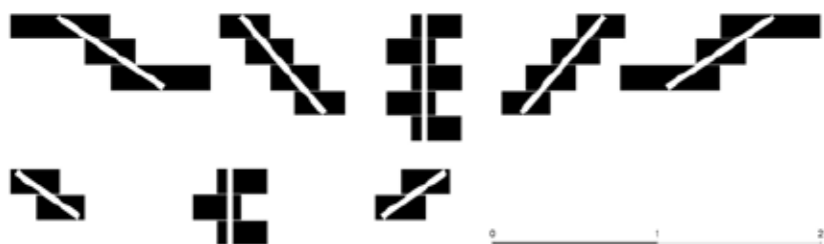
Ympäristössä uusittiin torin pinta, osia toria rajaavista julkisivuis- ta ja alueen valaistus. Aukion pintamateriaalina käytettiin basalttia, johon LED-valonauhat on upotettu. Valonauhojen suunnat ovat peräisin veden pintavaluntakaavion voimien suuntalinjoista, minkä lisäksi ne väistelevät toripinnan esteitä. Nauhojen tiheys puolittuu maanlaisten vesisäiliöiden kohdalla tuoden esiin arkeologiset, maan päälle näkymättömät arvot näkyviksi. Valaistuksen kirkkautta, väriä ja rytmiä voi säätää. Lisäksi julkisivuja on valaistu ylhäältäpäin kohdeva- loilla, joiden epäsuora valo kirkastaa torin ilmettä, jättäen kuitenkin kiveyspinnan merkittävimpään rooliin ympäristökokemuksessa.⁸⁹



Kuvat b720 Fermín Vázquez arquitectos.

88 b720 Fermín Vázquez arquitectos.

89 b720 Fermín Vázquez arquitectos.



Kuvat ylhäältä vasemmalta alkaen: Studio YHLAA 2019; RCR Arquitectos 2022 (valo- kuvaajat Hisao Suzuki & Pep Sau).



Firalet, Olot, Espanja

RCR Arquitectes

2006

1700-luvulle historiansa ulottava Firaletin aukio Olotin kaupungissa Gironassa toimii edelleen aktiivisena kauppatorina ja tapahtuma- paikkana. Olot sijaitsee volkaanisella alueella tulivuori Montsacopan läheisyydessä, mikä on toiminut arkkitehtien merkittävänä innoit- tajana aukion kunnostussuunnittelussa. Pitkämäinen toriaukio on päällystetty kokonaisuudessaan jähmettynyttä laavaa muistuttavalla tummalla basaltilla. Kiveyspinnassa on niin sahattua kuin lohkottua pintakäsittelyä ja pinnaltaan erilaiset alueet muodostavat korkeuskäy- riä mukailevia alueita aukion halki.⁹⁰

Aukion tummat teräskalusteet kuuluvat olennaisesti kokonaissom- mitelmaan. Erityisesti kiveyksen välistä nousevien puiden ja valaisin- pylväiden muodostamat parit ovat vahvasti alueen ilmettä määrittävä elementti. Tarpeeksi voimakas ilme sitoo yhteen aukiota ympäröivät, julkisivumaailmaltaan vaihtelevat rakennukset.⁹¹ Lähestymistapa on- nistuu ohjaamaan kulkua ja katsetta vaihtelevasti läpi aukion.

90 Signer 2021, 287–295.

91 Signer 2021, 291–295.

Lähtökohtia alueen suunnittelulle

Merkittävän osan suunnitelmien lähtökohdista muodostaa diplomityön ensimmäinen osa, jossa selvitetään torin historialliset vaiheet, arvot ja kehittämisperiaatteet. Helsingin kaupungin ohjausryhmän kanssa työstettyjä kehittämisperiaatteita on kohdeltu työtä johdatteluvina suuntaviivoina, vaikkakin taiteellisten päämäärien toteuttamiseksi joistain käytännön realiteeteista on voitu luopua. Suunnittelun tavoitteena on tulevaisuuden ja menneen yhteen sulauttava, nykyisiä tarpeita palveleva sekä muunneltavuuteen taipuva julkinen kaupunkitila.

Yleis- ja asemakaavoissa torille ei ole merkitty erityisiä tarpeita (ks. Kaavoitustilanne s. 90). Toria sivuava Fredrikinkatu mainitaan VISTRA viherverkostostrategiassa, missä se on merkitty kehitettäväksi yhteydeksi viheralueiden välillä.

Pääperiaatteinani suunnittelussa ovat olleet kehittämisperiaatteisiinkin (ks. s. 78) kirjatut tilan pitäminen yhtenäisenä ja avoimena, puiden säilyttäminen toriympäristössä ja Fredrikinkadun katunäkymässä sekä toimintojen sijoittaminen torille, paikkaan sopivalla tavalla osana pitkiä katunäkymiä ja kaupunkikuvallisesti arvokasta torimiljöötä. Suunnittelun alkuvaiheessa tunnistin tutkittaviksi seikoiksi autojen pysäköinnin toripinnalla ja sen mahdollisen rajoittamisen, kävelijöiden reittien sujuvoittamisen, puiden kasvuolosuhteiden parantamisen ja katupuuksi soveltuvamman lajivalinnan tekemisen, mainoslaitteiden siirtämisen kaupunkikuvallisesti parempiin paikkoihin, kalusteiden ja varusteiden kokonaissuunnittelun sekä oleskelumahdollisuuksien lisäämisen. Suunnittelun aikana halusin pohtia toripinnan entistä voimakkaampaa yhtenäistämistä Punavuorenkadun yli sekä kadun varteen sijoittuvien pysäköintipaikkojen tarpeellisuutta. Lisäksi tutkin torille istutettujen puistikoiden mahdollisuuksia historiallisista aiheista ammentaen.

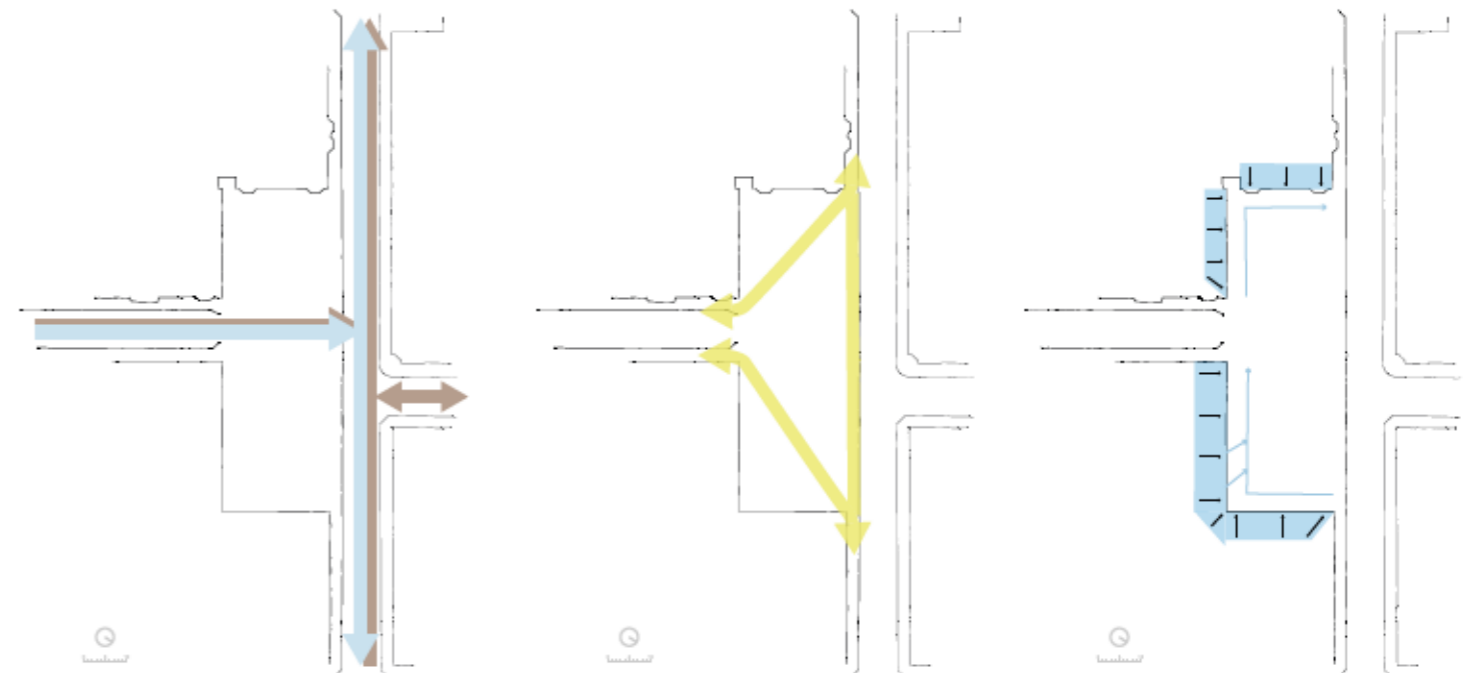
Merkittäviä ja konkreettisesti suunnittelua rajoittavia tekijöitä ovat Fredrikinkatua kulkeva raitiotielinja ja sen asettamat vaatimukset, muu liikenne ja torin



Kuva Kyläkoski, Kalle 2022.

maalaiset järjestelmät. Suunnittelualueelle tai sen läpi ei ole merkitty naapurikiinteistöjen pelastuspaikkoja tai -teitä. Fredrikinkatua pohjoiseen pyöräilyn tavoiteverkoston mukaan kulkeva pyöräilyn pääyhteys siirtyy Länsi-Helsingin raitiotien suunnittelun seurauksena toisaalle, todennäköisesti Annankadulle, sillä Fredrikinkatu on Bulevardin pohjoispuolelta yhteydelle liian ahdas.

Torin suunnittelu koskettaa useita sidosryhmiä: Punavuoren ja Helsingin asukkaita, torimyymiä, torin reunustojen yrittäjiä ja asukkaita. Erityinen painoarvo suunnittelussa on haluttu antaa toritoiminnan edellytysten säilyttämiselle ja parantamiselle, torikaupan ollessa pidetty ja yli puolen vuosisataa jatkunut toiminto torilla. Myös lukuisat pienet kivijalkaliiketilat ovat torin eloisuuden kannalta merkittäviä. Työn rajaamisen vuoksi sidosryhmiin ei tämän työn puitteissa otettu



Julkisen liikenteen sekä auto- ja pyöräliikenteen reitit

Merkittävät, torin läpäisevät jalankulun reitit

Torille kallistavat kattopinnat sekä nykyiset hulevesikourut

yhteyttä. Torimyynnin tarpeista haastattelin Helsingin kaupunkilaitalon edustajaa, tiimipäällikkö Merja Sorakaria. Ideasuunnitelmassa esitettyä aineistoa voidaan hyödyntää myöhemmissä vaiheissa asukkaiden osallistamisen ja keskustelujen tukena ennen varsinaisen kunnostussuunnittelun aloittamista.

Fredrikintori on ollut viime vuosina esillä kunnostusaloitteiden muodossa. Helsingin kaupungin osallistuvan budjetoinnin OmaStadi-kampanjassa torin kunnostamiseksi on tehty aloitteet vuosina 2019 ja 2021. Viimeisessä OmaStadi-äänestyksessä vuoden 2021 syksyllä Fredrikintorin kunnostaminen sai eteläisessä äänestyspiirissä kuudenneksi eniten ääniä (1 364 kpl) ja se mahtui toteutettavien hankkeiden budjettiin. Aiemmissä äänestyksissä kaupunki on todennut kunnostuksen vaativan historiaselvityksen laatimista.

Suojelutilanne

Selvitysalue sisältyy Helsingin empire-keskustan ja kivikaupungin maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Fredrikintori on määritetty arvoympäristöksi Helsingin kaupunkiympäristön historiallisesti arvokkaiden yleisten alueiden rekisteriin. Rekisterikuvauksen mukaan tori on *"Helsingiläisittäin ainutlaatuinen umpikulmainen tori, jota rajaa yhtenäinen rakennuskanta 1900-luvun alkupuolelta. Kohde liittyy olennaisena osana arvokkaaseen rakennettuun ympäristöön."*⁹² Toria rajaavat sen kaikilta reunoilta asemakaavassa suojeltujen rakennusten rivistöt.

Kaavoitustilanne

Yleiskaavat

Fredrikintorin ympäristö kuuluu kokonaisuudessaan *Kantakaupunki C2* -merkittyy, toiminnallisesti sekoittuneena keskusta-alueena kehitettävään alueeseen.

92 Helsingin kaupungin karttapalvelu 2021.

seen. Kaavan mukaan rakennusten maantasokerrosten kadulle avautuvat tilat osoitetaan ensisijaisesti liike- tai toimitilaksi. Selvitysalueen läheisyyteen on merkitty raideliikenteen yhteystarve (maalainen Tallinnan rata) sekä raideliikenteen runkoyhteys, joka on jo toteutettu Hietalahdenrannan puolelta linjaten Eiranrantaan saakka.⁹³

Yleiskaavan 2016 liiteaineiston *Kantakaupunki-teemakartalla*⁹⁴ Fredrikinkadun Fredrikintorin kohdalle nuolella merkityllä jaksolla *"Keskeisiä nykyisiä ja tulevia alueiden sisäisiä pääyhteyksiä, joiden kävely- ja pyöräilyolosuhteita kehitetään ja selkeytetään. Niillä liitetään laajenevan ja täydentyvän kantakaupungin kävelypainotteiset solmukohdat toisiinsa"*. Torin ympäristö sisältyy kokonaisuudessaan alueeseen, jolle on ominaista sekä katutilaan avautuvat että korttelien sisäpihojen palvelu-, liike- ja toimitilat. Fredrikinkatua pitkin kulkee nykyinen raitiotieverkko.


Maanalaisessa yleiskaavassa (2011) Fredrikintorin kulmauksen läheisyydestä on merkitty kulkevaksi nykyinen rakennettu maanalainen tunneli.


93 Yleiskaava 2016 2020.


94 Yleiskaava 2016 2020.


MERKINTÖJEN SELITYS


Kartan tarkastelualue kuuluu kokonaisuudessaan Helsingin empire-keskustan ja kivikaupungin maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön.


 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY), Museovirasto

 Arvoympäristöt, Helsingin yleisten alueiden arvoympäristöjen inventointi

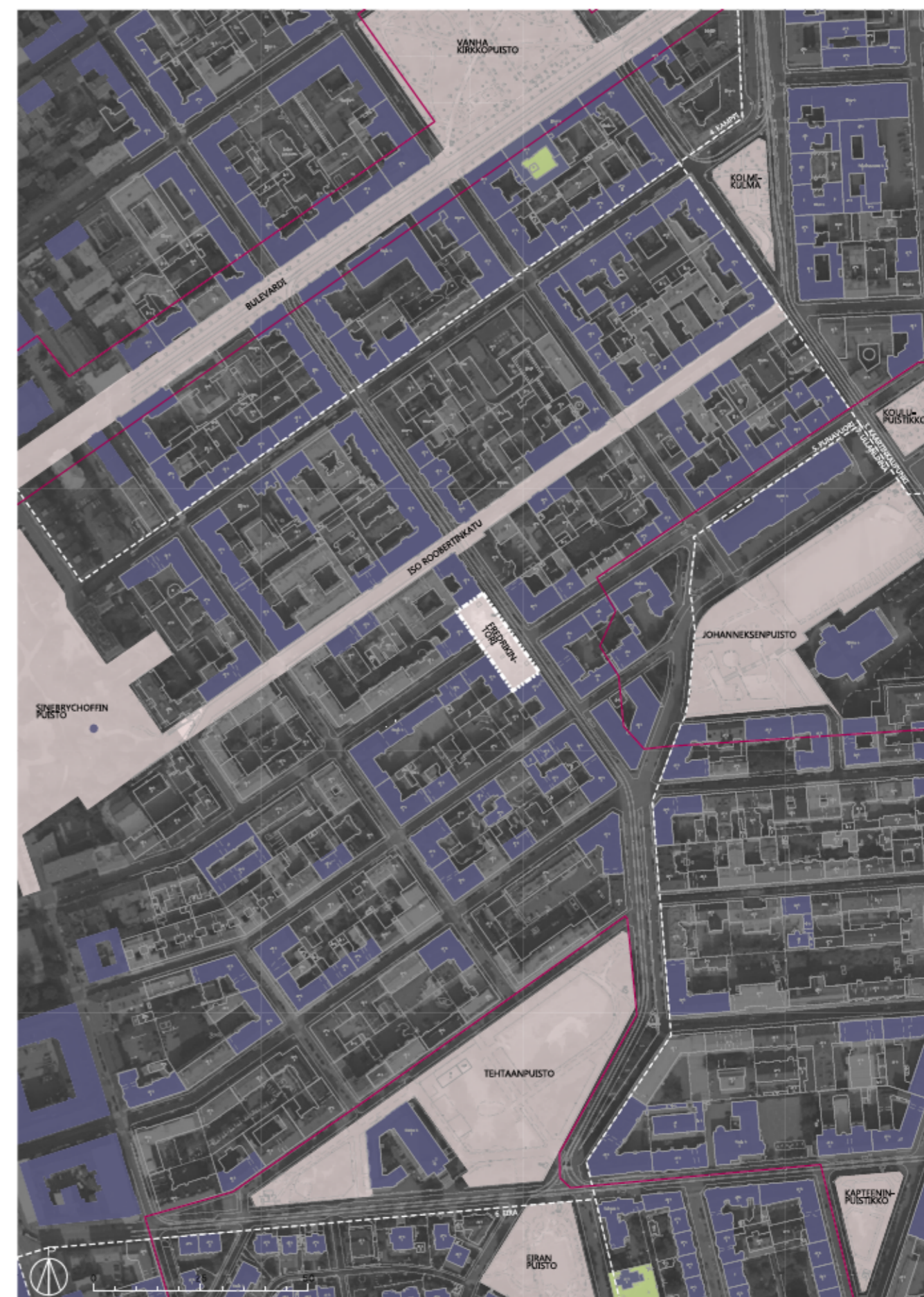
 Asemakaavassa suojellut alueet

 Asemakaavassa suojellut rakennukset

 selvitysalue

 kaupunginosan raja

Kulttuurihistorialliset arvot



Asemakaavat

Fredrikintori sisältyy kokonaisuudessaan asemakaavaan 7962, joka on vahvistettu 14.11.1980. Myös toria sivuavat kadut sisältyvät samaan asemakaavaan. Asemakaavassa tori on merkitty katuaukioksi tai toriksi. Torialueen halki kulkee Punavuorenkadun katualue. Katkoviivalla on merkitty torilta poistuvat, edellisen vaiheen sommitelmassa istutetut alueet.

Ympäröivät korttelit on merkitty asemakaavassa asutokerrostalojen korttelialueiksi A_x ja niiden rakennukset tasaisesti viisikerroksisiksi. Useimmat ympäröivät rakennukset on merkitty kaupunkivalliseksi arvokkaiksi merkinnällä S_0 . Ensimmäisiin maanpäällisiin kerroksiin on sallittu liike-, toimisto-, sosiaalisia palvelu- tai näihin verrattavia tiloja (ρ). Korttelin 111 tontille 2 on sallittu myös seurakunnallista toimintaa palvelevia tiloja (y_s). Suojelupoliisin kortteli kuuluu asemakaavaan 10567 (1998).

Maa- ja kallioperä

Torin ympäristön kallioperä on graniittia. Punanotkon paikkeilla Laivurinkatua pitkin kulkee kallion heikkousvyöhyke.

Fredrikintorin eteläisellä reunalla olevan korttelin pohjamaa on enimmillään 3 metriä paksua täyttömaata. Myös muu lähiseutu on kallion päälle 1–3 metrin paksuudelta täytettyä aluetta.

Puusto

Torin puusto on 40–80-vuotiasta. Pääosa puista on vaahteroita, minkä lisäksi torin pohjoispäädyssä kasvaa yksi halava. Kuntoarvion (2021) mukaan halava ja kitukasvuisiksi suuremman puun alla jäänyt vaahtera tulee poistaa. Kunnoltaan parhaat puut sijoittuvat torin eteläpäättyyn ja pohjoiselle kulmaukselle. Johtotietojen perusteella nykyiset puut ovat liian lähellä maanalaisia johtoja ja putkia: tulevaisuudessa kaivaukset juuristoalueen lähellä voivat aiheuttaa haasteita puiden hyvinvoinnille.

Kuivatus

Torin eteläpuolelle, suurin piirtein Merimiehenkadun paikkeille ja sen suuntaisesti sijoittuu alueellinen vedenjakaaja. Tori kerää pintavalumavesiä pienialaisesti sitä korkeammalla sijaitsevilta Fredrikinkadun jalankulun katualueilta. Lisäksi ympäröivien rakennusten kattovesiä ohjataan torin pinnan kautta hulevesikouruja pitkin kaivoihin. Pintavesiä keräävät hulevesikourut sijoittuvat torin reunoille ja ne kallistavat kohti Punavuorenkadun ajoradan ja edelleen torin koilliskulman hulevesikaivoja. Toripinnalle satava vesi valuu torin kivettyä pintaa pitkin sen koko leveydeltä. Punavuorenkadun ajoradalle sijoittuva kaivo kerää Punavuorenkadun suunnasta valuvat vedet.

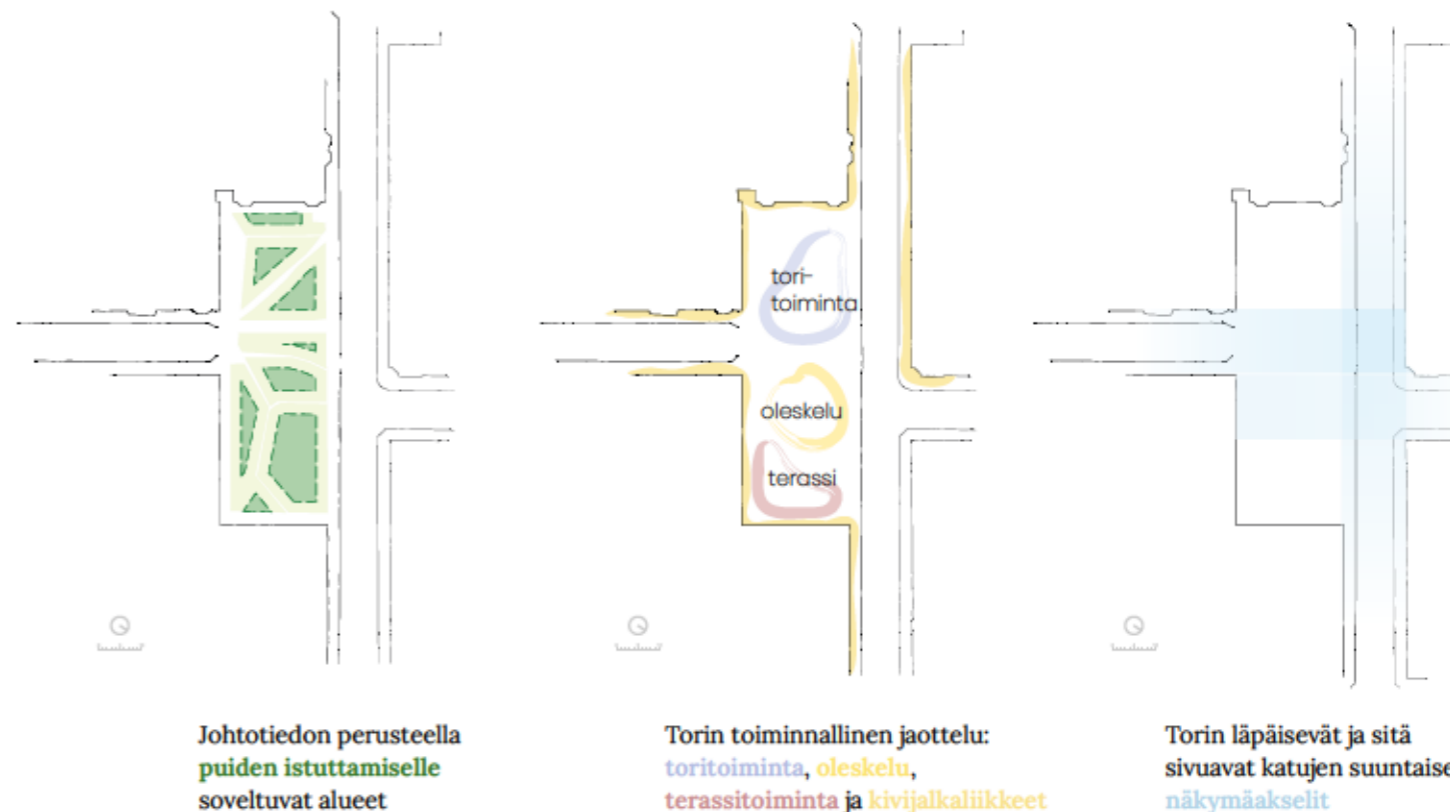
Maanalaiset järjestelmät

Torin alla kulkee lukuisia putkia ja johtoja, kuten vesi-, kaukolämpö-, tietoliikenne- ja kaasujohtoja. Valaistuksen vuoksi torin halki on vedetty useita sähköjohtoja. Työssä johtotietoon on suhtauduttu ohjeellisena, mutta esimerkiksi vesi- ja kaukolämpöputkien on oletettu säilyvän aloillaan.

Toritoiminnan vaatimuksia

Helsingin kaupunkitilaohjeen toreista ja aukioista kertova ohjekortti (2020) kuvaa torin suunnittelussa huomioitavia seikkoja. Suunnittelussa tulee huomioida toritoiminnan ja tapahtumien tarpeet, torin käyttötarkoitus eri vuodenaikoina sekä oleskelumahdollisuudet. Osansa torien ilmeelle antavat kestävätkä päällystemateriaalit, istutukset ja kesäkukat sekä mahdollinen erikoisvalaistus tai taide. Torien pinta on useimmiten kivetty ja sen tulee olla koneellisesti kunnossapidettävä. Torialueen rakenteellinen turvallisuus tulee huomioida ja käyttää esimerkiksi ajoesteitä tarvittavissa paikoissa.⁹⁵

95 Helsingin kaupunkitilaohje 2020.



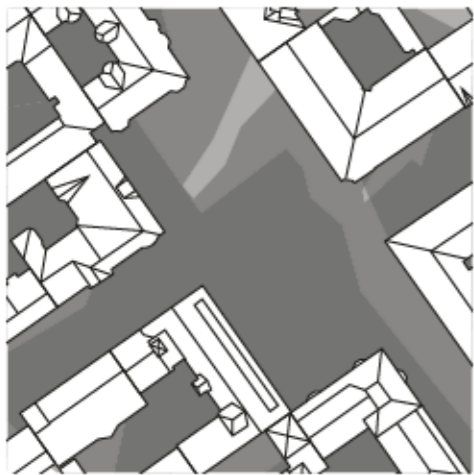
Torimyyntipaikan vakiokoko on 3 x 3 metriä. Teknisiltä vaatimuksiltaan torit tarvitsevat sähkövaraukset ja tapahtumasähköpisteet, vesipisteet, jätehuollon ja jäteviemäriverauksen väliaikaiseen käyttöön esimerkiksi tapahtumien aikaan. Sorakarin (2022)⁹⁶ mukaan jokainen myyntipaikka vaatii sähköliitännän. Purku- ja lastauspaikkojen lisäksi myyjät tarvitsevat pysäköintipaikat autoilleen myyntikojujen läheisyydestä. Torimyyntipaikalle haastavuutta lisäävät päivittäisen teltojen purkamisen vaatimus ja sosiaalitulojen puuttuminen. Torimyyntipaikan kannattavuus ja erityisesti nuoren väestön houkuttelemisen torikävijöiksi ovat Suomessa alan haaste.⁹⁷

96 Sorakari 2022. Henkilökohtainen tiedonanto, 25.2.2022.

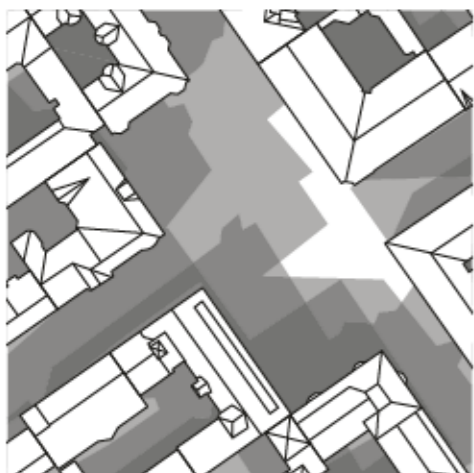
97 Sorakari 2022. Henkilökohtainen tiedonanto, 25.2.2022.



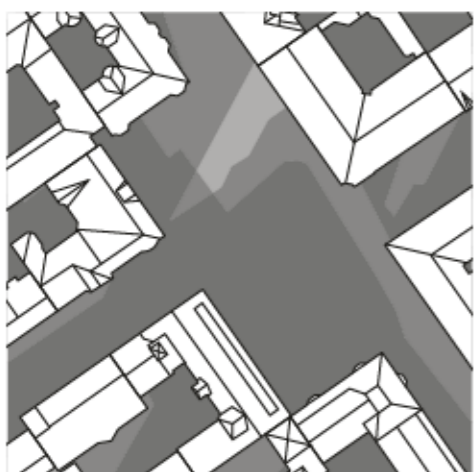
Oikealla: torin pyörätelineet ovat kesäisin täysiä ja pyöriä kiinnitetään puiden runkosuojiiin. Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.



Kevätpäiväntasaus 20.3.2022



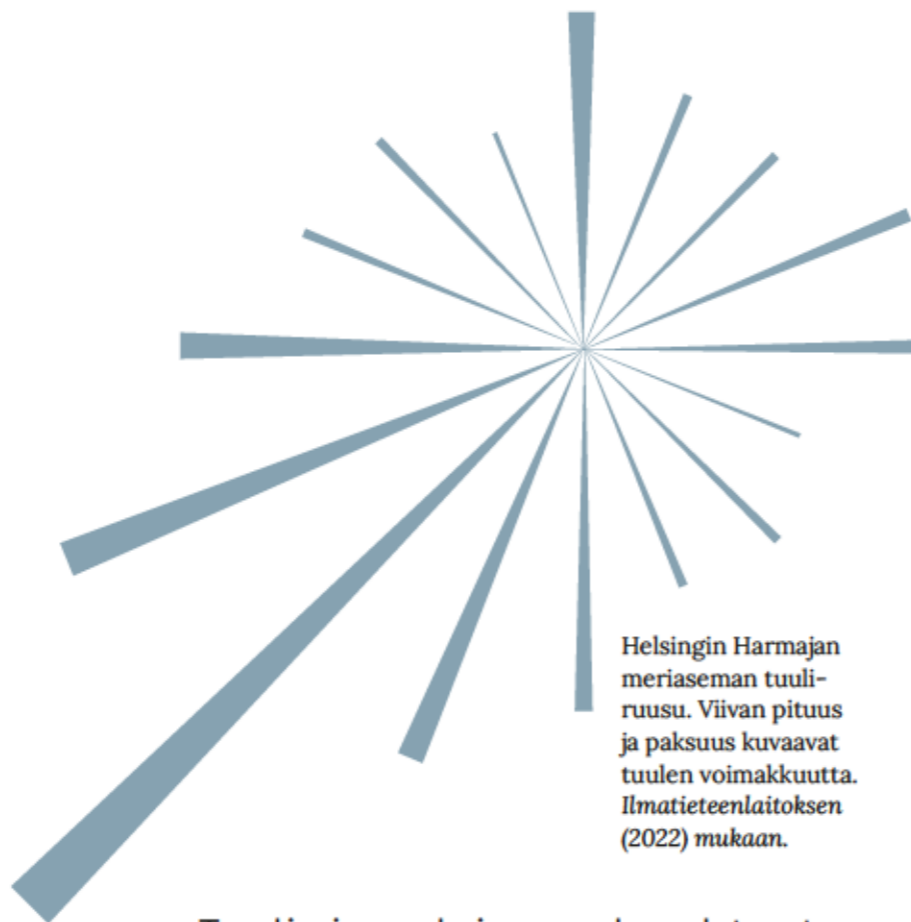
Kesäpäiväntasaus 21.6.2022



Syyspäiväntasaus 23.9.2022



Talvipäiväntasaus 21.12.2022



Tuuli- ja valoisuusolosuhteet

Helsingin Harmajasta laaditun tuuliruusun (yllä) mukaan vallitseva tuulensuunta Helsingissä on lounaasta sekä hieman harvemmin etelän ja lännen suunnilta. Kaikkein harvimmoin tuulen suunta on luoteesta ja kaakosta, mutta välillä tuulee pohjoisesta ja idästä.⁹⁸ Korkea metodistikirkon rakennus suojaa pientä Fredrikintoria lounaisreunaltaan voimakkaimilta tuuilta. Myöskään kylmin pohjoistuuli ei pääse torille suojaavien rakennusten vuoksi.

Toisaalta juuri edellä mainittujen, tuulelta suojaavien rakennusten vuoksi Fredrikintori on usein varjainen. Korkein toria reunustava rakennus on kaakkoisreunan metodistikirkko, joka langettaa suurimman osan vuodesta pitkän varjon torin ylle. Yleisesti tori on valoisimmillaan aamun tunteina, kun aurinko paistaa idän suunnalta. Valo kulkee torille Fredrikinkatua pitkin, osuen etenkin torin pohjoiselle puoliskolle. Keskellä päivää torille pääsee enää kapea valokeila ja iltapäivää kohden tori siirtyy varjoon. Kesäpäiväntasauksen aikaan Ratakadun kulmauksen seutu on läpi päivän valossa, ja luonnollisesti kesäisin tori on huomattavasti muuta vuotta valoisampi. Torille ei kohdistu merkittäviä heijastuksia ympäröivistä rakennuksista. Valoisuusolosuhteet on kuvattu viereisen sivun kaavioissa, joissa kello 9.00, 12.00 ja 15.00 olosuhteet esitetään päällekkäin.

98 Ilmatieteenlaitos 2022.

Näkymät

Nykyisessä torisommitelmassa puut ja kalusteet sulkevat tärkeitä näkymiä torilla. Pohjoisesta pitkin Fredrikinkatua saavuttaessa metodistikirkon tornilla olisi mahdollisuus avautua näkymään rakennuksen kulmalla, aikaansaaden vaikuttavan kaupunkikuvallisen kokemuksen heti torille saavuttaessa. Toria kohti nouseva katupinta ohjaa luontevasti katsetta ylöspäin, mutta nyt torin reunustan puurivistö sulkee kirkon tornin taakseen ja etenkin kesäaikaan kokonaan pois näkyvistä. Jopa yhden puun poistamisella saavutettava vaikutus olisi merkittävä, kun samalla näkymien avaaminen on linjassa sujuvammaksi avattavaan kulkureittiin Fredrikinkadulta Punavuorenkatua kohti. Camillo Sitte (1900/2001) kritisoi 1800-luvun taitteen klassikkoteoksessaan *Kaupunkirakentamisen taide* puiden sijoittamista kaupungin keskustojen aukioille kokonaisuudessaan, vedoten monumentaalisten rakennusten ja naturalististen puiden väliseen ristiriitaan⁹⁹. Fredrikintorin ollessa luonteeltaan hillitty, pelkistettykin, niin tilansa kuin ympäröivien rakennusten koristeellisuuden kannalta, monumentaalinen ei tunnu oikealta sanalta sitä kuvaamaan. Kuitenkin Sitten ajatukset siitä, ettei puiden pitäisi olla näkymien peittona, resonoiivat tässä työssä tutkittujen periaatteiden kanssa.

Käsillä olevan suunnitelman pitkissä katunäkymissä, kuten Ratakadulla, puut ovat julkisivujen edustalle asettuessaan pikemminkin ilahduttava lisä kuin haitta, eikä näiltä näkymiltä puiden poistaminen ole tarpeen. Nykytilassaan merkittävimmän häiriön pitkissä näkymissä aiheuttaa Ratakadun päätteen mainoslaite, jonka jo kehittämisperiaatteissa ehdotetaan poistettavaksi.

99 Sitte 1900/2001, 105–106.



Torin puusto koostuu pääosin vaahteroista. Niiden lisäksi kuvassa taimpana erottuu sinertävälehtinen halava, joka on noin 80-vuotias. Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.

Tilan rajaus

Fredrikintori on helsinkiläisittäin poikkeuksellisesti kulmistaan suljettu, rakennusten väliin rajautunut toriaukio. Muoto antaa torille erityistä arvoa, sillä se on kaupunkitilatyyppissään tunnistettava ja liikenteeltä suurelta osin rauhoitettu aukio. Rakennusten lisäksi maanpinta ja taivas muodostavat torille rajansa; yleisesti taivas hahmottuu noin 3–4 kertaa rakennusten korkeudella¹⁰⁰ ja Fredrikintorin tapauksessa metodistikirkon torni sekä maastonmuoto ohjaavat katsetta ylöspäin.

Sitten (1900/2001) esimerkin mukaisesti metodistikirkko on sijoitettu osaksi korttelirakennetta eikä moderniin tapaan itsenäisesti tyhjässä tilassa seisovaksi¹⁰¹. Sitten tiedetään olleen kirkon suunnittelijan Lars Sonckin (1870–1956) voimakas innoittaja ja mahdollisena voikin pitää hänen vaikutteidensa ulottuneen myös metodistikirkon suunnitteluun¹⁰². Myös Fredrikintorin mitat ja muoto sopivat Sitten (1900/2001) ajatuksiin onnistuneesta kaupunkitilasta: hänestä aukion leveyden ja pituuden tulisi olla vähimmillään niitä reunustavien rakennusten korkeus ja enimmillään kaksi kertaa tämä mitta¹⁰³. Kolmioaukioita Sitte pitää väistämättä epäonnistuneina – minkä mukaan Fredrikintorilla olisi mahdollisuus, yhtenä harvoista Helsingin pienistä aukioista, olla onnistunut kaupunkitila.

100 Zucker, 1959, 7.

101 Sitte 1900/2001, 32–34.

102 ks. mm. Nikula 2006, 69–70.

103 Sitte 1900/2001, 52, 60.



Torin rooli kaupungissa

Helsingissä on seitsemän virallista toria: Kauppatori, Hakaniementori, Hietalahdentori, Fredrikintori, Haagan tori, Töölöntori ja Ylä-Malmin tori¹⁰⁴. Zucker (1959)¹⁰⁵ ryhmittelee torit viiteen arkkityyppiin: suljettu tori, joka on oma itsenäinen tilansa; dominoitu tori, jonka tilalla on suunta; keskusytimen ympärille muodostunut tori, jonka keskiössä saattaa olla esimerkiksi suihkulähde tai patsas; usean torin sarja sekä amorfinen tori, joka vaikuttaa tilana rajattomalta. Luokittelun mukaan Fredrikintori on kaupunkirakenteen sisään sulkeutuva, suljettu tori, jollaisia voi katsoa olevan myös Töölöntorin. Esimerkiksi Kauppatorilla puolestaan tuntuu olevan suunta, mereltä kohti rantaa. Torikojuille luontevan taustan muodostavat muun muassa Presidentinlinnan, Ruotsin suurlähetystön ja Helsingin kaupungintalon rakennukset. Sitten (1900/2001) luokittelussa Fredrikintori lukeutuu leveisiin aukioihin¹⁰⁶.

Fredrikintorin rooli kaupungissa asettuu muiden helsinkiläisten torien rinnalle ja toisaalta alisteiseksi keskusta-alueen suurille toreille. Fredrikintorilta ei ole tarkoitukseen löytää samanlaista tuotevalikoimaa kuin Kauppatorilta tai Hakaniementä. Läheisimmin Fredrikintori samaistuu Töölöntoriin, joka on vilkkaimman keskustan ulkopuolella sijaitseva, oman kaupunginosansa keskus. Töölöntorin asema paikallistorina on Fredrikintoria vahvempi, kenties sen sijaitessa ydinkeskustasta etäämpänä. Sen asiakaskunta on vakiintunutta ja vierai-

104 Helsingin kaupunki 2022.
105 Zucker 1959, 8–17.
106 Sitte 1900/2001, 48.



lee torilla säännöllisesti¹⁰⁷. Toisaalta Töölöntori on kooltaan suurempi, mikä mahdollistaa erilaisia toimintoja kuin Fredrikintori. Suuren koon lieveilmiönä Töölöntori on pitkään toiminut autojen pysäköintialueena.

Helsingissä toreja suunnitellaan uudelleen usein maanalaisen rakentamisen varjolla. Avoin tila kutsuu rakentamaan alleen esimerkiksi pysäköintiä tai maanalaisen liikenteen asemahalleja, mikä on ollut viimeaikaisen suunnittelun lähtökohtana esimerkiksi Töölöntorilla sekä muissa suomalaisissa kaupungeissa. Fredrikintori ei ole pienuutensa vuoksi houkutteleva paikka pysäköintilaitoksen rakentamiselle, mistä seuraava maavaraisuus tarjoaa mahdollisuuksia kasvillisuuden ja puuston kannalta sekä vähentää torin kunnostustarpeita tulevaisuudessa kansirakenteeseen verrattuna.

Kaupungin toreihin verrattuna Fredrikintorin suunnittelussa tavoitteenani on jokapäiväinen arkiympäristön kohokohta sekä paikka sosiaalisuudelle, liiketöiminnälle ja virkistymiselle. Kaupunginosansa keskus, ihmisten kokoontumis- ja tapahtumapaikka¹⁰⁸, toisaalta paikka hengähtää ja rentoutua. Historiallinen ympäristö tarjoaa suunnitelman avulla kaupunkikuvallisesti eheät, viihtyisät puitteet toiminnalle ja tapahtumille.

107 Sorakari 2022, henkilökohtainen tiedonanto 25.2.2022.
108 Lehtovuori (2001, 76) havaitsi 1990-luvulla kaupunkikulttuurin vilkastumista. Kaupunkien ikääntyessä niiden aktiivisuus voi muuttua ja lisääntyä, mille Fredrikintorikin tarjoaa jatkossakin mahdollisuuden.



100

Väestö ja saavutettavuus

Fredrikintori sijoittuu erääseen Helsingin tiiveimmin asutuista alueista. Punavuoren asukasluku on 2010 luvulta alkaen ollut noin 9 000 asukasta, joista vuonna 2020 työkäisiä (16–64 v.) oli 74,6 %. Prosentuaalisessa jakaumassa seuraavaksi eniten oli eläkeikäisiä (14,9 %), nuoria (5,8 %) ja lapsia (4,7 %). Työkäisten osuus on läheisiin osa-alueisiin nähden suuri – lähialueella vain Kampin osa-alueella kyseisen ikäryhmän koko oli suurempi. Muun kuin suomen tai ruotsin kieltä äidinkielenään puhuvia alueella on alle 10 %.¹⁰⁹ Työpaikkoja osa-alueella oli vuonna 2017 yhteensä 7 203 kappaletta¹¹⁰.

Väestön ja työpaikkojen määrän perusteella alueella potentiaalisesti liikkuvia ihmisiä on paljon, mikä lisäksi tori sijaitsee hyvin saavutettavalla paikalla useilla eri liikennevälineillä. Julkisella liikenteellä matka-aika on alle 30 minuuttia aina Taka-Töölön, Ruoholahden ja Kruununhaan etäisyyksiltä saakka, mikä vastaa myös kävelen 30 minuutissa saavutettavia alueita. Luontevalla, noin kymmenen minuutin kävelyetäisyydellä ovat esimerkiksi Kamppi, Kaartinkaupunki, Ullanlinna sekä Munkkisaari. Autolla liikkua parhaat yhteydet painottuvat eteläisiin kaupunginosiin Ullanlinna, Hernesaareen sekä Kamppiin, mutta 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeellä ovat alueet Munkkiniemestä Käpylään ja aina Niittykumpuun saakka.¹¹¹

¹⁰⁹ Sinkko & Mäki 2020, 66, 74, 25.

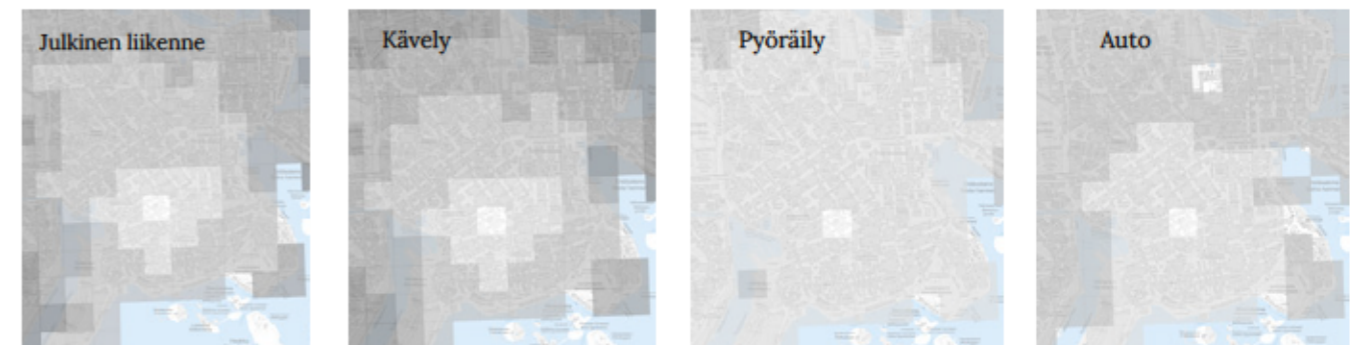
¹¹⁰ Tilastokeskus 2019.

¹¹¹ Helsingin kaupungin karttapalvelu 2022. Saavutettavuus.



Yllä: Punavuorella on paljon ravintoloita, joista harvoilla on Fredrikintorin ravintolan tapaan suuri terassi. Kuva Kyläkoski, Kalle 2021.

Oikealla: Fredrikintorin saavutettavuus eri liikennemuodoilla. Tummempi harmaa kuvaa pidempää matka-aikaa. Otteet Helsingin kaupungin karttapalvelu 2022, Saavutettavuus.



Suunnitelman esittely

Konsepti

Keskiössä konseptin laatimisessa on pienen aukion visuaalisen kiinnostavuuden lisääminen, toisaalta torin ulkoasun rauhoittaminen. Ero kiinnostavuuden ja kaotisuuden välillä voi olla hienovarainen, mutta saadaksesen ymmärryksen kokemuksista ympäristössään ihmisen täytyy kokea tila visuaalisesti tarpeeksi moniulotteiseksi¹¹². Nykyisin Fredrikintori on muutamalla silmäyksellä hahmotettava, rajaukseltaan yksinkertainen kaupunkitila. Se avautuu kulmistaan ja pitkien sivujensa keskeltä suoraan kaduille, mikä heikentää hieman rajautumisen vaikutelmaa. Kokonaisuudessaan tila hahmottuu yhtenäisenä. Torin sisäinen jäsentely puurajauksineen ei tarjoa tutkittavaa tai vaihtelevia näkymiä. *Kiehtovuuden* tai *mysterin*¹¹³ vaikutelma jää uupumaan.

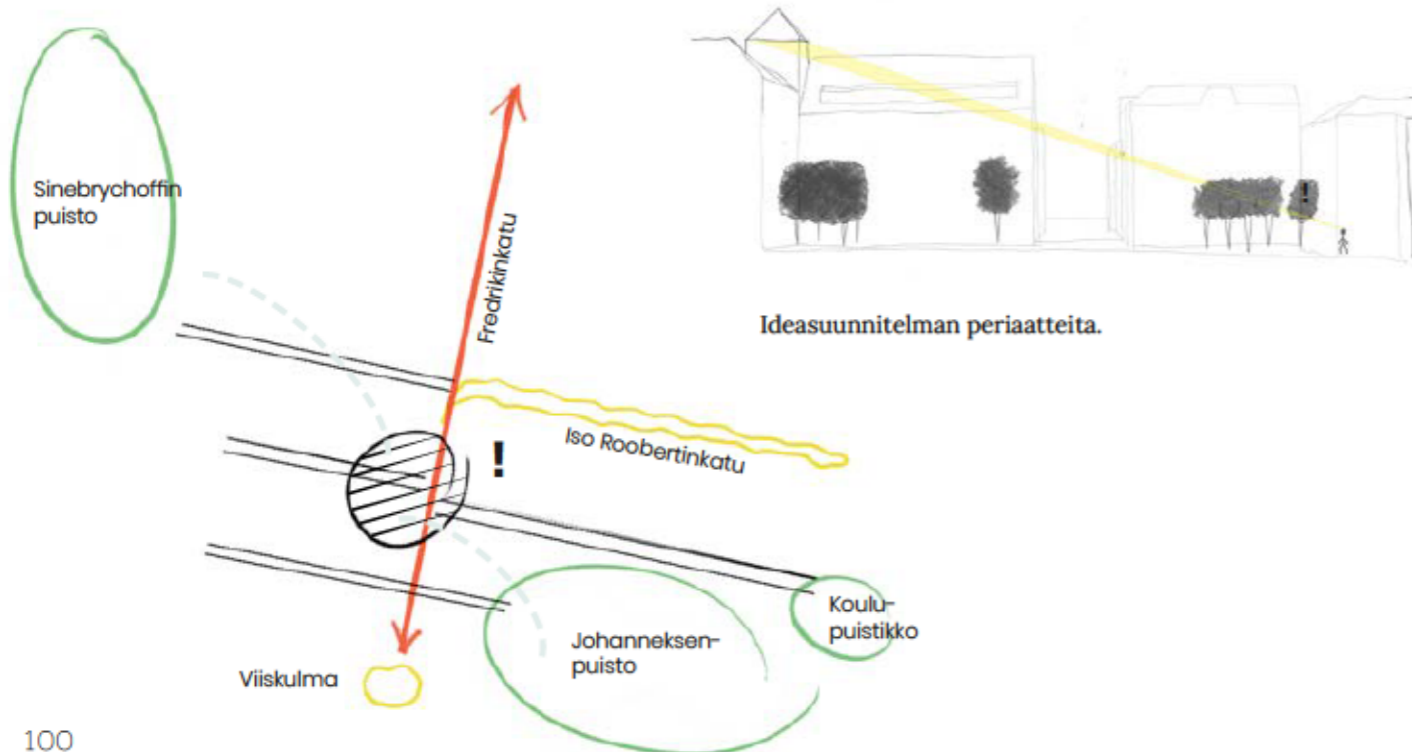
Suunnitelman tavoitteena on luoda torille saapumisen kokemus erottamalla toritila kadusta pintamate-

riaalien, kasvillisuuden ja aukion jäsentelyn keinoin. Torin kohokohdaksi nousee metodistikirkon torni, joka nykyisellään piiloutuu puiden lehvästöjen taakse. Suunnitelman taustalla halusin kuljettaa 1920-luvun kaupunkikuvallisia ihanteita, kuten yhtenäisyyttä, sopivaa epäsymmetrisyyttä, vapaita näkymä- ja liikeakseleita sekä mielenkiintoa lisääviä poikkeamia toritilassa. Rakennusten parina ja viihtyisyyttä lisäävänä elementtinä lehtipuut säilyvät, minkä lisäksi matalaa kasvillisuutta lisätään.

Päämääränä on muodostaa miellyttävän kokoisia, visuaalisesti kiinnostavia tiloja torin sisälle. Tori hahmottuu kokonaisuutena, mutta sieltä on mahdollista löytää nykyistä monipuolisempia paikkoja oleskelulle. Se tarjoaa mahdollisuuden pienten kokoontumisten ja tapahtumien järjestämiseen. Tori on paikka kaikenlaisille käyttäjille. Tärkeää on avoimuuden ja vapaan tilan säilyttäminen, jolloin tori voi palvella nykykäyttäjään ja toisaalta mukautua tulevaisuuden tarpeisiin.

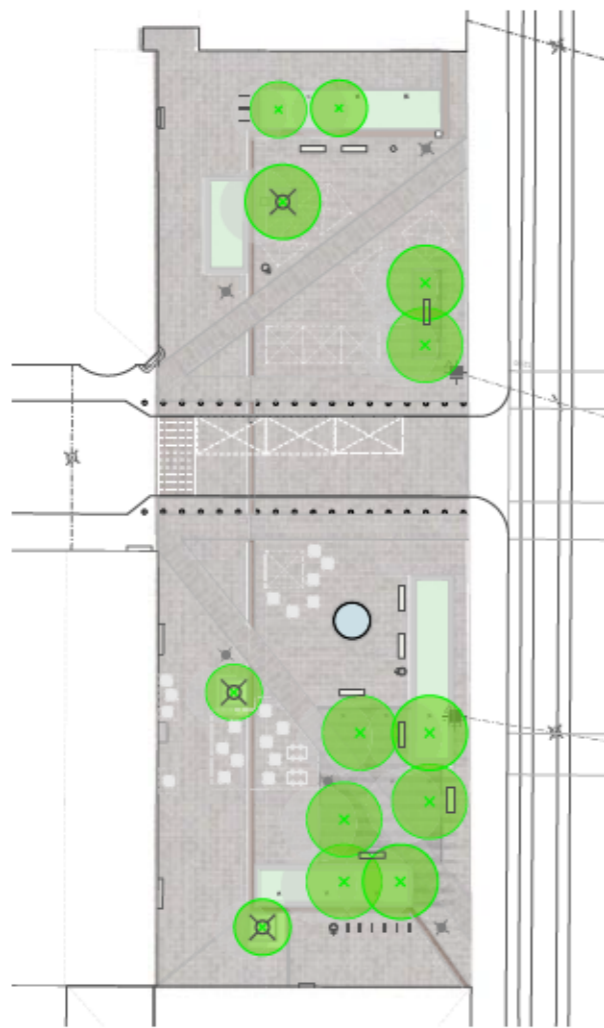
112 Carmona ym. 2003, 132.

113 Carmona, ym. 2003, 139.

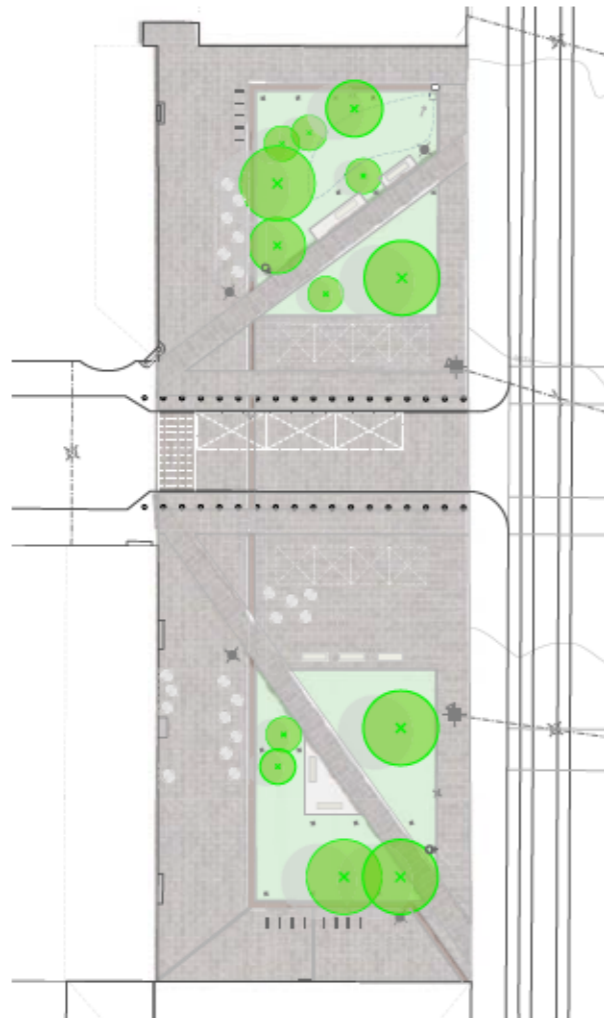


Kuva Kyläkoski, Kalle 2021

Ideasuunnitelmat - torin kehityksen kaksi vaihtoehtoista suuntaa



Ideasuunnitelma
1.0 - kivetty tori



Ideasuunnitelma
2.0 - istutettu tori

Ideasuunnittelu käynnistyi kehittämisperiaatteiden laadintaa seuraten. Määritettyinä olivat kaupunkivallinen näkökulma, kuten pitkät, avoimina säilytettävät katunäkymät, sekä toivotut toiminnot.

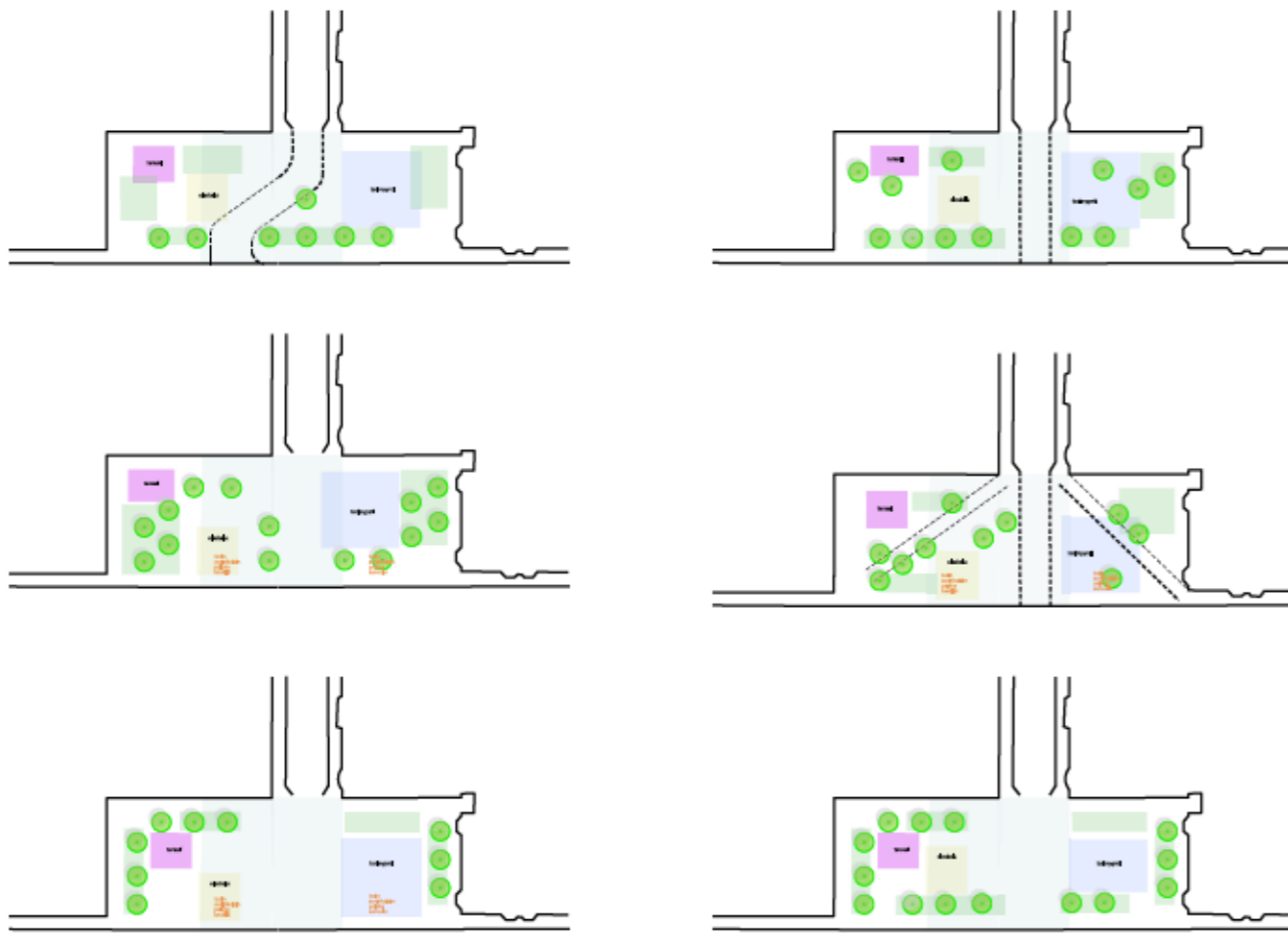
Suunnitteluvaihe alkoi luonnostelulla ja puiden istuttamiselle mahdollisten alueiden selvittämisellä. Kyseessä on huomattavan pieni kaupunkitila, jolloin tilaa myös maan alla on rajatusti. Puita toivottiin tilaustyön ohjausryhmässä erityisesti Fredrikinkadun varteen, jolloin ne näkyvät nykyiseen tapaan kadun pitkässä näkymässä. Torin eteläisellä puolikkaalla tilaa puille oli paremmin, mutta kaikkiaan mahdolliset paikat sijoituvat kauemmas kadusta kuin mitä nykyiset puut ovat. Suunniteltujen puiden latvustot kasvavat silti katutilaan asti näkyviksi.

Työssä halusin keskittyä paikan rooliin ja liikkeen merkitykseen läpi toritilan. Kaupunkisuunnittelija Edmund Bacon (1976)¹¹⁴ korostaa kaupungin suunnittelussa harmonisia tilakokemuksia läpi liikesarjojen. Hän kuvaa myös reittien luontevuutta suhteessa topografiaan sekä liikkumisnopeuden huomioimista tiloja suunniteltaessa, tunteen ympäristön jatkuvuudesta ollessa kaiken ytimessä. Fredrikintorin voi ohittaa usealla eri kulkuneuvolla, joista jokaisella vähintään metodistikirkon tulisi mielestäni olla havaittavissa ympäristön kohokohtana. Suunnittelulla halusin luoda jonkinlaisen siirtymän kadun ja torin välille - saapumisen tunteen toritilaan, mikä osaltaan lisää paikan merkitystä ympäristössään.

Toimintojen sijoittelun ja päänäkymälinjojen hahmottelun kanssa limittäin tapahtunut puuston luonnosteluvaihe antoi yhdenlaiset raamit suunnit-

telulle ja ohjasi osaltaan torin kokonaissommitelman muodostumista. Halusin avata toria hieman kadun suuntaan, kuten se historiallisestikin oli, jolloin torin aurinkoisimmat kohdat tulevat käytettäviksi oleskeluun. Toisaalta järjestelmällisesti sijoitetut puut istuivat luontevasti ruutukaavaiseen korttelisommitelmaan. Kehittämisperiaatteiden johdattamana selvää oli, että istutetut alueet sijoittuisivat torin reunoille ja keskelle jäisi vapaata, yhtenäistä tilaa vaihteleviin ja muuttuviin käyttötarkoituksiin.

Signer (2020)¹¹⁵ on kirjoittanut aukoiden suunnittelussa nykyisin vallitsevista kolmesta metodologista suuntauksesta. Etenkin rajaukseltaan muuttuneita, entisaikojen väljempien paikkojen aukiorajoja on piirretty urbaaniin maisemaan graafisen merkitsemisen metodin (*method of graphic marking*) keinoin. Graafinen merkitseminen voi tarkoittaa aukioalan erottamista ympäristöstään esimerkiksi värein, kuvioin tai muodoin. Toisena tyyppillisenä tapana Signer mainitsee liittämisen metodin (*method of adjoining*), eli aukion laajentamisen liikennealueelle samalla yhdistäen sen reunustavan rakennusrivin edusalueeseen. Vaikka Fredrikintori ei lukeudukaan Signerin mainitsemiin, ajan saatossa muuttuneisiin aukiotiloihin sen rajauksen ollessa selkeä ja muuttumaton 1900-luvun taitteesta asti, voi suunnitelmaehdotukseni lukea Signerin kolmanteen aukiosuunnittelun tyyppiin, aluejaottelun metodiin (*method of zoning*). Siinä aukion pinta on jaettu osaluksiin, jotka erottuvat toisistaan pintamateriaalin, tasoerojen tai kalustuksen ja istutusten keinoin. Tapa jakaa aukiopinta hierarkkisesti antaa tilaa erityyppisil-



le käyttäjäryhmille ja aukion erilaisille käyttötavoille. Hienovaraisesti toteutettuna aluejaottelu säilyttää torin yhtenäisyyden, mutta pilkkoo aukion ihmisen mittakaavaan paremmin sopiviksi paikoiksi¹¹⁶.

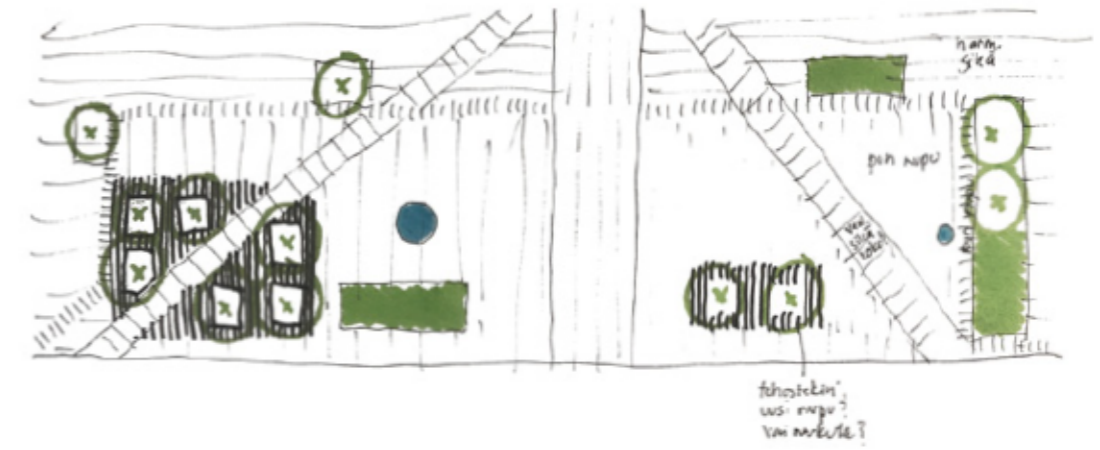
Luonnosvaiheen aikana hylättyjä versioita on useita. Hahmottelin muun muassa Punavuorenkadun kääntämistä mukailemaan historiallista kolmio-puistikon reunaa tai torin järjestelmistä kokonaan ruudukkosommitelmaan. Myös organisoimmin muotoillut vaihtoehdot hylkäsin. Minkään varhaisemman historiallisen vaiheen palauttaminen torille rekonstruktion tapaan ei tuntunut mielekkäältä, sillä niistä ei ole nykypäivään säilynyt juurikaan jäänteitä.

Kunnostussuunnitelmaksi kehitettävän luonnoksen valinta

Lopulta jatkokehitykseen valittu versio karsittiin kahdesta samantyyppiseen pohjapiirustukseen perustuvasta ideasuunnitelman versiosta, jotka on esitetty edellisellä aukeamalla. Toinen luonnos on huomatta-

vasti istutetumpi. Se pohjautuu historiallisiin vaiheisiin, jossa torin reunustat olivat puistikkomaiset ja yli puolet torin nykyalasta oli istutettu. Versiossa puistikot on tuotu nykypäivään suorakulmaisella muotoilullaan ja esittämällä kulmittaiset kävelylinjat puistikoiden läpi. Puut on idealuonnoksessa sommiteltu toisessa puistikossa suoralinjaisemmin ja toisessa vapaamuotoisesti. Pohjoisen puistikon istutetulla alueella on tilaa sadevesien lyhytaikaiseen viivyttämiseen ennen johtumistaan kaivoon. Istutettujen alueiden ulkopuolelle ja kulkureittien varsille jää tilaa tarpeellisille toiminnoille, minkä lisäksi torialueen keskiosassa mahtuu toimimaan muutamia torimyymiä.

Syy jatkokehittävän luonnoksen valintaan oli lopulta henkilökohtainen mieltymys, sillä myös istutetun version olisi luultavasti saanut sopimaan Fredrikintorille hyvin. Päätökseen vaikuttivat nykyisen kivetyn ilmeen säilyttäminen, muodostuvien tilojen suurempi monimuotoisuus sekä suunniteltavien ratkaisujen vaihtelevuus. Halusin keskittyä työssä kiveyksen ja detaljien maailmaan, johon valittu versio tarjosi paremmat mahdollisuudet.



Edellinen sivu: ideasuunnitelman alkuvaiheiden luonnoksia. Suunnittelun alussa toritoiminnan, terassien, oleskelun ja puiden kokonaissommitelmaa etsittiin aluekaavioin.

Yllä: torin tilanjaottelun ja kiveysperiaatteiden hahmottelua. Alueittainen jaottelu tuntui torille luontevalta, mutta kiveyspinnan käsittelyvaihtoehtoja on lukuisia.

Alla: kiveysalueiden tarkempaa luonnostelua. Tavoitteena suunnitelmassa on kiinnostava kiveyspinta joka tukee torin tilallista sommitelmaa.





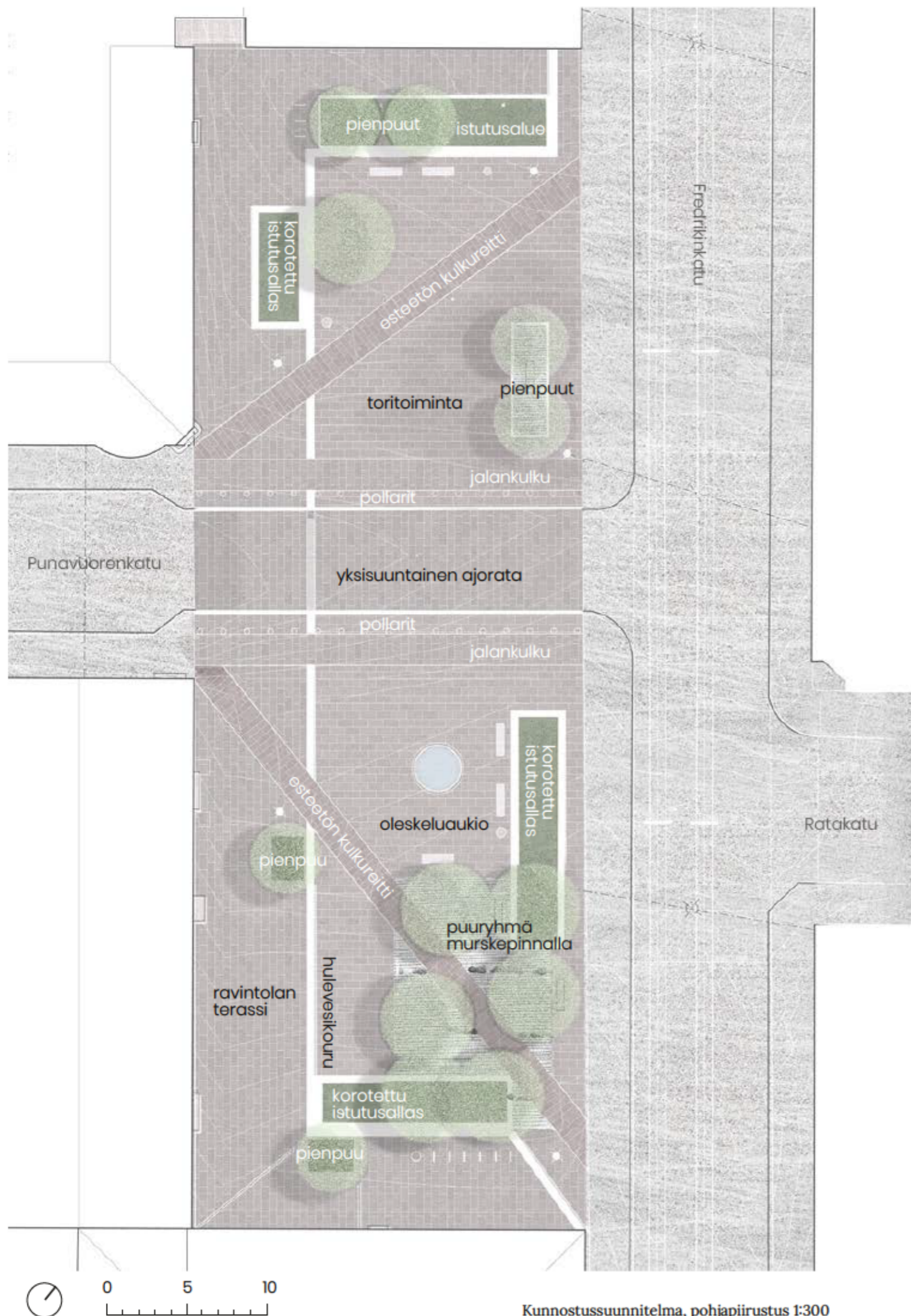
Kunnostussuunnitelma

Fredrikintorin kunnostussuunnitelma pyrkii yhtenäistämään torin olemusta ja muodostamaan siitä viihtyisän, kotoisan ja visuaalisesti kiinnostavan kaupunkitilan Punavuorella. Tavoitteena on aktiivinen, kaikille kaupunkilaisille avoin tila, joka mukautuu erilaisiin tarpeisiin nykypäivänä ja tulevaisuudessa.

Merkittävin muutos torilla on jalankulkijoiden kulkureitien vapauttaminen liikkumiselle sekä oleellisten näkymien avaaminen toritilan läpi. Kulmittaiset reitit Fredrikinkadulta Punavuorenkadulle ovat kävelijöiden useimmiten käyttämiä, mutta nykyisellään reittejä tukkivat niille sijoitetut puut ja kalusteet. Kulkulinjat avataan vapaiksi, jolloin kävelylle parhaat reitit vapautuvat käyttöön. Samalla myös tärkeä päänäkymä kohti metodistikirkon tornia avautuu – tornin näkymisestä huolehditaan etenkin torin pohjoiselta kulmalta katsoen. Fredrikinkatua pitkin liikkussa kirkko pilkahtelee puiden latvusten taustalla.

Torin reunoja kokoavana aiheena on hulevesikoulu, joka kiertää toria suorakulmaisesti. Koulu jakaa toripinnan kahdella: pääasiallisen toiminnan keskusalueisiin ja reuna-alueisiin, jotka muodostavat vyöhykkeen rakennusten edustalle. Tälle vyöhykkeelle sijoittuu istutuksia sekä kalusteita ja valaisimia. Tori on kokonaisuudessaan luonnonkivetty nupukivin, mutta rakennusten reunoilla kiveys on ladottu vastakkaiseen suuntaan kuin torin keskialueella. Kiveyksessä hyödynnetään torin nykyiset nupukivet, minkä lisäksi käytetään uusia, sileämpiä nupukiviä nykyisten betonikivien sijasta. Uusia kiviä käytetään etenkin esteettömillä kulkureiteillä sekä rakennusten edustoilla. Punavuorenkatu kivetään yhtenäisesti torin kohdalla.

Kiveyskuviot noudattelevat kävelijöiden liikkumissuuntia. Torin pienen koon vuoksi pinnat on pyritty pitämään yhtenäisinä ja riittävän laajoina: varsinaista kuviointia en



Havainnekuva Fredrikinkadulta pohjoiseen kohti toria.

halunnut kiveykseen muodostaa. Suuremmilla auki-oilla kiveyskuviointi antaisi ihmisen mittakaavaa¹¹⁷. Valittu, ilmeeltään rauhallinen kiveys ei myöskään luo erityisen voimakasta liikkeen vaikutelmaa, vaan kehottaa enemmän pysähtymiseen ja rauhalliseen liikkumiseen.

Toripinnan kiinnostavuutta lisäävät erilaiset luonnonkivipinnat. Puiden alustoja rytmittävät suurista kenttäkivistä ladotut jonot, jotka raidoittavat latvusten alle jäävää aluetta. Ne hillitsevät kulkua puiden alla ja kutsuvat leikkimään. Puiden juuristoilla käytetään mursketta, joka on värisävyltään lähellä torin graniittipintaa. Kiveykseltä nousevien puiden juuristoilla käytetyt juuristosuojat rajataan lohkoituilla reunakivillä, joiden pinta on muuta kiveystä rouheampi. Laaja nupukiveys on pinnaltaan tasaista ja uudet kivet pintakäsittellään polttamalla.

Vesi

Kivinen hulevesikouru on ilmeeltään rauhallinen elementti, joka muodostaa visuaalisen reunalinjan torin kivetyle pinnalle. Tasaus on suunniteltu siten, että torin pinnat kallistavat loivasti kohti kourua ja

toisaalta tori viettää kokonaisuudessaan pohjoiseen. Kouru on matala ja kulkureittien ylityskohdille lisätään ritiläkannet, jotka ovat esteettömiä. Väritään kouru erottuu hieman tummempana ympäröivästä kiveyspinnasta. Kourun vesiä voidaan johtaa sen ohittamille istutusalueille ja lopulta kouru päättyy hulevesikaivoon. Päätepiirteen läheisyyteen sijoitettu vesiposti, jonka nykyinen kaluste korvataan yksinkertaisemmin muotoillulla, tumman teräksisellä vesipostilla.

Osa vesielementtiä torilla on uusi, keskeisesti sijoitettu suihkulähde. Se muodostaa luontevan koostumispaikan, jonka äärellä istuskelu on viihtyisää aurinkoisessa kohdassa torilla. Itse suihkulähde on ulkopinnaltaan tummaa terästä ja sen muotokieli on pelkistetty. Vesi saa useimmiten väreillä altaan pinnassa luontaisesti tuulen mukana, valuen hiljalleen lähteen ulkopintaa myöden. Tyynellä säällä matalatehoiset, pulputtavat suihkupäät voidaan käynnistää, mikä saa veden elämään. Suihkulähde on perua 1980-luvun suunnitelmasta, jolloin sitä ei koskaan toteutettu. Nyt eleeton allas muodostaa vesiteeman huipentuman torille yhdessä hulevesikourun ja vesipostin kanssa.



rakennusten edusvyöhyke

puuryhmä, kapealatvuksiset, noin 12 metriä korkeat puut

ravintolan terassi

oleskeluaukio

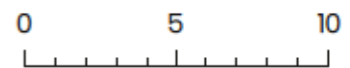
Punavuorenkatu

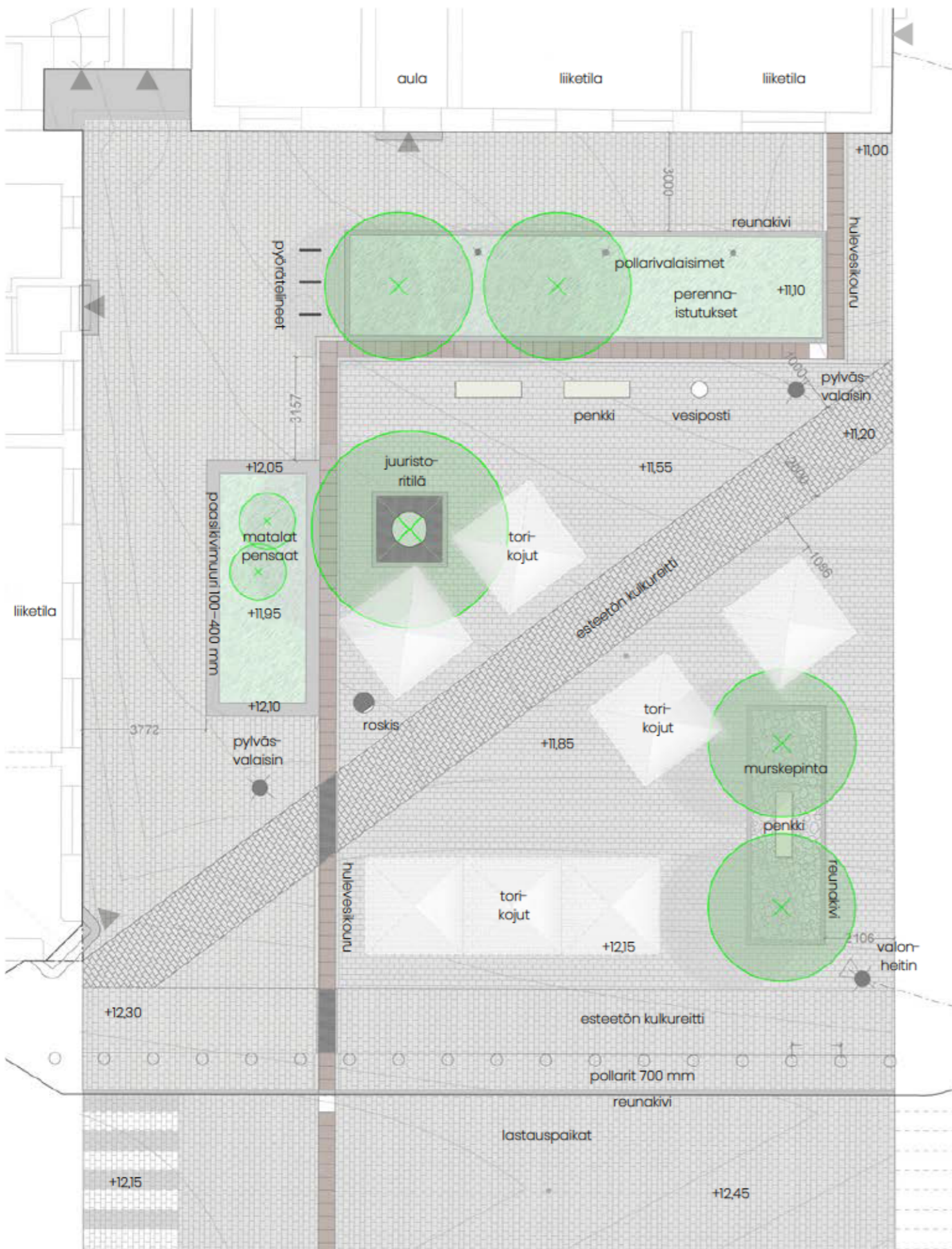
pienpuut, noin 8-10 metriä

toritoiminta

rakennusten edusvyöhyke

Leikkaus C-C' 1:250 Fredrikinkatua pitkin.





Pohjapiirustus 1:150, ote torin pohjoiselta puolikkaalta.



Havainnekuva torin pohjoiskulmalta.

Oleskelu

Whyte (1980) löysi tutkimusryhmineen eniten ihmisiä sellaisilta New Yorkin aukioilta, joilla oli runsaasti istumapaikkoja¹¹⁸. Myös Corbettin (2020) sekä Cooper Marcuksen ja Francisin (1998) mukaan erilaiset istumapaikat vetoavat erilaisiin ihmisryhmiin ja vaihtelevat istuimet sekä istuttavat pinnat, kuten jalustat, muurit tai aidanreunat, ovat aukiosuunnittelussa toivottavia¹¹⁹. Kunnostussuunnitelmassa esitän lisäystä Fredrikintorin nykyiseen penkkien ja istumapaikkojen määrään. Osa penkeistä on esteettömiä ja myös matalat muurit tarjoavat paikkoja vapaamuotoisempaan istuskeluun. Tilanjaottelulla ja penkkien sijoittamisella torille muodostuu erilaisia paikkoja niin rauhalliseen vetäytymiseen kuin ihmisten tarkkailuun vilkkaiden reittien varrella. Whyte (1980) kuvaa ilmiötä *sosiaalisen mukavuuden* termillä,

¹¹⁸ Whyte 1980, 24–28.

¹¹⁹ Corbett 2020, 115–118; Cooper Marcus & Francis 1998, 80.

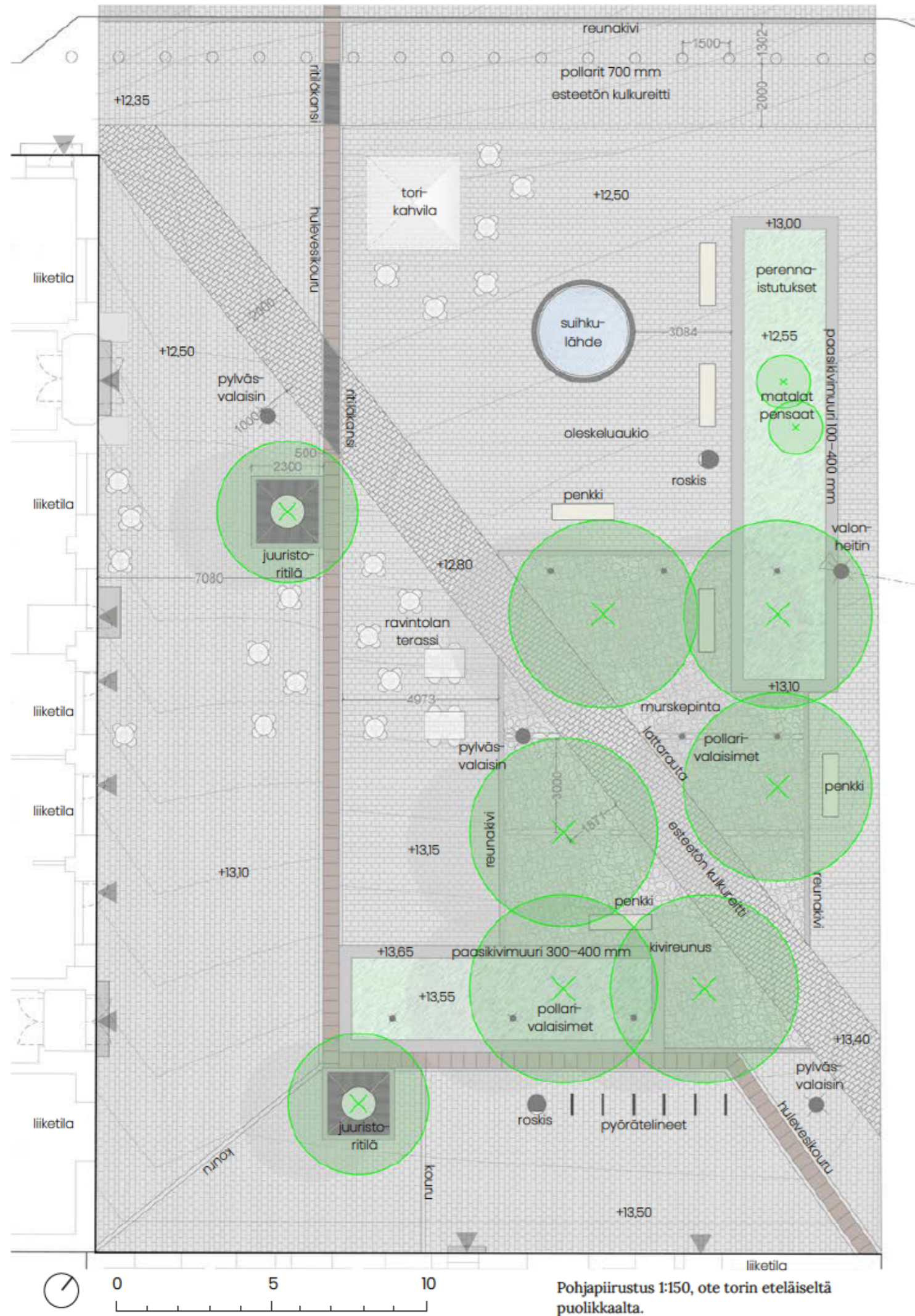
jolloin ihmisellä on vapaus valita haluamansa paikka oleskelulle¹²⁰.

Puusto ja kasvillisuus

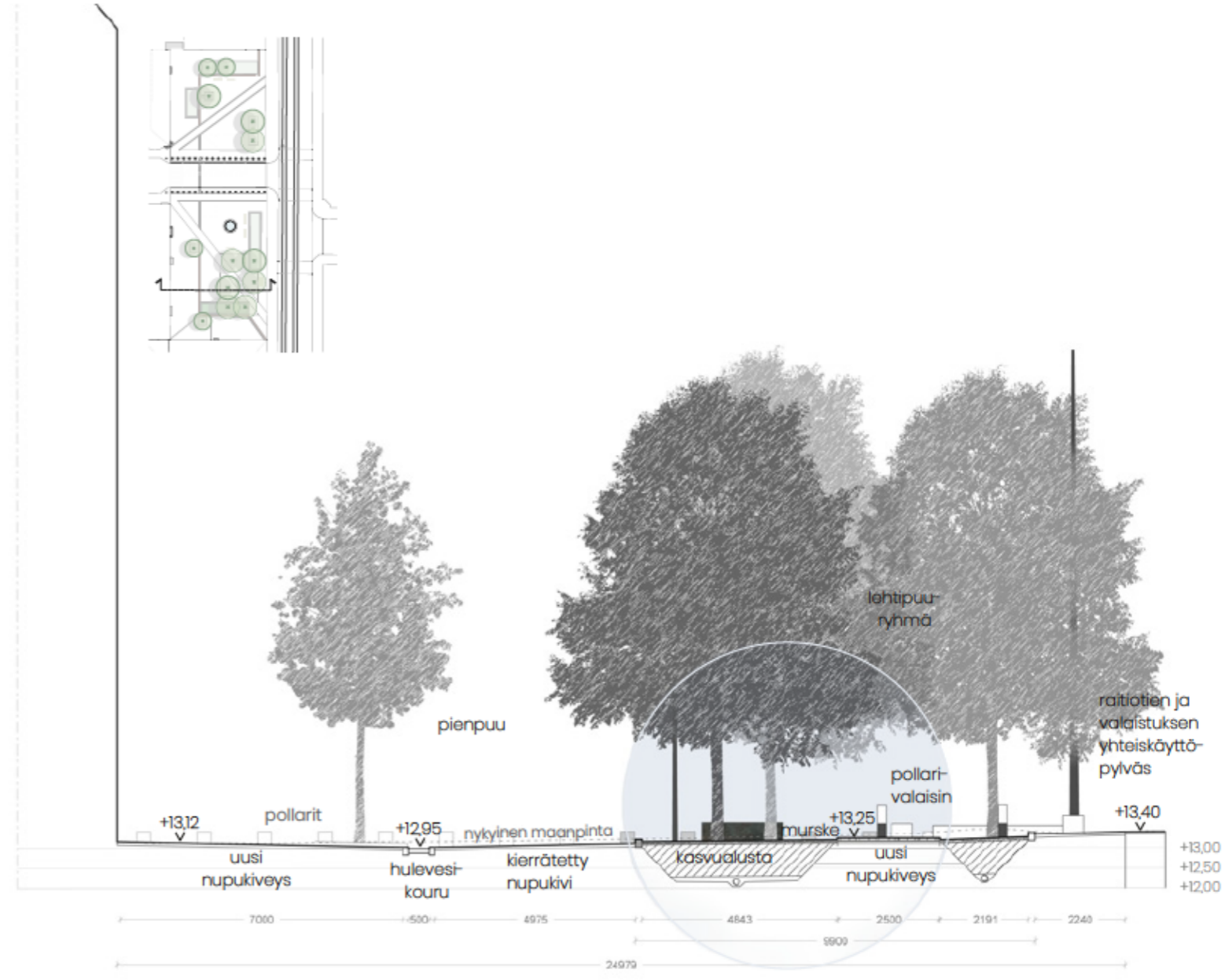
Eteläisen osan oleskelualueen reunustaa tien puolelta muureilla rajattu istutusalue, jolla kasvaa perennoja, maanpeitekasveja, heiniä ja muutama matala pensas. Rajaus rauhoittaa oleskelun aluetta, muttei sulje näkymiä torin ja tien välillä. Kasvillisuus tuo muuttuvaa ilmettä torin vuosirytmiiin ja antaa viihtyisyyttä muutoin kovapintaiselle katuaukiolle. Korotetut istutusalueet rajataan kierrätetyistä paasikivistä rakennetuilla muureilla.

Kestävyyden ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen vuoksi torille on valittu useita puulajeja, jotka tarjoavat suojaa sääilmiöitä sekä ravintoa ja elinympäristöjä kaupunkieliöstölle. Torille on valittu kukkia ja hedelmiä tuottavia lehtipuulajeja. Puulajien valinnassa on huomioitu soveltuvuus katupuuksi

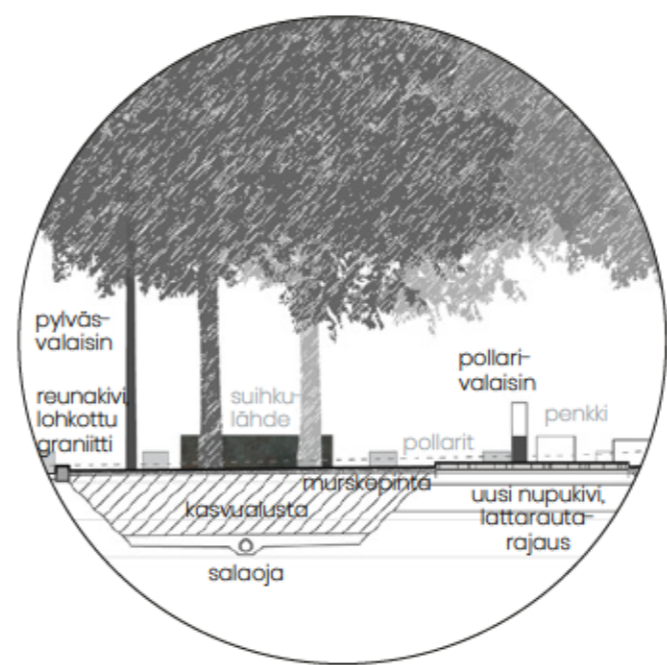
¹²⁰ Whyte 1980, 28.



Pohjapiirustus 1:150, ote torin eteläiseltä puolikkaalta.



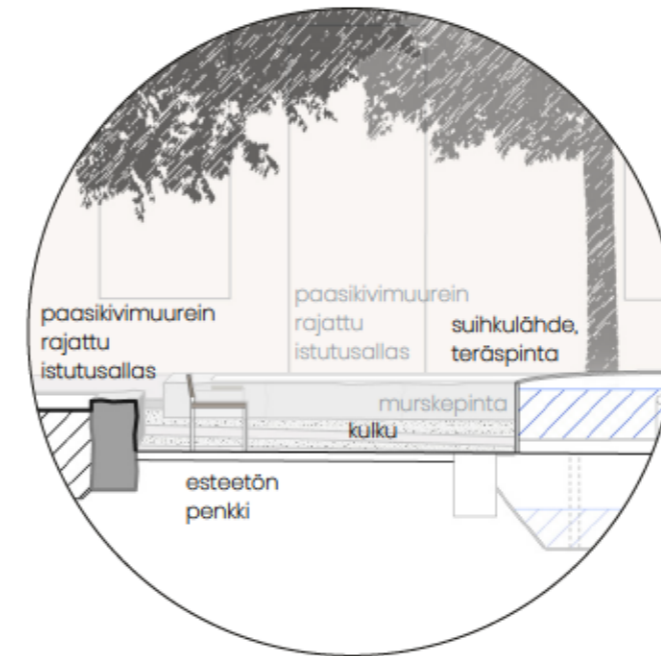
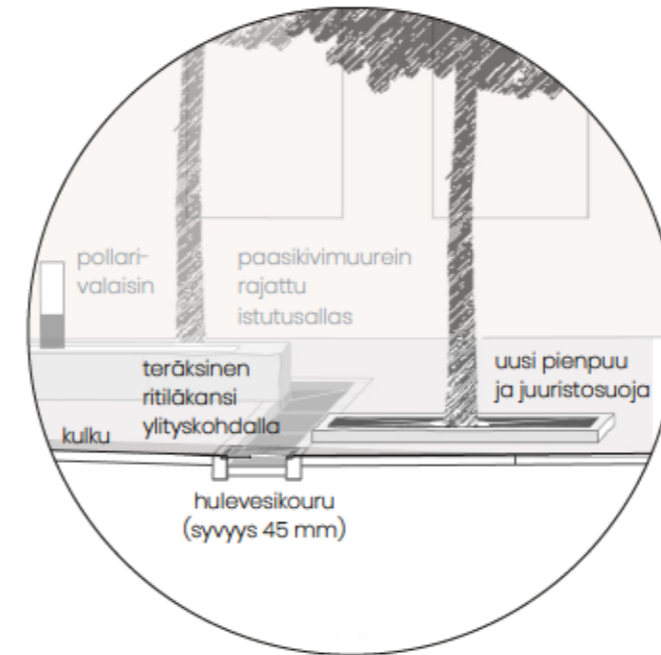
Yllä: leikkaus D-D' 1:150 pohjoiseen torin poikki Punavuorenkadun suuntaisesti. Leikkaus kuvaa puuryhmän halki kulkevaa kulmittaista yhteyttä sekä torin tasausta, joka viettää kohti hulevesikourua.
 Alla: tarkennettu ote leikkauksesta D-D' 1:100.



raitiotielinjan läheisyyteen, missä leikkaaminen on usein välttämätöntä. Valitut lajit sietävät suolaa ja soveltuvat kantavassa kasvualustassa kasvatettaviksi¹²¹. Puuryhmään valittu puulaji on korkeampi, noin 12 metrin ja kapealatvuksinen. Puut istutetaan niin tiheästi, että ne muodostavat kasvaessaan selvän ryhmän. Toriaukion reunoilla kasvavat puut ovat matalampia pienpuita, joiden korkeus on alle 10 metriä. Puulajeiksi on ajateltu puuryhmässä lehmuksia *Tilia cordata* 'Rancho' ja pienpuina turkinpähkinäpensaita *Corylus colurna* sekä mustamarjaorapihlajia *Crataegus douglasii*, jotka kaikki sopivat katupuiksi. Torilla kasvoi aikoinaan typpöorapihlajia, mistä uudet orapihlajat ovat muistumana.



Leikkaus E-E' 1:150 torin poikki Punavuorenkadun suuntaisesti. Leikkauksessa näkyvät istutettavat puut, paasikivimuurialtaat sekä uusi suihkulähde ympäröivine penkkeineen.



Yllä: leikkauksen E-E' 1:75 tarkennukset sadevesikourun ylityskohdasta ja suihkulähteen ympäristöstä.

Hulevesikourun ylityskohdilla on tumman teräksiset ritiläkannet, jotka mahdollistavat esteettömän kulun torin halki. Kansien yksityiskohdat ovat yhtenäiset juuristosuojien ja suihkulähdettä ympäröivän suojakannen kanssa.

Suihkulähde on pinnaltaan tummaa terästä, jota pitkin vesi saa valua yli altaan reunoilla. Ulkopinnan kautta vesi valuu suojakannen läpi altaan alaiseen säiliöön, josta pumppu tuo sen takaisin altaaseen. Suurimman osan ajasta pumppu ei ole päällä, ja vesi saa väreillä tuulen vaikutuksesta luontaisesti. Lähteen ympäristöön sijoittuu useita penkkejä, jotka paasikivimuurein rajattu istutusalue erottaa kadun hälinästä.

Terassit ja torimyynti

Eteläiselle puolikkaalle sijoittuu ravintolan terassille varattu alue. Suurin osa asiakaspaikoista on torin avoimella pinnalla, mutta myös reunalla kasvavien puiden tunnelmallisiin varjoihin mahtuu muutamia pöytiä. Rakennuksen seinusta otetaan terassikäyttöön. Terassialuetta on siirretty nykyisestä hieman etelään, jolloin se piilottuu paremmin Ratakadun näkymäakselilla. Alue on joka tapauksessa melko varjainen, joten terassin siirto ei vaikuta suuresti sen valo-olosuhteisiin. Torikahvila sijoittuu aurinkoisen oleskeluaukion reunalle.

Torin pohjoisella puolikkaalla on edelleen tilaa torimyyntiin, jonka edellytyksiä suunnitelma pyrkii parantamaan. Alueella on paikat noin seitsemälle torimyyjälle, minkä seurauksena torista tulee entistä tiiviimpi myyntipaikka. Penkit torikojujen läheisyydessä kutsuvat pysähtymään. Diagonaalit kävelylinjat jatkuvat torikojujen lävitse ja talvisin vapaita myyntipaikkoja voi käyttää lumen varastointiin. Muuttuvassa tilanteessa, jossa torimyynti vähenee nykyisestä, torin pohjoista puolikasta voidaan hyödyntää myös pienille terasseille tai tapahtumille.

Torilla liikutaan pääasiassa jalan. Julkisella liikenteellä tai autolla saapuvat jättävät kulkuvälineensä ennen torille saapumista ja pyörät pysäköidään torin reunoilla sijaitseviin telineisiin, joiden määrää on suunnitelmassa lisätty. Punavuorenkadun reunustoille pystytetään pollarit, jotka estävät autojen ajon toripinnalle. Nykyiset pysäköintipaikat kadulla on muutettu lastauspaikoiksi, jolloin autot eivät päivisin ja iltaisin riko tärkeitä näkymiä kohti kirkon tornia.



- hulevesikouru
- paasikivi-muurein rajattu istutusalue
- terassialue, kierrätetty nupukivi
- kulkureitti, uusi nupukivi
- oleskeluaukio, kierrätetty nupukivi
- torikahvila-varaus
- Punavuorentie
- kulkureitti, uusi nupukivi
- toripaikka-varaus
- kulkureitti, uusi nupukivi
- torialue, kierrätetty nupukivi
- hulevesikouru
- reunakivin rajattu istutusalue

Leikkaus F-F' 1:200 pitkittäin torin halki. Tori viettää kokonaisuudessaan pohjoiseen, mutta toimintojen ja kulkureittien alueille on muodostettu tasaisempaa tilaa.

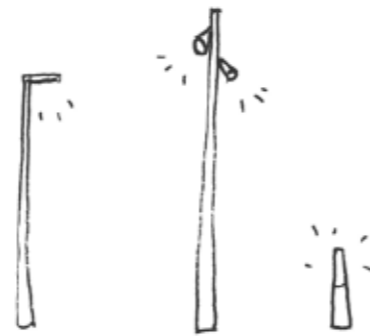




Valaistus ja tekniset rakenteet

Valaistuksen tavoitteena on tunnelmallisuus, turvallisuus ja esteettömyys. Pääkulkureitit valaistaan kirkkaimmin, jotta esteettömyyden vaatimukset täyttyvät. Valaistuksen suunnittelussa pyrin monikerroksiseen valoon, joka on peräisin pylväsvalaisimista, valonheittimistä ja pollareista. Julkisivuväläistusta toteutetaan näyteikkunoiden sekä liikkeiden kylttien valaisun ja Fredrikinkadun varren asuintalon kulma-aiheen korostevalaistuksen kautta. Valaistus suunnitellaan valaisinlaitteiltaan mahdollisimman vähäeleisesti.

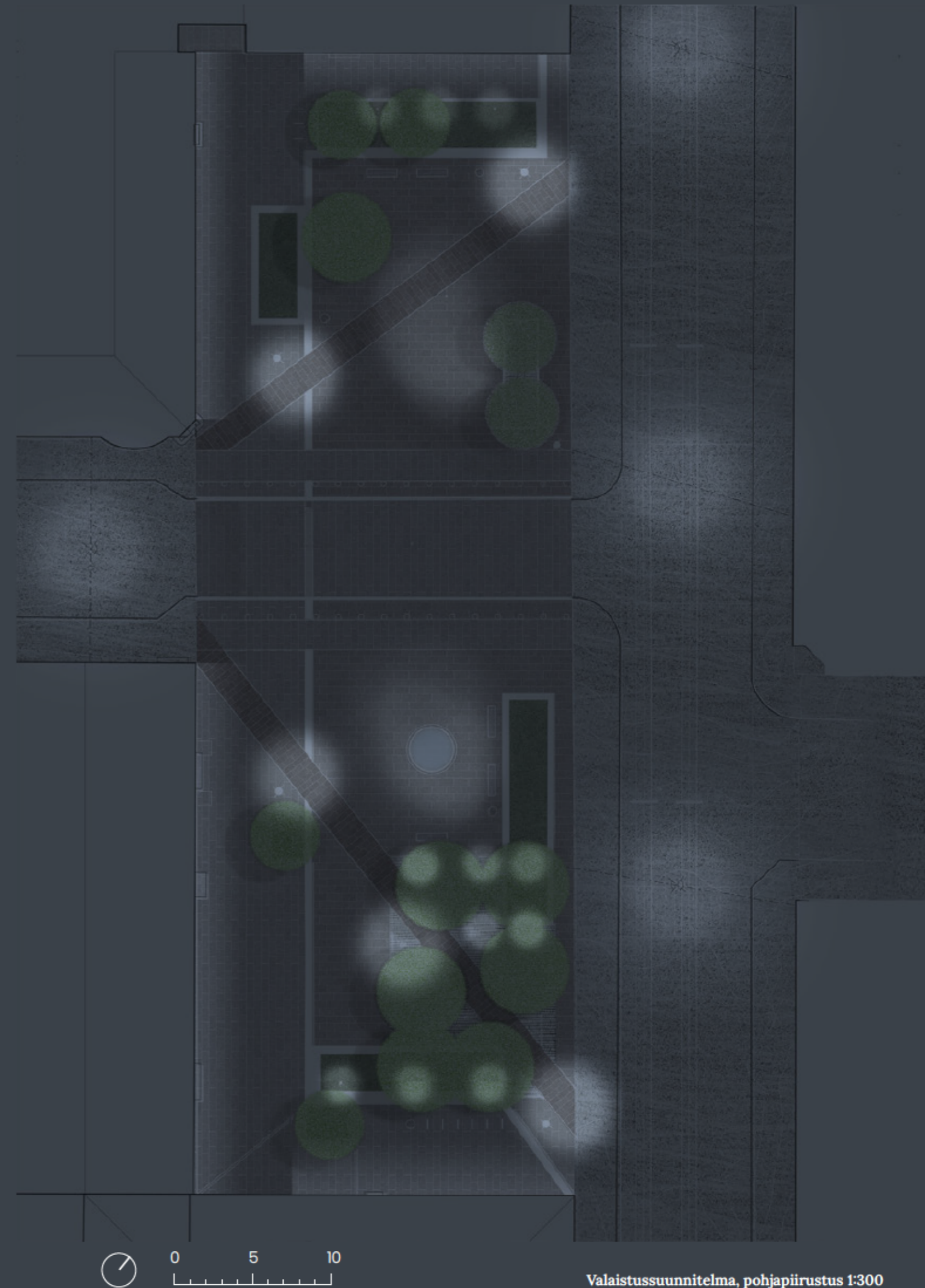
Raitiotien ja katuvalaistuksen yhteiskäyttöpylväisiin kiinnitetyt valonheittimet suunnataan torin keskialueille sekä puiden latvustoon. Valaistus pidetään tarpeeksi himmeänä, ettei häiritseviä heijastuksia tai liiallista kajastusta synny ympäröiviin asuinrakennuksiin. Häiriövalon minimoimiseksi käytetään alaspäin suuntautuvia tai pintoja valaisevia valaisimia. Kulmittaisten kulkureittien varsille sijoittuu muuta-



Yllä: luonnos torin valaisintyypeistä. Tavoitteena ovat eleettömät, ilmeeltään klassiset valaisimet, joita käytetään kolmea eri tyyppiä. Pollarivalaisimen yläosa on kokonaan valaisevaa pintaa.

Ylinnä: kuva köydenpunontaan käytetyistä puuseipäistä avoimella maalla. Järjestelmälliseen riviin asetettuja puita käytettiin estämään kiertävän köyden likaantuminen maassa (ks. esim. Vuorio 2021). Kuva Setälä, Vilho 1912. MVKA.

Viereinen sivu: torin valaistuksen yleissuunnitelma. Valaistus koostuu himmeää valoa antavista valonheittimistä, reittejä reunustavista pylväsvalaisimista sekä tunnelmaa ja rytmiä luovista pollarivalaisimista. Liiketiloi-
sta kajastaa öisinkin valoa.



Valaistussuunnitelma, pohjapiirustus 1:300



Viereinen sivu: valaistuksen tapoja torin ympäristössä. Liiketilojen valot, valomainokset ja Fredrikinkadun ja Ratakadun kulmatalon valaiseminen tuovat tunnelmaa torille.

Yllä: näkymä terassin kohdalta pohjoiseen havainnollistaa torin valaistuksen tapoja. Valonheittimet ja pylväsvalaisimet antavat pehmeää yleisvaloa ja valopilkkuina erottuvat pollarivalaisinten rivistöt.

mia pylväsvalaisimia, jotka luovat tunnelmallista valoa ja ohjaavat kulkua torin pääreiteillä. Aukion päätyjen läheisyydessä istutusalueille sijoittuu riveittäin matalia pollarivalaisimia, joiden luoma valo kajastaa kasvillisuuteen ja asuinrakennusten edustoille. Valaisinrivistöt saavat perussommitelmansa köydenpunontaradoilla käytetyistä puuseipäistä, jotka asetettiin pitkiin riveihin (ks. kuva s. 120). Historiassa paikalla kulkenut Ratakadun köydenpunontarata saa näin muistuman torilla.

Tekniset rakenteet on pyritty sijoittamaan mahdollisimman huomaamattomiin paikkoihin. Rakenteet pyritään jatkossakin ryhmittelemään yhteen ja integ-

roimaan mahdollisuuksien mukaan toisiinsa.

Mainoslaitteet siirretään pois torilta kaupunkikuvallisista syistä. Uusia, suuria valomainoksia ei sallita. Yksittäisten ravintoloiden tai liikkeiden valomainoksia saa sijoittaa vain julkisivuihin. Punavuorenkatu 2:ssa erillisiä valomainoksia ei sallita, vaan liikkeiden nimet näkyvät kivijalan ikkunarivistön yläpuolella olevilla, nykyisillä mustilla kaaripohjilla. Punavuorenkadun puoleisiin rakennuksiin saa asentaa vain julkisivun suuntaisia mainoskylttejä; Fredrikinkadulla sallitaan myös julkisivusta ulkonevat mainoslaitteet.

11 Yhteenveto ja päätelmät

Diplomityöllä saavutettiin päämäärä selvittää Fredrikintorin syntyhistoriaa ja sen historiallisia vaiheita 1800-luvulta alkaen. Torin syntyyn ovat suurelta osin vaikuttaneet paikan ominaisuudet, tietty sattumanvaraisuus ja alueen luontainen kehittyminen. Virallinen syntyäika on vuosina 1894–1895.

Nykypäivään torin aiemmista vaiheista säilyneitä elementtejä on hyvin rajallisesti. Ympäröivät rakennukset ja tilanrajaus edustavat pysyvintä torilla. 1800-lukua edeltänyt maisemarakenne on havaittavissa hienovaraisesti lähialueen topografiassa. Historiaselvityksen tulokset pohjautuvat laaja-alaiseen kirjalliseen ja kuvalliseen lähdeaineistoon, joten sitä voidaan pitää luotettavana. Historiallinen aineisto on toki aina objektiivisesti väritynyttä ja kertoo yhden näkökulman paikan menneisyyteen. Kartat ja valokuvat ovat lähteistä subjektiivisimmasta päästä – ne paljastavat asioita, joita kuvaaja ei ole ehkä huomannutkaan. Todennäköisesti tori muotoutui selvityksen esittämällä tavalla ja ajanjaksolla.

Historiallisen selvityksen pohjalta työssä esitetään torin arvot ja kehittämisperiaatteet. Arvojen määrittämisessä toria pyrittiin tarkastelemaan etenkin arkkitehtonisista ja maisema-arkkitehtonisista näkökulmista, lähtökohtana Helsingin kaupungin raportin *Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet (2008)* käsitteistö. Arvojen ja kehittämisperiaatteiden määrittäminen oli haastavaa ja etenkin jälkimmäisten työstämistä voisi jatkaa edelleen. Käyttötarkoituksesta riippuen periaatteet voi laatia hyvinkin yksityiskohtaisesti ja käytännönläheisesti, mutta diplomityön rajauksessa pyrin esittämään ne melko yleispiirteisesti.

Teoreettisesti historiallisen ympäristön kunnosta-

misen voi tehdä usealla tavalla. Fredrikintorin tapauksessa rekonstruoiva käsittely olisi keinotekoinen, vaikkakin historiallisen suunnitelma-aineiston määrän kannalta luultavasti mahdollinen. Toisaalta torin nykytila on seurausta historiallisia elementtejä sääli-mättömästä kunnostuksesta, jossa tori remontoitiin 1980-luvulla perin pohjaisesti. Torin suunnittelun aikana mietin monia kysymyksiä, kuten onko toriin tarpeen suhtautua historiallisena arvokohteena, vaikka sen historiasta ei ole säilynyt tähän päivään juuri mitään? Suunnittelun eri vaiheissa kysyin itseltäni, olisiko torin kunnostus mahdollista suunnitella täysin vapaasti uudelleen? Miten kerättyyn historiatietoon tulisi suhtautua? Lisähaasteen tulkinnalle antoi torin syntyvän suunnittelemattomuus ja selvitystyöstä huolimatta säilynyt suunnitteluratkaisujen syvempien perusteiden tuntemattomuus, jolloin mitään torin vaiheista ei liene mahdollista nostaa esiin erityisen merkittävänä. Lisätieto suunnitelmien tarkoituksista ja suunnitteluratkaisuihin johtaneista seikoista olisi kiinnostava löytö, mutta työn puitteissa tästä aiheesta ei saatu juurikaan tietoa.

Torin toiminnallisuus on kehittynyt ajan saatossa ja esimerkiksi vakinaisempi torikauppa alueella on muodostunut noin 1950-luvulta alkaen. Ensin paikalla oli liikuteltavia kioskeja ja sittemmin myyntikojuja. Torikauppa ei Fredrikintorilla ole ollut kauppatoreille tyypillistä, konkreettisten arjen tarpeiden täyttämistä¹²², vaan pikemminkin satunnaista syötävän ja virvokkeiden ostoa. Tulevaisuuden näytettäväksi jää, miten torikauppa voi mukautua ja kehittyä edelleen

ajan uusia vaatimuksia vastaavaksi – ja miten Fredrikintori uusiin tarpeisiin soveltuu.

Laajemmalti ajatellen tori on ilmentänyt 1900-luvun pienten kaupunkipuistikkojen kehitystä Helsingissä. Se on saanut taipua liikenteen tarpeisiin ja toisaalta muodostanut pienen virkistyspaikan keskellä Punavuoren kortteleita. Tori vaikuttaisi historiassa olleen enemmänkin katuaukio tai istutettu kadun osa, kuin puisto. Silti vain nykyasussaan maanpeisteistutuksia ei siellä ole. Tori on käynyt läpi kiinnostavan, ikiliikkujamaisen kehityssarjan, jossa istutetut alueet ovat muuttaneet muotoaan ja lopulta hävinneet. Kenties tulevaisuuden kaupungissa istutetuille osille on taas tarvetta.

Uskon, ettei nykyisin mitään tulisi suunnitella ilman näkemystä tulevaisuudesta ja siitä, mitä suunnittelukohte voi ilmastonmuutokseen sopeutumisessa antaa. Fredrikintori on kooltaan niin pieni, ettei sillä ole potentiaalia suurien kattovesimassojen pitkäaikaiseen viivyttämiseen tai imeyttämiseen. Kaupunkipuut toki antavat varjoa, tuulensuojaa ja tekevät luonnostaan osansa hulevesien hallinnassa. Suunnitelmani anti on viihtyisä ympäristö kaupungissa asuville ihmisille sekä kaupunkipuuden ja kasvillisuuden muodostama elinympäristö muille lajeille, kuten linnuille ja selkärangattomille. Hyödyntämällä istutuksissa kukkivia ja marjoja tai pähkinöitä tuottavia lajeja voidaan tarjota ravintoa kaupunkilajistolle. Fredrikintori hyötyisi yhteydestä muihin viheralueisiin esimerkiksi katupuuden muodostamien käytävien kautta.

Suunnitteluvaiheessa haastavinta oli torin pieni koko yhdistettynä lukuisiin teknisiin rakenteisiin ja luvattomaan pysäköintiin toripinnalla. Pohjimmaisena tavoitteenani oli läpi prosessin torin kaupunki-

kuvan yhtenäistäminen ja viihtyisyyden lisääminen. Ristiriitoja synnyttävistä tavoitteista esimerkin tarjoavat muun muassa puut: toisaalta niistä pidetään, mutta samalla ne varjostavat entisestään varjoisaa toria. Terassit sopivat hienosti paikalle, mutta niistä eteläisimmäksi sijoittuva jää väistämättä kirkon varjoon suureksi osaa päivästä, mikäli kehittämisperiaatteitani on noudattaminen. Itse suunnitteluprosessi oli antoisa ja syvälinen uppoutuminen pieneen kohteeseen henkilökohtaisesti palkitsevaa. Onnistuin saamaan kattavan käsityksen suunnittelukohteesta ja miettimään hyvinkin tarkasti tekemiäni ratkaisuja. Lopulta valitsemani tavat esimerkiksi toripinnan käsittelyyn tuntuivat paikkaan sopivilta ja samalla pystyin ilmentämään niillä haluamiani tilanjaon ja leikkisyydenkin näkökulmia. Suunnittelun loppuvaiheessa onnistunut uusi näkökulma saatiin Sitten ja Nikulan kirjoituksista liittyen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kaupunkikuvallisiin ihanteisiin. Ne tukivat yllättävän saumattomasti työn alkuvaiheissa syntyneitä ideoita ja vahvistivat tehtyjä ratkaisuja.

Hyödyin diplomityön aikana valtavasti asumisesta suunnittelukohteen lähellä ja siitä seuranneesta maastokäyntien helppoudesta. Kävin torilla kaikkina vuoden- ja vuorokaudenaikoina, arkisin ja juhlapyhinä. Paikan päällä oli mahdollisuus tarkastella suunniteluvalintoja, mikä oli kiinnostava ja hyödyllinen tapa suunnittelun kanssa vuorottain tapahtuessaan. Uskon, että poikkeuksellisen suuri määrä maastokäyntejä auttoi sisäistämään torin henkeä, olemusta ja ominaisuuksia erilaisella tavalla, mitä yksi tai kaksi vierailua kohteessa olisi mahdollistanut. Vain kerran päätin tietoisesti kiertää korttelin toiselta puolelta ollessani lähistöllä ohikulkumatalla.

Prosessissa onnistunutta oli kahden työn työstäminen rinnakkain. Tilaustyö ja diplomityö elivät omissa aikatauluissaan ja erkanivat lopullisesti omille raiteilleen loppukeväällä. Alkuvaiheisiin sijoittunut tiedonkeruu hyödytti tietysti molempia töitä ja tilaustyön aikataulu kannusti aktiiviseen alkuun kirjoittamisen parissa. Työlle oli valtavasti hyötyä eri alan ammattilaisilta saaduista näkemyksistä ja Helsingin kaupungin tarjoamista materiaaleista ja lähtöaineistoista. Diplomityössä on silti pyritty omiin ratkaisuihin ja ilmentämään omaa suunnittelunäkemyksiä.

Tulevien vuosien aikana Fredrikintorin suunnittelu todella käynnistyy. Suunnittelutyössä noudatetaan erillisessä historiaselvityksessä julkaistavia kehittämissperiaatteita, mutta konkreettiset suunnitteluratkaisut nähdään vasta myöhemmin. Jatkosuunnittelussa esimerkiksi hulevesien ja torin eteläpuolen rakennusten kattovesien hallittu johtaminen toripinnalle olisi hyvä mieltä kokonaisuutena. Alueen asukkaiden ja toimijoiden osallistaminen kuuluu suunnitteluprosessin kaavaan ja torin suunnittelussa he voivat olla merkittävä ajatusten lähde.

Epävarmuustekijänä toritoiminnan tulevaisuus Fredrikintorilla ei ole vielä täysin selvä ja esimerkiksi torikaupan laajuus tulisi määrittää ennen kunnostussuunnittelua. Toimintojen tarkempi määrittäminen voi synnyttää uusia tarpeita torin suunnittelussa. Kaupunkiaukioiden peruseriaate, avoin tila, palvelee kuitenkin lopulta montaa eri käyttötarkoitusta. Se on mukautunut ihmisten toiveisiin jo satoja vuosia ja tulee, avoimena säilyessään, tekemään niin tulevaisuudessakin.

Lentokoneesta otettu viistoilmakuva Erottajan paikkeilta kohti etelää. Fredrikintori on kuvassa etualalla vasemmalla. Taustalla hahmottuvat Ursinin uimalaitos ja alkuperäisen muotoinen Hernesaari. Kuva Foto Roos 1930. HKMKA.



Kirjallisuus ja lähteet

Arkistolähteet

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto (HKMKA).

Helsingin kaupunginarkisto (HKA):

- Kaupunginhallituksen mietinnöt.
- Kertomukset Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1875–1974. (KHKK)
- Helsingin kaupungin digitoituneet painetut asiakirjat. Viitattu 4.1.2021.
Noudettu osoitteesta https://www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/index.html

Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston arkisto (KSV/AA):

- Helsingin kaupunkiympäristön piirustusarkisto (KAO)
- Sinetti-arkistotietojärjestelmä.

Helsingin kaupungin rakennusviraston katu- ja puisto-osaston arkisto (KPOA):

- Arvoympäristökortit
- PUO-, KAO- ja VIO-piirustussarjat.
- Puistokortisto

Kansallisarkisto (KA):

- Maanmittauslaitoksen kartta-aineisto (MMLA)

Kansalliskirjasto (KK), digitaaliset aineistot:

- Sanomalehdet ja lehti-ilmoitukset
- Doria-julkaisuarkisto

Kaupunkimittausosasto (KMO):

- Asemakaavakooste
- Ilmakuvat
- Kantakartat

Museoviraston kuva-arkisto (MVKA):

- Finna-hakupalvelu

Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS):

- Finna-hakupalvelu

Karttojen, historiallisten valokuvien ja lehtileikkeiden lähdetiedot on merkitty aineiston yhteyteen. Nykytilan kuvat tekijän, ellei toisin mainita.

Kirjallisuus

Alho, A. & Rauanheimo, U. (1962). *Helsinki ennen meitä* (2. p.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Arkkitehtuurikilpailuja (Osa/vuosik. 2). (1995). Arkkitehti-lehti 2–3, irtoliite.

Bacon, E. (1976). *Design of cities* (2. p.). Penguin Books. ISBN 0 14 00.4236 9.

Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. (2003). *Public places Urban Spaces – The Dimensions of Urban Design* (1 p.). Architectural Press. ISBN 978-0-7506-3632-2.

Deming, M. & Swaffield, S. (2011). *Landscape architecture research – Inquiry, Strategy, Design*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. ISBN 987-0-470-56417-2.

Feilden, B. (1994). *Conservation of Historic Buildings* (1 p.). Suffolk: Reed Educational and Professio

nal Publishing Ltd. ISBN 0-7506-1739-X.

Heinänen, J. (2009). *Kantakaupungin nivelet – Kolmiopuistot ja jäännösauiot Helsingin ruutukaavaverkkojen saumakohdissa*. Helsinki. ISBN 978-952-223-525-1.

Hertzberg, R. (1889). *Helsinki Herra Hertzbergin silmin – kertomus 1880-luvun Helsingin elämästä*. R. Martin-sen (toim.) Saarijärvi: Helsinki-Seura – Helsingfors-Samfundet r.y. ISBN 951-9418-14-8.

Häyrynen, M. (1994). *Maisemapuistosta reformipuistoon – Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle*. Turku: Helsinki-Seura – Helsingfors-Samfundet r.y. ISBN 951-9418-10-5.

Häyrynen, M. (2013). *Kenen maisema?* Teoksessa M. Perkkiö (toim.), *Kulttuuriympäristön monet kasvot – pu-hetta suojelusta ja restauroinnista*. Helsinki: Suomenlinnan hoitokunta. ISBN 978-951-9437-40-8.

ICOMOS. (1981). *Historic gardens – The Florence charter*.

ICOMOS-IFLA. (2017). *Historialliset julkiset kaupunkipuistot*.

Junttila, U.-K. (1986). *Muuttuvat kadunkalusteet*. Jyväskylä: Rakennuskirja Oy. ISBN 951-682-131-6.

Kervanto Nevanlinna, A. (2012). *Helsingin historia vuodesta 1945 – voimat, jotka rakensivat Helsinkiä*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava. ISBN 978-951-1-26836-9.

Kopomaa, Timo. (1997). *Tori – marginaali – haastava kaupunki – Tilatapauksia julkisten ulkotilojen käytöstä ja reunimmaisista käytännöistä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. ISBN 951-717-981-2.

Lahti, M. (1960). *Kuinka Helsinkiä on rakennettu – Rakennustoimintaa ja työmenetelmiä viime vuosisadan loppupuolelta toiseen maailmansotaan asti*. Helsinki: Rakentajain Kustannus-Oy.

Liski, M., Ruoff, E. & Palmgren, L. (2019). *Bulevardi – Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissuosituks*. Kaupunkiympäristön julkaisuja 2019:10. Viitattu 12.4.2022. Noudettu osoitteesta <https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/julkaisut/julkaisut/julkaisu-10-19.pdf>. ISBN 978952331590.

Mustiala, V. (2003). *Helsingin lehtipuut. Pohjoiset taajamapuut – tutkimuksen osaraportti*. Helsingin rakennusviraston julkaisut 2005:6.

Nikula, R. (2006). *Camillo Sitte and Finland*. Teoksessa Focus on Finnish 20th century architecture and town planning. (2006). Helsinki: Yliopistopaino Kustannus / Helsinki University Press. ISBN 952-92-1463-4.

Nimistötoimikunta. (1981). *Helsingin kadunnimet* (2 p.). Helsinki: Helsingin kaupungin julkaisuja 24. ISBN 951-771-220-0.

Ollila, K. & Toppari, K. (1975). *Puhvelista Punatulkkuun Helsingin vanhoja kortteleita* (5 p.). Helsinki: Sanoma Osakeyhtiö. ISBN 951-9134-69-7.

Perälä, T., Saarikko, J. & Ruoff, E. (2008). *Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet*. Helsinki. ISBN 978-952-223-248-9.

Rautamäki, M. (2001). *Lähtökohtana maisema*. Teoksessa I. Lounatvuori & L. Putkonen (toim.), *Rakennusperintömme – Kulttuuriympäristön lukukirja*. Hämeenlinna: Ympäristöministeriö ja Museovirasto. ISBN 951-682-650-4.

Schulman, S. (2013). *Teoriaa käytännössä*. Teoksessa Perkkiö, M. (toim.), *Kulttuuriympäristön monet kasvot – puhetta suojelusta ja restauroinnista*. Helsinki: Suomenlinnan hoitokunta. ISBN 978-951-9437-40-8.

Signer, S. (2020). *Methods to design squares*. Teoksessa H. Barz-Malfatti & S. Signer, (toim.), *Die neue Öffentlichkeit | New Public Spaces – Europäische Stadtplätze des 21. Jahrhunderts – European Urban Squares in the 21st Century*. Weimar: M BOOKS. ISBN 978-3-944425-12-2.

Sitte, C. (2001). *Kaupunkirakentamisen taide*. Suom. J. Kalanti, suomennos 3. painoksesta (1900). Wien: Sarmala Oy/Rakennusalan Kustantajat RAK. ISBN 951-664-081-8.

Tommila, P. (1982). *Helsinki kylpyläkaupunkina 1830 – 50-luvuilla*. Helsinki-Seura. ISBN 951-9418-04-0.

Uudenmaan liitto. (2016). *Missä maat on mainioimmat – Uudenmaan kulttuuriympäristöt*. Uudenmaan liiton julkaisuja E 176 – 2016. Helsinki. Viitattu 12.2.2022. Noudettu osoitteesta https://www.uudenmaanliitto.fi/files/18810/Missa_maat_on_mainioimmat_-_Uudenmaan_kulttuuriymparistot.pdf. ISBN 9789524484565.

Vainikka, S. (2020). *Ruumiinvalvoijaiset*. Helsinki: BoD Books on Demand.

Wiherheimo, O. & Rein, G. (1950). *Kunnalliselämä*. Teoksessa *Helsingin kaupungin historia*. III:2: [Ajanjakso 1809 – 1875]. Helsinki.

Whyte, W. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. The Conservation Foundation. ISBN 0-89164-057-6.

Zucker, P. (1959). *Town Square – From the Agora to the Village Green* (1 p.). New York: M.I.T. Press. ISBN 0-262-74005-2.

Verkkolähteet

b720 – Fermín Vázquez Arquitectos. *Torico Square*. Viitattu 12.2.2022. Noudettu osoitteesta <https://b720.com/portfolio/plaza-del-torico/>

Caruso St John Architects & Löfdahl, E. (2003). *Kalmar Stortorget*. Viitattu 3.5.2022. Noudettu osoitteesta <https://carusostjohn.com/projects/kalmar-stortorget/>

Edlund, G. (1867). *Helsingfors – Historiska, topografiska och statistiska notiser om Finlands nuvarande hufvudstad*. G. W. Edlunds förlag. Viitattu 18.11.2021. Noudettu osoitteesta https://www.doria.fi/bitstream/handle/210024/2101338/2/Helsingfors_historiska_topogra.pdf%3Bjsessionid%3D2286F6504FA725F6D26A9BAED40F0A8%3Fsequence%3D1

EUmiesaward. (2022). *Renewal of Cathedral Square, Kalmar*. Viitattu 3.5.2022. Noudettu osoitteesta <https://miesarch.com/work/2733>

Euroopan neuvosto, Museovirasto ja Sanastokeskus TSK. (2011). *Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan sanasto*. Viitattu 8.1.2022. Noudettu osoitteesta <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/kulttuuriperintopol-sanasto.pdf>. ISBN 978-951-616-220-4.

Eurooppalainen maisemayleissopimus. (2006). Finlex. Suomennettu käännös. Viitattu 31.12.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060014#idm45237816191360>

Finna – Helsingin kaupungin museo. (2010). *Ratakatu 29. Fredrikinkatu 23.*; Helsinki. Viitattu 7.3.2022. Noudettu osoitteesta <https://hkm.finna.fi/Record/hkm.HKMS000005:km0045hq>

Helsingin kaupunki. (2022). *Helsingin Kaupunkitilat Oy*. Viitattu 7.3.2022. Noudettu osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/viestinta/helsingin-kaupunkitilat>

Helsingin kaupunki. (2021). *Kauppiaaksi torille*. Viitattu 9.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kaupunkikulttuuri/torit-kirpputorit/kauppiaaksi-torille>

Helsingin kaupunkikasviopas. (2022). *1. Puuvartisten kasvien peruslajisto*. Viitattu 12.3.2022. Noudettu osoitteesta <https://kaupunkikasviopas.hel.fi/kortti/puuvartistet-peruslajisto/>

Helsingin kaupunkitilaohje. (2020). *Torit ja aukiot*. Helsingin kaupunki. Viitattu 9.2.2022. Noudettu osoitteesta <https://kaupunkitilaohje.hel.fi/kortti/tori/>

Helsingin metodistiseurakunta. (2019). *Seurakunnasta*. Blogi-kirjoitus 25.7.2019. Viitattu 19.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.helsinginmetodistiseurakunta.fi/?p=4288>

Huutokauppa Helander. (2019). *Sata vuotta rohtoja ja pulveria – myynnissä Fredrikintorin jugendapteekin irtaimisto*. Blogi-kirjoitus. 23.1.2019, viitattu 21.12.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.helander.com/fi/blog/sata-vuotta-rohtoja-ja-pulveria>

Ilmatieteen laitos. *Tuuliruusut*. Viitattu 2.2.2022. Noudettu osoitteesta <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/tuuliruusut>

Järvenpää, E. (2009). *Köydenpunojankatu sai nimensä Erik Rööön köysiradasta*. Helsingin Sanomat [verkkoartikkeli]. 19.4.2009, viitattu 15.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004646781.html>

Kajaanin keskustaajama 2035 osayleiskaava – Liitekartta 8, Kulttuuriympäristön aluekohteet. (2017). Viitattu 21.12.2021. Noudettu <https://www.kajaani.fi/uploads/2020/11/5df84172-liitekartat-8-14.pdf>.

Laine, L. (2019). *Helsinki tekee toreista parkkipaikkoja – Hietalahdentorille autot pääsivät eilen, tänään aukeaa Fredrikintori, Kampintori ehkä ensi viikolla*. Helsingin Sanomat [verkkoartikkeli]. 7.2.2019, viitattu 9.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005992593.html>

Lehtovuori, P. (2001). *Public Space as a Resource for Urban Policy – Notes on 1990s Helsinki*. Teoksessa B. Czarniawska & R. Solli (toim.), *Organizing Metropolitan Space and Discourse*. Viitattu 12.1.2022. Noudettu osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/348390327_Organizing_Metropolitan_Space_and_Discourse

Luomanen, J., Mattila, E., Haapakoski, T. & Sito Oy:n ryhmä. (2009). *Eteläisten kaupunginosien aluesuunnitelma – Eira-Kaartinkaupunki-Kaivopuisto-Punavuori-Ullanlinna*. Helsinki. Noudettu osoitteesta https://www.hel.fi/static/hkr/julkaisut/2009/etelaiset_2009_2.pdf. ISBN 978-952-223-369-1.

MoY Studio. *Water Paths – Public square, Monemvasia*. Viitattu 17.2.2022. Noudettu osoitteesta <https://moy-studio.gr/project/xrysafitissa-square/>

Mujunen, P. & Peill, K. (2005). *Kaskisten yleiskaava – Perusselvitys Kaskisten rakennetun ympäristön osalta*. Viitattu 21.12.2021. Noudettu osoitteesta http://ahiplan.airix.fi/paikkatieto/kaskinen/yleiskaava/taustaselvityksia/Rakymp_tayd_selvitys_2007_liitteet_1-12.pdf

Museovirasto. (2009). *Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY*. Noudettu osoitteesta http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx. Viitattu 10.12.2021.

OmaStadi – Yhteiskehittäminen 2020 – 2021. (2021). *Fredrikin tori kunnostettava*. Viitattu 9.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://omastadi.hel.fi/processes/osbu-2020/f/184/plans/919>

OmaStadi – Suunnitelmat 2019. (2019). *Fredrikin torin elävöittäminen*. Viitattu 9.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://omastadi.hel.fi/processes/osbu-2019/f/172/plans/158?locale=fi>

Omastadi – Äänestys 2021. (2021). *Äänestystilanne*. Viitattu 9.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://omastadi.hel.fi/processes/osbu-2020/f/185/results>

Punavuori – Rödborgen-seura. (2015). *Antiikkia ja Designia (vintage) Fredrikintorilla*. Blogikirjoitus. 16.4.2015, viitattu 9.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://kaupunginosat.fi/punavuori/2015/04/16/antiikkia-ja-designia-vintage-fredrikintorilla5/>

RCR Arquitectos. (2022). *Espai urbà volcànic, Olot*. Viitattu 9.5.2022. Noudettu osoitteesta <https://www.rcrarquitectes.es/projects/espai-urba-volcanic-olot-girona/>.

Raahen kaupunki. (2021). *Vanha Raahe – Korttelikohtainen inventointi. Inventointiraporttiluonnos*. Viitattu 15.12.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.raahe.fi/sites/raahe.fi/files/kaavoitus/asemakaava/Akm242/Akm-242-korttelikohtainen-inventointi-10.5.2021.pdf>

Silfverberg, K. & Holmberg, U. (2019). *Suuret suunnitelmat*. Helsingin Sanomat [verkkoartikkeli]. 24.12.2019. Viitattu 12.3.2022. Noudettu osoitteesta <https://dynamic.hs.fi/2019/smith-polvinen/>

Sinkko, H. & Mäki, N. (2021). *Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2020/2021 ja väestömuutokset vuonna 2020*. Helsingin kaupunki. Viitattu 23.3.2022. Noudettu osoitteesta https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_10_21_Tilastoja_13_Sinkko_Maki.pdf. ISSN 2736-9560.

Studio YHLAA. (2019). RCR 2019 Summer workshop final presentation. Viitattu 9.5.2022. Noudettu osoitteesta <https://www.behance.net/gallery/85477373/Passtage-Firalet-RCR-Arquitectes>

Suomen raitiotiesseura ry. (2021). Historiaa. Verkkosivu. Viitattu 18.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.raitio.org/suomen-raitiotiet-ja-raiovaunut/helsingin-raitiotiet/rataverkko/historiaa/>

Thomas, G. & Jellicoe, G. (1980). *Historic gardens*. Journal of the Society of Arts. 128(5285). Viitattu 2.1.2022. Saatavilla JSTOR-tietokannassa.

Tilastokeskus. (2019). *Työpaikat toimialoittain muuttujina Postinumeroalue ja Tiedot*. PxWeb. Viitattu 23.3.2022. Noudettu osoitteesta https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto__2022/paavo_pxt_12f5.px/table/tableViewLayout1/?rxid=ea0274ab-e631-4a0c-aefc-fa62b9429af9

Vuorio, L. (2021). *Köydenpunonnan historiaa Turussa...* Turku.fi [verkkoartikkeli]. 4.5.2021, viitattu 15.11.2021. Noudettu osoitteesta <https://www.turku.fi/blogit/terveisin-luostarinmaki/koydenpunonnan-historiaa-turussa>

Yleiskaava 2016. (2020). Helsingin kaupunki. Viitattu 18.4.2022. Noudettu osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/ajankohtaiset-suunnitelmat/yleiskaava-2016>.

Ympäristöministeriö & Museovirasto. (2015a). *Kulttuuriympäristömme.fi – Korjausrakentamisen käsitteitä*. Viitattu 22.3.2022. Noudettu osoitteesta https://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita/Korjausrakentamisen_kasitteita

Ympäristöministeriö & Museovirasto. (2015b). *Kulttuuriympäristömme.fi – Rakennetun kulttuuriympäristön käsitteitä*. Viitattu 11.1.2022. Noudettu osoitteesta https://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita/Rakennetun_kulttuuriympariston_kasitteita

Ympäristöministeriö & Museovirasto. (2015c). *Kulttuuriympäristömme.fi – Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä*. Viitattu 11.1.2022. Noudettu osoitteesta https://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita

Suulliset tiedonannot

Sorakari, M. (2022). Haastattelu torimyyntin edellytyksistä Fredrikintorilla. Teams-kokous. 12.3.2022.



A” Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu